

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Emperyalist blokta çatlak:

DE GAULLE «DOLAR» I

TAHTINDAN İNDİRİYOR

**HÜKÜMETİ
DÜŞÜRME
TERTİPLERİ**

TÜSTAV

Mustafa Kemal'in Üslubu

«Beni hatırlayınız»
ATATÜRK

Mustafa Kemal'in kendi elyazması ile 10 uncu yıl söylevi önünde, ateşli bir nabız gibi vuruyor. O sözümlü söyle bitirmiş:

«Bu söylediklerim hakikat olduğu gün senden (ey Türk milleti) ve bütün medeni beşeriyetimiz dileğim budur: Beni hatırlayınız!»

Bunu gören yanındaki kurnaz küçük insanlar hemen atılmışlar: «Aman Paşam, millet üzülmüş, yolu doğruluktan görürken, Mustafa Kemal'in o pek insancıl, candar deyişini sildirmişler. Yerine şunu yazdırmışlar:

«Ne mutlu Türküm diyene!»

Anlaşılan, Mustafa Kemal'in o gün çevresini kuşatan küçük insanlar, yüksek maaşlara ve yağlı işlere kavuşmanın mutluluğunu yeter bulmuşlar. Bütün ondan önce sövlenenleri unutturerek yalnız «Ne mutlu» sözcüğünü geçit resimlerinde bayrak-parola ya da başka türlü yorumlanamaz.

Oysa Mustafa Kemal, son sözümlü daha önce Türk milleti adına özlendikleri gerçekleştiği gün için söylemiştir. Söyleviyi metin fotoğrafı olarak duruyor. Paşa, çevresinde dolayanlardan hiç birisine danışmaksızın eline aldığı kalemini, yerinde sayanların kafalarına indirip balıoz gibi kullanmıştır. Sözüne şöyle başlar:

«Kurtuluş savaşına başladığımızın 15 inci yıldayız.»

Cumhuriyetin 10 uncu yılında, ilk akla gelen ve ağza alınan şey: Kurtuluş Savaşının 15 inci yıldır. Bunun anlamı apaçıktır. Cumhuriyetin kutlanan 10 uncu yılı, 1933 Mustafa Kemal kendisini hâlâ, 1919 yılı Samsuna inerken tutuşmuş olan «Kurtuluş Savaşı» içinde buluyor. Kurtuluş Savaşının «Onbeşinci yıldönümündeyiz» de miyor: «Onbeşinci yıldayız» diyor. Demek, Kurtuluş Savaşı Mustafa Kemal'e göre 1919 danberi, 15 yıldanberi durmamış, sürüp gitmektedir. Bunun bir dil sürçmesi değil, gerçek durum olduğu daha sonraki açıklamadan daha iyi anlaşılıyor:

«Az zamanda çok büyük işler yaptık... Fakat daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azimindeyiz ve kararındayız.» diyor Mustafa Kemal... O zaman bunu, kendisinden başkası söylese, çevresinde de ki küçük kurnazların kıyameti koparacakları olacaktı. Gelin görün ki, «Fani vücudunun» mum gib' eridiğini sezen Mustafa Kemal, bir Cumhuriyet kurmaktan «Daha çok ve daha büyük» işleri gördüğüne getiriyor. Onbeş yıllık denemesiyle görmüşür ki, Cumhuriyet, en son duruşmada, bir kalıptır. Bu kalıbın içine yeni bir düşünme gerektir. İngiltere ile İsveteki kralıklar, o ülkelerin çağdaş medeniyet öncüsü ve o ulusların modern refah senbolü olmalarını engelliyememişti. Mesele Devlet şikâyeti değil, toplum özünde idi. Elbet, kadim Çinli kuzun ayaklarını yumrulaştırarak demir pabuç gibi halkımızı kısıtlı bağlayıp ezen Osmanlı Derebeyliğesi üzerine sömürgeleşmiş kurtarıycı çeri—çoban devleti kırılıp atılmalı idi. Ancak Cumhuriyet ka libna geçişimiz, millete ve memlekete yeni ve ileri bir iç ve dış gelişim sağlanırsa, tarihsel görevini başarmış sayılır.

Mustafa Kemal'in: «Daha çok ve daha büyük» bildiği öz iç gelişim nedir? Bayağı iktidar ve politika oyunları mı? Tek parti, çift parti, az parti, çok parti kumar-

ları, ve demokrasi tombaları mı?

Yuvarlak hesap, her Allahın 10 yılında aynı tahterevallinin bir ucu indirdi, öbür ucu kalktı... Söydamlar, Saracoğulları, Menderesler öldüler; Bölükbaşlar, Alicanlar, Gülmüşpalalar dirildiler. Bunlar mıydı Mustafa Kemal'in, 15 yılda yaptıklarından (Sakarya, Dumlupınar Meydan muharebeleri zaferlerinden, Hilâfetin, saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin kurulmasından, şapka inkilâbından, Lâtîf harfleri devriminden, bütün Batı mevzuatının kabulünden, ve ilh. ve ilh.) «Daha çok ve daha büyük işler?»

Mustafa Kemal «Kişiler» demiyordu «İşler» diyor. Ve asıl yapılabilecek en büyük işi gözünde saklamıyor, düpedüz söylüyor:

A) «Yurdumuzu dünyanın en mamur ve medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız.»

B) «Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız.»

Demek KEMALİZM'in ülküsü: A) Yurdu en ileri, B) Milleti, en bol geçimli kılmaktır. Türkiye dünyanın en ileri ülkesi, Türkler, yeryüzünün en bol geçimli toplumu olduğu gün «Ne mutlu Türküm diyene!»

Bu mutluluğa neyle, hangi yoldan varacağız? Onuncu yıl söylevi onu da özetlemiştir: Milletimizin «Yüksek karakteri» ve «Zekâ»na güvenerek, «elinde ve kafasında tuttuğu ilim meselesi ile», «Azımızın sürat ve hareket mefhumuna göre... davranacağız, demis. KEMALİZMİN metodu:

1 — İnsan seçerken: yüksek karakterli ZEKÂ.

2 — Düşünürken ışık saçarı BİLİM.

3 — Davranırken: çabuk harekette MODERNLİK.

Mustafa Kemal'in zekice modern bilim metodu ve en ileri memlekette en refahlı millet ülküsü gibi kesin vasiyet ve mirasını ne yaptı?

Atatürk öldü. Yerine geçen en önde gider kişimiz: «Bize gereken zeki değil itaatli gençliktir» buyurdu. Hemen, ona uygun eleştirme (seleksiyon) avadanlıkları işledi. Böylece Mustafa Kemal'in üstün getirmek istediği zekâ kömürüne atıldı. En önde gider partimiz: «Bize fazla diplomasi gerekmez» parolasını resmen kullandı. O gün, bu gündür, her yıl çocuklarımızın yüzde sekseni sınıflarında «çakar» oldular. Böylece Mustafa Kemal'in mesele yapmak istediği BİLİM cennetindeki yasak yemişe döndürüldü.

Dr. METO

Kına gecesi

Türk — Amerikan Kadınlar Birliği adı altında bir dernek var Başkentte Derneğin üyeleri, hep ten karna tok—sırı pek kişilerin hazırları. Yoksullara, muhtaçlara yardım etmek için kurmuşlar bu derneği. Fakat köylere piknik gezileri, lüks otellerde geçilen turistik geziler ve eğlenceli toplantılar yapmak, yardım çalışmalarından daha ağır basmış kısa zamanda, üyelerin, yapacakları gezileri, yardımları şekle bağlamak ve para sağlamak için yaptıklarını söyledikleri toplantıların, derneğin amacı ile ilintisi çok dolaylı kalır. Örneğin Dernek üyeleri, ayda bir, Başkent'in lüks restor-

anlarından birinde toplanıp ögüle yemeği yerler. Yemekle başlayan toplantı gündeminde akla gelmedik konular vardır. Sözelisi, yemeğe davet edilen Başkent sosyete sinin berberlerinden biri en son saç modelleri hakkında bilgi verir ve bir saç üzerinde örnek gösterir. Derneğin başlıca çalışmalarından olan bu toplantıların bir başka çeşidi de her ay bir üyenin evinde verilen çay partileridir. Bu toplantılar daima bir defile niteliğindedir. Her üye oraya en sık olarak gitmek için olanca gücüyle çalışır. Evsahibi antevye bir gümüş tabak koyar. Gelen misafirler, bu gümüş tabağa onar lira bırakırlar. Ayrıntısız gümüş tabaklar içinde toplanan paralarla yoksul çocuklara giyim esyası, oyuncak v.b. şeyler alınır. Bayram seyranı gibi münasip görülen zamanlarda, zoraki müteva zi kılıklara bürünmüş birkaç lilye tarafından özel arabalarla yurtlara ya da bakımevlerine götürülüp dağıtılır. Özellikle Türk evlerinde verilen çay partileri, ortaya çıkan çay takımları, ikram edilen yiyecekler aracılığı ile ev sahibinin mevkii ya da serveti hakkında misafirlere bir fikir vermekte istenilen işi görür.

Dernek üyelerinin yardımseverliği bu kadarla bitmez elbette. Evlerinde artmış yünlerle, sömüncülerinin karışımında, yoksul çocuklara eldiven, başlık, küçük hırkalar örnek; kokteyl, resepsiyon, filânın şerefine verilen yemek, bunlara hazırık faslından terzi ve berberle ayrılan zamandan artakalan geceler ve saatler için oyalaşan bir iştir. Böyle bir işle uğraşan bir üye hanıma, «ne örüyorsunuz?» diye sorarsanız, yaptığı işin paha biçilmez değerinin manca içimde müthiş bir ciddiyete bürünerek, derneğin himayesinde ki bilmem hangi kimsesiz çocuk bakımevi için bunları ördüğünü anlatır size.

Karnı fazlasıyla tok, sırtı fazlasıyla pek insanların manevi huzur kaynağı olan bu türlü derneklere özellikle Amerikada, bir de Amerika gibi kapitalist olmayıp da kişileri arasında ekonomik uçurumlar olan toplumlarda rastlanmaktadır. Toplumumuzdaki bu türlü derneklere neye hizmet ettikleri tartışılmaya değer bir konudur bence. Yeryüzünde, kimsenin sadaka almaktan hoşlanmayacağını, eline bir yün eldiven geçiren yoksul bir çocuğun sevincinin yanında ufak küyürcüğü bilmiş bir burukluğun da kaplayacağını bir an bile düşünmemiş demek üyelerine birisi çık sa da, çalışmalarını sosyal adaletin gerçekleştirilmesine, insanların, sadaka almadan karnıların doyuracak, sırtlarını ertecek bir düzene nin doğmasına yönelik dese, ellerinden tasbebekleri alınmış kız çocukları gibi hırçınlaşırırlar. Bu işin sonunda nelerden olmak var hesapta. Çaylar, partiler, defileler ve en önemlisi sözlüm ona bir şey yapmış olmanın verdiği huzur ve rahat uyku.

Başkentte bir de CENTO Kadınlar Kolu adında bir dernek var. Kocaları CENTO'da çalışan çeşitli milletlere mensup kişilerin hanımları kurmuş bunu da. Amaçları, kendi deyimleri ile sosyal aktivite. Eh bu terimin içine toplantılar yapıp eğlenmek de girer. Onlar da işe eğlenceyle başlamışlar. Her yıl, CENTO'ya mensup milletlerin bir gecesi oluyor. CENTO içinde millet millet gruplaşan hanımlar, kendi gecelerinde memleketlerinin bir zenginliğini ortaya koyan programlar tertipliyorlar. Bu yıl, Türk hanımları, Türk gecesi için bir kına gecesi hazırlıyorlarmış. İşler hak ki olarak o kadar ciddiye alınmış ki Devlet Tiyatrosu sanatçılarından yardım bile sağlanmış.

Türk — Amerikan Kadınlar Birliği üyeleri gücünmesinler ama, CENTO hanımları çok daha basiretli çıktı. Yardım edenlerle, yardım edilenleri karşı karşıya koyup şöyle bir bakarsak, göreceğimiz tablo karşısında kına yakmak yerinde olur doğrusul.

CELİLE CEM

Ücretsiz çalıştırılan işçiler

Adayaman Bayındırık Müdürlüğü 1964 yılı çalışma programında gösterilen işleri yapmak üzere bir işçi kadrosu tesbit etmiş ve miktarı کافی işçi almıştır.

Yılın onuncu ayında program-sız sarfedilen ödenek tükenince işçiler ücretlerini alamamışlardır. Bu arada 25 işçi (ödenek kıfayeti sızlığı yüzünden) işinden çıkarılmış bulunmaktadır.

İşinde kalan diğer 60 kadar işçi 4 aydır ücret ve ikramiyelerini alamamaktadırlar. Bu işçiler ekmeği fırından, yağ tuzu bakkaldan borca almaktadırlar.

Durumlarını bir kimseye açmak 15 kişinin akıbetine uğramaktan korkan zavallılar aç perişan bir durumdadır.

Ailesinden hastası bulunanların ona buna nasıl yalvarıp borç istedikleri ilgililerin yaldızlı laflarını ne derece gölgede bıraktığı tahmin edilebilir.

Az çalışan işçinin yapacağı işten gelecek faydanın nisbetini de hesaplamak çok zor olamaz herhalde. Bayındırık, Çalışma ve Köy İşleri Bakanlarının kulaklarına çınlasın.

Ziya ONDER
(TIP Adayaman İl Başkanı)

Petrol Savaşı

Zamanımızın ekonomik savaşları boy sırası şöyle bir tabura alınsa, öyle sanıyorum ki petrol savaşına başta gelir. Memleketimiz, güneydoğuda burnunu, dünyanın en zengin petrol yataklarının bulunduğu bölgeye iyice sokmuş olduğu halde, sayısı yarım düzineyi ancak bulan aydınlarımız dışında bu kutsal kokuyu alan ve alduran olmamıştır. Ancak son zamanlarda, gene devamı uyarmalar dolayısıyla ki, bazı olumlu adımların atılmakta olduğunu öğreniyoruz.

İçimizdeki satılmışlar bir yana, dıştan bir ahtapot gibi kollarını dolamış olan dev şirketler, damarlarımızdaki kına durdurmaya, ulusal petrolümüzü boğmaya çalışıyorlar. Bunlarla savaşımız sanıldığından çok daha çetin olacağı benzer. Bunun için benim üzerimde duracağım en önemli sorun, savaşmak zorunda olduğumuz içimizdeki dev şirketlerle bizim değişik savaş yöntemleri kullanmamız hatasıdır. Onlar, kapitalist ticari zihniyetin reva gördüğü en akıl almaz korkunç sömürücü silâhları kullanıyor, biz ise halen içinde bulunduğumuz uyuşuk devletçiliğin bürokratik paslı silâhlarıyla karşı çıkıyoruz.

Geçenlerde Petrol Ofisi'nden ordu namına motorin alan bir arkadaşın, 6,5 ton motorin için uğradığı masaları ve yaptığı işlemleri gördüm, akam durdu... Arkadaş; ordinoymuş, kontrolmuş, amirmiş, faturaymış.. derken tam altı masa önünde boy gösterdi ve alacağı 6,5 ton motorin için kendi götürdüğü belge hariç, orada gözümüzün önünde yirmi yapraklık işlem yaptırdı... Sonra bu masaları birer birer bir ikinci sefer daha doladı ki, topladığımızda on iki masa ve on iki işlem eder. Bu işlemlerin ne kadar zaman aldığı söylesem sizin aklınız duracaktır... Tam bir saat yirmi dakika. Evet yanlış anlaşılmasın, bu bir araba motorin için yapılan işlem ve harcanan zaman. Halbuki arabamızın dolması on dakika...

Çıkar yol: Ya yıldızlar memleketimizi bir süllük gibi emen içimizdeki bu yabancı dev şirketler devletleştirilerek hepsinin yönetimini yepyeni bir devletçilik görüşüyle ele alınsın, veyahut da bizim ulusal petrol kurumlarımızın da ticari bir zihniyetle daha seri iş görmesi sağlansın. Aksi takdirde petrolümüzü devletten başkası hiç kimseye satamaz, iftîsa gideriz.

Madem ki geri kalmış bir ülkemiz, ulusal servetlerimizi sağa sola daha fazla peşkeş çekmeden suurlu bir devletçiliğin eline vermemiz gerekir.

YÖN'ün petrol davasında gösterdiği çabayı takdirle karşılamak yerinde olur... Yöneticilerine, gerçekçi bir tutumla üzerine eğildikleri bütün memleket davalarında başarılar dilerim.

Saygılarımla.

Erhan ERİNANÇ

HERKES OKUYOR

AZİZ NESİN'in dört kitabı bir arada, bir cilt içinde yayımlandı

- 1 — DAMDA DELİ VAR!
 - 2 — GIDI GIDI
 - 3 — BAY DUDUK
 - 4 — AH BİZ EŞEKLER!
- Bu kitaptaki hikâyeler 20 yabancı dilde yayımlandı.
 - Bu kitap bütün dünyada 258 bin nüsha satılmıştır.
 - Bu ciltte 63 hikâye vardır.

384 Sayfa — 125 lira
Bütün kitapçılarda bulacaksınız. İsteme adresi:
Düşün Yayınevi — Cağaloğlu, Nuruosmaniye, Atasaray No. 206 — İSTANBUL (Yür: 010)

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık

Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/9 Yenişehir — ANKARA
Telefon: 17 69 69 — İstanbul Büro: (Satış - İlan ve Abone İşleri): Mol. İnfaneri sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Herber sütunda santim 25.— T.L. dir. 50.— rekli çıkacak ilân ve reklâmların kitap fiânları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmların yayınlamasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

EMPERYALİZMİN ÇIRPINIŞLARI

Vietnam'da patlayan bombalar, emperyalizmin milli kurtuluş hareketleri karşısındaki, son çirpiniş örneklerinden biridir. Esir milletlerin kurtuluşu, çağımızın, füze taburlarının sevki ile dahi önlenmesi mümkün olmayan en büyük hareketlerinden biridir. «Üçüncü Dünya» önce politik bağımsızlığına, sonra da emperyalizmin yarattığı bir sürü bağımlılık ilişkilerini ko pararak ekonomik bağımsızlığına kavuşacaktır. Emperyalizm için Üçüncü Dünya, yakın bir gelecekte şahit olacağımız daha bir sürü kanlı çirpinişlere rağmen şimdiden kesinlikle kaybedilmiştir.

General de Gaulle'in patlattığı ekonomik bomba ise, emperyalist ülkeler arasında şiddetlenen çelişmelerin yeni bir örneğidir. General, altın para sistemine dönüşmesini istemektedir. Altın para sistemi, Hallperin, Pueff, Machlup gibi bazı tanınmış iktisatçılar tarafından hâlâ savunulmakla beraber ölmüştür. Tekrar kurulması, kapitalizmin büyük bir dünya buhranı sonucu çökmesine sebebiyet verebilir. General de Gaulle'ün böyle imkânsız bir sistemi savunduğu söylenemez. Fransa'nın altına sarılışı, daha çok doları tahtından indirerek, kapitalist âlem üzerindeki Amerikan hegemonyasının temel dayanaklarından birini yıkmak arzusuyla ilgilidir.

Milletlerarası ödemelerde, dolar bugün altından farksız muamele görmektedir. Milli bir para üzerine, milletlerarası bir ödeme sistemi kurulmuştur. Milletlerarası ödeme imkânları, geniş ölçüde Amerikanın dış ödeme açığı verip ve memesine bağlı kalmaktadır. Amerikanın uyguladığı ekonomi politikasına göre, dolar bolluğu veya dolar kıtlığı ortaya çıkabilmekte, bu da öteki ülkelerin ekonomi politikalarını Amerikaya tabi kılmak tadır. Hâlen Fransa, Sam Amca'nın geniş ölçüde devamlı dış ödeme açığı vermesinden şikâyetçidir. Dolar geniş ölçüde altın yerine geçtiği için, Sam Amca, öbür ülkelerden farklı olarak kolaylıkla dış açık verebilir ve onları Amerikaya istemeden «Kredi» açmış durumda bırakabilir. Artan dolar alacakları, milletlerarası bir enflasyona yol açabilir. Sam Amca, dolar ihracındaki bu kolaylık sayesinde, General de Gaulle'ün özellikle şikâyet ettiği gibi, Amerikan monopollerinin öbür kapitalist ülkeler ekonomilerindeki hayati sektörleri ele geçirmesini sağlayabilir. Halbuki altın para, General de Gaulle'ün deyimi ile, «Hiç bir ülkenin markasını taşımadığı için» Amerikanın bugünkü imtiyazlı durumuna son verecektir. Generali altına iten temel sebep budur. Fransa, doları tahtından indirmek için bir harp açmıştır. Dolar stoklarını altına çevirmektedir. Altın stokları ancak doların dörtte bir oranındaki karşılığını sağlamaya yetecek seviyeye inen Sam Amca ise, dış ödeme açıklarını azaltarak, doları savunma telaşına düşmüştür. Ne var ki, Amerikanın dış savunmasını azaltması, dolar kıtlığı yaratarak beklenmedik bir

Kapitalist Ekonomiler içinde Amerikan Ekinomisinin yeri (Yüzde olarak)

Yıllar	1948	1958	1963
Sinal üretim	54	46	45
Ihracat	32	19	17
Altın mevcudu	72	41	37

İkinci Dünya savaşından sonraki yıllarda A.B.D. kapitalist âlemin tek devi idi. Bugün, kapitalist Batı Avrupa, Amerika ile boy ölçüşecek duruma gelmiştir. Amerika hegemonyası yıkılmakta ve A.B.D. nin kapitalist blok içindeki ekonomik ve politik rolü azalmaktadır. (1948 de A.B.D., Kapitalist Blok altın mevduunun yüzde 72'sine sahipti, 1963'te ise ancak yüzde 37'sine sahiptir.)

krize sebebiyet verebilir. Dolar enflasyonu gibi, dolar kıtlığı da tehlikelidir.

ATLANTİK CAMIASI HAYALI

Dolar Savaşı, emperyalist ülkeler arasında artan çelişmelerin yeni bir belirtisidir. Halbuki İkinci Dünya Savaşından sonra, emperyalist blokta, bütün dünyayı iki korkunç savaşa sürükleyen çetin menfaat çatışmalarının artık son bulacağı sanılıyordu.

Avrupa savaşlardan tükenmiş olarak çıkmış, Amerika kapitalist âlemin çarpışılmaz lideri haline gelmişti. Avrupa ekonomik bakımdan tamamen Amerikaya muhtaçtı. Komünist âlemin yükselmesi karşısında, Avrupa askerî bakımdan da Amerikaya sığınmıştı. Bu durumda Amerikanın rüyası, bütün kapitalist âlemi bir Atlantik Camiasında toplamak oldu. Kapitalist âlem, «Merkezî Amerika olan tek bir tröst» haline gelecekti. Marshall Planı, Avrupa - Amerika ekonomik işbirliği bu amaçla atılmış adımlardır.

İlk, iş çökmüş Avrupalının kalandırılmasıydı. Avrupa, cömert Amerikan yardımlarıyla kalandırılmıştır. Ne var ki, Avrupa kalkınır kalkınmaz Atlantik Camiasının Sam Amcaya minnettar, sadık bir unsuru haline gelecek yerde, Sam Amcaya karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkış, şu veya bu devlet adamının kaptısı sanılmamalıdır. Çatışma, objektif şartların sonucudur. General de Gaulle iktidara gelmeden önce, Ortak Pazara da şiddetle karşıydı. Gelişen Avrupa kapitalizminin, pazar meselesini milli hudutlar içinde çözmesine imkân yoktu. Daha geniş bir pazar gerekiyordu. Bu objektif zorunluluk, Generali başlangıçta karşı olduğu Ortak Pazarı benimsemeye sevk etmiştir. Amaç, öbür emperyalist rakiplere karşı pazar mücadelesinde, üye ülkeler monopollerini avantajlı duruma geçirmektir.

Ne var ki ekonomik birliğin öteki büyük emperyalist ülkeleri kapsayacak şekilde daha fazla genişletilmesi, Ortak Pazar ile sağlanan avantajların kaybedilmesi tehlikesini yaratmaktadır. Kapitalizmin

değişmez kanunu, ekonomik bakımdan eşit duruma gelen Avrupa, pazar mücadelesi dolayısıyla, Amerikanın amansız rakibi haline getirmektedir. Bu sebepledir ki, İngiltere ile öteki Serbest Mücadele Bölgesi ülkelerinin Ortak Pazara katılma teşebbüsü, Amerikanın Ortak Pazara bir «Truva Atı» yerleştirme çabası şeklinde görüldüğü için sert bir veto ile karşılanmıştır. Kennedy'nin Ortak Pazar ile Amerika arasındaki gümrük duvarlarını azaltmak amacıyla giriştiği teşebbüs olumlu bir sonuç vermemiştir. Aksine Ortak Pazar ile Amerika arasında başlayan ekonomik rekabet şiddetlenme istidadı göstermektedir. Generalin altın para teklifi, artan rekabetin bir belirtisidir.

Ekonomik rekabet halen bütün açıklığı ile gözükmemektedir. Ortak Pazar içindeki Fransa - Almanya çekişmesi, Ortak Pazar - Amerika çatışmasını şimdilik hafifletmektedir. Bu iki ülke arasında Ortak Pazar egemenliği mücadelesi vardır. Almanya, Amerikanın desteği ile, Ortak Pazar liderliğini ele geçirme çabasıdır. Amerikaya karşı çıkan Fransa ise, (nükleer silâhlar imâlî, Güvenlik Konseyi dâimî üyeliği, Almanyanın birleştirilmesi meselesinde hak sahibi olma) gibi imtiyazlı politik ve askerî durumu dolayısıyla kendini Ortak Pazarın tabii lideri görmektedir. Fransız - Alman çekişmesine rağmen, bu mücadeleden kim galip çıkarsa çıksın, Ortak Pazar ile Amerika arasındaki menfaat çatışmaları artacağına benzemektedir. Amerikan monopollerini, Avrupa pazarına ele geçirme mücadelesindedirler. Avrupa, Amerikan pazarında kendine bir yer açma çabasıdır. Monopoller arası sert rekabet, devletler arası çatışma haline gelmektedir. Demek ki, gelişmiş kapitalist ülkeleri tek bir ekonomik birlikte amacını güden Atlantik Camiası hayalinin gerçekleşmesinden çok uzaktayız. Aksine, millî em-

peryalizmler arasındaki menfaat mücadelesi keskinleşmektedir.

Millî emperyalizmlerin mücadelesi Ortak Pazar içinde de mevcuttur. Pazarı genişletme zorunluğu, Ortak Pazar ülkelerini çabucak gümrük birliğini gerçekleştirmeye itmiştir. Ne var ki, ekonomik politikaların birleştirilmesi ve politik birlik gibi meselelerde Ortak Pazar yerinde saymakta, bu konularda esaslı anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Ortak Pazar içinde tek bir para tesis etmek amacını güttüğü söylenen General de Gaulle'ün son altın para teşebbüsü de herhalde büyük mukavemetlerle karşılaşacaktır. Çağımızın gerçeği, dün olduğu gibi bugün de birbirleriyle mücadele halindeki millî emperyalizmlerdir. Eskiden bu mücadeleler, millî emperyalizmler arasında savaşa yol açardı. Çağımızda savaş mümkün değildir. Güçlü bir komünist blok karşısında, emperyalist ülkeler arasında bir silâhlı çatışma çılgınlığı elbette düşünülemez. Yalnız savaş imkânsız olmakla beraber, eskiden savaşları yaratan nedenler bugün de mevcuttur.

YERİMİZİ BİLELİM

Bu mücadelede Türkiyenin yeri nedir? Batı ülkeleri Amerikanın liderliğinde tek bir blok manzarası gösterirken kör bir Batı hayranlığı içinde Batılılık taslamak ve «Batı âleminin ayrılmaz parçasıyız» demek nisbeten kolaydı. Fakat artık sormak gerektir. Birbirleriyle çetin bir menfaat mücadelesine girmiş olan emperyalist ülkelerden hangisinin parçasıyız? Amerikan emperyalizminin mi, yoksa Fransız veya Alman emperyalizminin mi?

Hangi emperyalizm söz konusu edilirse edilsin, onun ayrılmaz parçası olmak demek, peyk olmaya rıza göstermek demektir. Emperyalizm, dün olduğu gibi bugün de emperyalizmdir. Kendi devletleriyle elele pazar, ham madde ve sermaye peşinde koşan monopoller, bir mucize ile melek kesilmemişlerdir. Emperyalizmden medet uman ülkeler, dün olduğu gibi bugün de geri bir tarım ülkesi kalmaya mahkûmdurlar. Amerika, kıt'anın ötekî yarısında, milyarlarca dolar yatırmıştır. Güney Amerika sirtını emperyalizme dayayarak sosyal ve ekonomik ilerlemeye karşı duran geri sınıfların elinde, korkunç bir lüks ile korkunç bir sefaletin silâh zoruyla bir arada yaşadığı geri kalmış ülkeler topluluğudur. Hâlâ emperyalist ülkelerin koltuğunda kalkınabileceğini ümit eden bir Türkiyenin geleceği başka türlü olamaz.

Bugün bir sürü ülkede milyarlarca insan emperyalizme karşı savaş vermektedir. Bir «Üçüncü Dünya» doğmuştur. Atatürk'ün liderliğinde emperyalizme karşı ilk savaş bayrağını açan Türkiyenin yeri onların saflarındadır.

Doğan Avcioğlu

ÜNİVERSİTEDE REFORMCULUK OYUNU

Reform tasarısı, Hükümet ile kürsü ağaları arasında bir ittifaktan ibarettir !..

Universitelerarası Kurul tarafından hazırlanıp, Millî Eğitim Bakanlığında görüşülen yeni Üniversiteler Kanunu tasarısı, Üniversitelerimizde bedelini genç öğretim üyelerinin ödyecekleri bir kürsü sahipleri aristokrasisi kurmaktan öteye gitmiyor. Buna karşılık, «Universitelere yazdığım bir mektubun cevabını bile alamıyorum. Sorumluluk bende, bütün yetkiler Üniversitede» diye şikâyetlerde bulunan Millî Eğitim Bakanının Üniversiteyle ilişkisi kurulmaktadır. Bakan, Üniversiteye tam bir özerklik getiren Anayasamızın 120 nci maddesi ancak zorlanarak Üniversitelerarası Kurulun başkanı yapılmaktadır. Tasarının 14 üncü maddesi şöyledir: «Anayasamızın 114 nci maddesindeki idare bütünlüğü Üniversite alanında Millî Eğitim Bakanına aittir».

Bakan, bu maksatla öğretim ve araştırma görevleri dışında kalan hususlarda Üniversiteleri, Fakülteleri ve bunlara bağlı kurumları denetler. Bakan, bu denetimi Üniversitelerarası Kurula başkanlık etmek, Üniversite ve Fakültelerden gerekli hususları sormak, onama ve bahşi kararları onamak ve Üniversite veya Fakülte kurullarının kararlarından gerekli görüldüklerinde yeniden bu kurullarda incelemesini istemek suretiyle yapar. Senato ve Fakülte kurulları, ikinci fıkrada hükümleri çerçevesine giren kararlarını Millî Eğitim Bakanına bildirirler.»

Tasarının gerekçesinde, Bakanın tasarıya yetkilerinin nedenleri şöyle açıklanmaktadır: «Halen yürürlükte bulunan 13 üncü maddesi Üniversitelerarası Kurula belli bir fonksiyon ifasını vermiş değildir. Halbuki çoğalan ve inkişaf eden Üniversitelerimizin koordinasyonunu sağlayacak bir organa ihtiyaç vardır. Gerçekten Üniversitelerimiz... Hür düşünceye dayanan kültürü ve ilmi geliştirmek, genç kuşakları yetiştirmek bakımından bir kamu hizmeti ifa etmektedirler. Kamu hizmetinin ise bütünlüğü izahın varededir. Bu itibarla bu Üniversitemin özerkliği içinde ve kanun çerçevesinde koordinasyon sağlayacak bir kurula ihtiyaç vardır. Kanun tasarısı Üniversitelerarası Kurulu böyle bir organ haline getirmektedir.»

Bu görevin yerine getirilmesi ve hassasiyetle Anayasamızın idarenin bütünlüğünü emreden hükümlerinin uygulanabilmesi, özerklik sınırları içinde, Millî Eğitim Bakanının bazı sorumluluk ve yetkilerinin bulunması tabiidir. Bu sebeplerdir ki, Bakanın Üniversitelerarası Kurula başkanlık etmesi yolu açık bırakılmış ve her çeşit öğretim ve araştırma faaliyetleri dışında, İdarî sahaya müdahale etmek üzere denetim yetkisi tanınmıştır. Bununla beraber Bakanın denetim yetkileri de sadece bilgi edinmek, Anayasaya göre onaması gerekli kararları onamak ve idarî mahiyetteki kararların bir defa daha incelemesini istemekten öteye götürülmemiştir. Üniversite organlarının yetkileri genellikle aynı olarak devam etmektedir.»

Millî Eğitim Bakanlığında tanınan bu büyük tâvizin karşılığı, fakültelerin yönetiminde, kürsü sahibi profesörlere veya kürsü yönetim görevlerine bırakılmamıştır. Madde şöyledir: «Fakülte kurulu kürsü profesörlerinden veya profesörü bulunmayan kürsülerin yönetim görevlilerinden kurulur.»

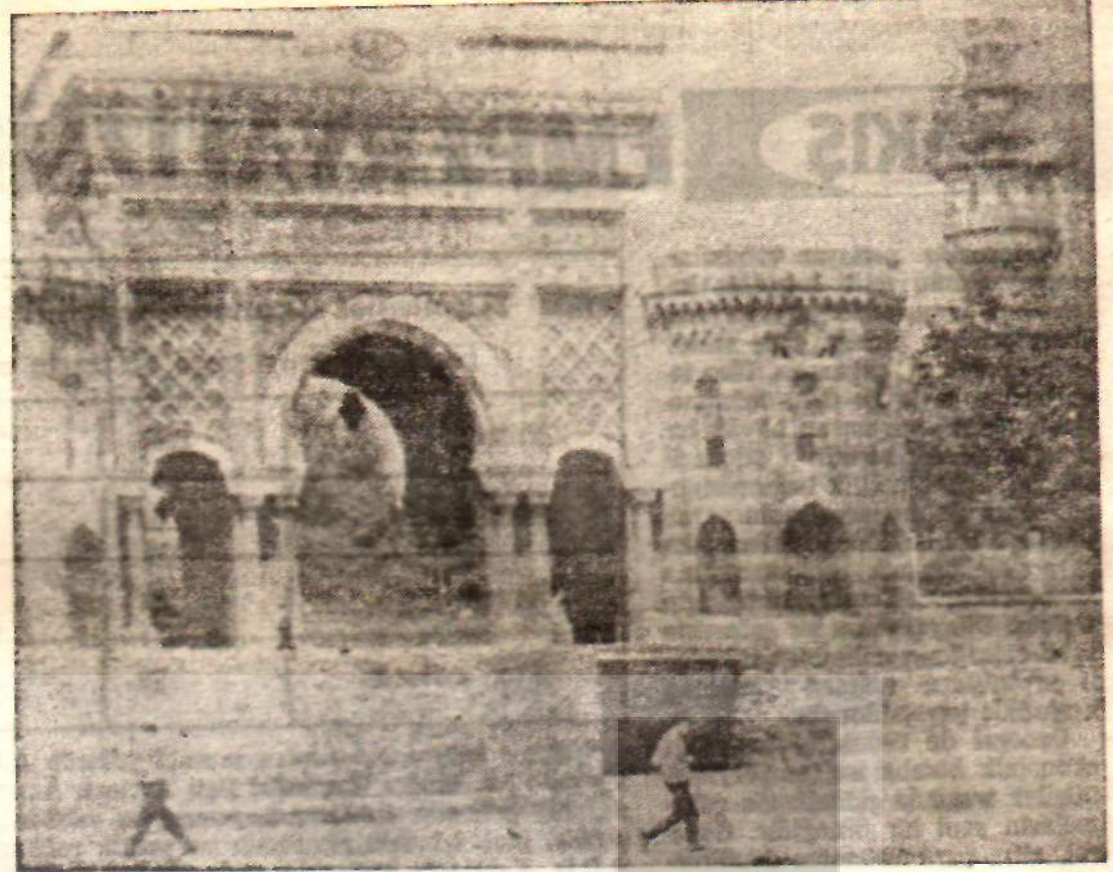
Fakültenin bütçe işleri, idarî yönetmelikler, tâyin, terfi ve seçim işleri ders planları, ilgili komisyon ve jürilerin seçilmesi, Enstitü ve kürsülerin kurulması ve kaldırılması Fakülte Kuruluna aittir...» Demek ki, akademik faaliyetle doğrudan doğruya ilgili bulunmamakla beraber, öğretim üyelerini çok fazla ilgilendiren bu idarî yetkiler, kürsü sahibi olmak imtiyazına sahip az sayıdaki profesörün elinde toplanmaktadır. Halbuki mevcut 115 sayılı kanuna göre, bu yetkiler bütün profesörler ile doçentlerin büyük çoğunluğunun katıldığı profesörler kuruluna verilmelidir. Tasarı kürsüsüz profesörleri ve doçentleri, fakülte yönetiminden uzaklaştırarak, bir kürsü ağaları sistemi kurmaktadır. Yönetim kurullarında da halen iki doçent vardır. Tasarı, doçentleri, yönetim kurullarından da ayırmaktadır.

Yeni tasarı ise, zümreler arası bir temsil değil, kanun görevinin icaplarından hareket etmektedir. Profesörler ve doçentler arasında görev bakımından fark olmadığını göre, iki ayrı kategori görmeye imkân yoktur. Binaenaleyh ya bütün öğretim üyelerinin kurula iştirak etmesi, ya da idarî sorumlulukları farklı olan bir kategorinin kurula üye olması gerekmektedir. Yukarıda izah edilen sebeplerle çok geniş bir heyetin bir müesseseyi yönetmesi mümkün olmayacağından, fakültedeki kürsü sorumlularından bir kurul hem makûl, hem etkili bir çözüm yolu olarak görülmüştür. Doğrusu, bu, cidden büyük bir buluştur. Zümre farkını ortadan kaldırmak gibi demokratik bir gerekçeyle, tam bir kürsü sahipleri oligarşisi kurulmaktadır. Asıl tasarıyla zümre farkını ortadan kaldırıyoruz diyerek, açtıkları zümre yaratılmaktadır. Bütün profesörlerin ve doçent çoğunluğunun iştirakıyla, Üniversite yönetiminde demokrasi sağlanmış bulunuyordu. Şimdi demokrasiyi gerçekleştirme gerekçesiyle demokrasiye paydos denilmektedir.

Kürsü sahibi olmayan profesörler ve doçentler gibi asistanlar da tasarıyla büyük bir darbe yemektelerdir. Tasarıya göre doçentlik, yabancı dil bilen, doktoraşını yapmış herkesin katılacağı bir müsabaka imtihanıyla olacaktır. Asistanların, doktoralarını yaptıktan bir yıl sonra fakülteyle ilgili kesilecektir. Böylece asistanlık bir kariyer olmaktan çıkmaktadır. Fakültelerin artık asistan, hele doktorasını yapmış yetiştikçe asistan bulması imkân-sızlaşacaktır. Zira, asistanlık bir avantaj sağlamakta, doktorasını tamamlayan asistan ise, fakülteden atılmaktadır. Oyle görünür ki, tasarı Tıp Fakültelerinde asistanlık göz önünde tutularak hazırlanmıştır. Tıp Fakültelerinde asistanlık, akademik bir kariyer amacı gütmeyen, ihtisas elde edebilmek için yapılmaktadır. İhtisasını bitiren Tıp asistanı, genellikle fakülteden ayrılır. Oysa diğer fakültelerde asistanlık, bir akademik kariyerdir ve fakülteler asistan bulmakta güçlük çekmektedirler. Şimdi bu güçlük daha da artacaktır.

Yeni tasarı ise, zümreler arası bir temsil değil, kanun görevinin icaplarından hareket etmektedir. Profesörler ve doçentler arasında görev bakımından fark olmadığını göre, iki ayrı kategori görmeye imkân yoktur. Binaenaleyh ya bütün öğretim üyelerinin kurula iştirak etmesi, ya da idarî sorumlulukları farklı olan bir kategorinin kurula üye olması gerekmektedir. Yukarıda izah edilen sebeplerle çok geniş bir heyetin bir müesseseyi yönetmesi mümkün olmayacağından, fakültedeki kürsü sorumlularından bir kurul hem makûl, hem etkili bir çözüm yolu olarak görülmüştür. Doğrusu, bu, cidden büyük bir buluştur. Zümre farkını ortadan kaldırmak gibi demokratik bir gerekçeyle, tam bir kürsü sahipleri oligarşisi kurulmaktadır. Asıl tasarıyla zümre farkını ortadan kaldırıyoruz diyerek, açtıkları zümre yaratılmaktadır. Bütün profesörlerin ve doçent çoğunluğunun iştirakıyla, Üniversite yönetiminde demokrasi sağlanmış bulunuyordu. Şimdi demokrasiyi gerçekleştirme gerekçesiyle demokrasiye paydos denilmektedir.

Kürsü sahibi olmayan profesörler ve doçentler gibi asistanlar da tasarıyla büyük bir darbe yemektelerdir. Tasarıya göre doçentlik, yabancı dil bilen, doktoraşını yapmış herkesin katılacağı bir müsabaka imtihanıyla olacaktır. Asistanların, doktoralarını yaptıktan bir yıl sonra fakülteyle ilgili kesilecektir. Böylece asistanlık bir kariyer olmaktan çıkmaktadır. Fakültelerin artık asistan, hele doktorasını yapmış yetiştikçe asistan bulması imkân-sızlaşacaktır. Zira, asistanlık bir avantaj sağlamakta, doktorasını tamamlayan asistan ise, fakülteden atılmaktadır. Oyle görünür ki, tasarı Tıp Fakültelerinde asistanlık göz önünde tutularak hazırlanmıştır. Tıp Fakültelerinde asistanlık, akademik bir kariyer amacı gütmeyen, ihtisas elde edebilmek için yapılmaktadır. İhtisasını bitiren Tıp asistanı, genellikle fakülteden ayrılır. Oysa diğer fakültelerde asistanlık, bir akademik kariyerdir ve fakülteler asistan bulmakta güçlük çekmektedirler. Şimdi bu güçlük daha da artacaktır.

Istanbul Üniversitesi binasının dışarıdan görünüşü. Kürsü ağalarının şatosu..

Görüşüğü gibi, Üniversite öğretim üyelerinin bağımsızlıklarını en çok zedeleyen İdare Meclisi üyelikleri muhafaza edilmiştir. İdare Meclisi üyeliği için bağımsızlık ve bilim hürriyetinin feda edildiğini gösteren bir sürü örnek varken, hâlâ İdare Meclislerinden vazgeçilememesi hazindir. Diğer taraftan, emtiala ve danışma verme» yoluyla, doktorluk ve avukatlık yapmak, araya paravanalar koyarak her zaman mümkündür. «Hizmet akdi dışında işler» formülüyle, bu konudaki kontrol yıllık bir beyannameden ibaret kaldığına ve denetleme işini yapacakların çoğu da benzer durumlarda bulunduğuna göre, geniş sınırlamalara yol açabilir. Esasen Üniversitemin derdi, kanunların kötülüğünden ileri gelmemektedir. 115 sayılı kanun hiç te kötü değildir. Ama bir türlü tam uygulanmamıştır. Kanunun öngördüğü yönetmeliklerin çoğu çıkarılmamıştır. Dışarıda azami 10 saat çalışabilme hükmü lâfta kalmıştır. Talebelerle hocaların teması gerçekleştirilememiştir. Öğretim üyelerinin yıllık çalışma raporları formalitelerden ibarettir. Kürsü kuralları işlenmemektedir. Bütün bunların sebebi, alaturka bir mesleki dayanışma yüzünden, Üniversitemin kendi kendini denetlemekten kaçınmasıdır. Yeni tasarı da, bu temel hastalığa ek süremediği için, Millî Eğitim Bakanının yetkilerini artırma, kürsü ağaları yaratma, kürsüsüz profesörlerle doçentle-

ri «ikinci sınıf» öğretim üyesi yapma ve asistanlığı tasfiye gibi hükümlerin dışında bir yenilik getiremeyecektir.

ri «ikinci sınıf» öğretim üyesi yapma ve asistanlığı tasfiye gibi hükümlerin dışında bir yenilik getiremeyecektir.

Adalet Bakanı ve Komünizm

Bakanlığa geldiği günden beri 141 ve 142. maddeler konusunda birbirinden şaşırıcı konuşmalar yapan Adalet Bakanı, Cumhuriyet Gazetesine verdiği bir beyanatta şaşırma rekorunu kırdı. 141 ve 142. maddelere bir açıklık getirileceğini söyleyen Atalay şöyle diyor: «Cebir unsuru gelince, komünistler artık cebir unsuru kullanmıyorlar. Cebir unsuru kullanmıyorlar diye komünizmi serbest bırakacak değiliz elbette». Halbuki Sayın İnönü daha birkaç gün önce komünizmin en büyük özelliği olarak, cebir yoluyla iktidara gelme üzerinde durmuştu. 141 ve 142 dâvâlarında bilrkişiflik eden hukuk profesörlerimiz de ısrarla komünizmle sosyalizmi ayıran en büyük farkın, «cebir yoluyla iktidara gelme» meselesi olduğunu belirtmektedirler. O halde Atalay'ın yasaklamak istediği «cebir» yolunu reddeden komünizme ne ola ki? Açıklık ve aydınlık getireceğini söyleyen Atalay, böylece meseleyi daha da karıştırmaktadır. Adalet Bakanı gerçekten aydınlık ve açıklık istiyorsa, komünizmi yasaklamaya kalkmadan önce, komünizmin ne olduğunu açık seçik şekilde ortaya koymalıdır. Buna mensup olduğu parti bakımından da ihtiyaç vardır. Zira komünistlik suçlamaları geri tepen bir silâbtır. Nitekim A.P. sözcüsü Bilgehan, C.H.P. yi komünistlikle suçlamakta tereddüt etmemiştir. Bilgehan'ın Adalet Bakanının ibretle okuması gereken sözleri şudur «Adalet Partisinin bilmeyerek komünizm propagandası yapmakta olduğu iddiası, C.H.P. nin halkın istedi-

ÜNİLEVER TRÖSTÜ ve TÜRK ÜRETİCİSİ

İKA Ajansında şu haber var: «Ayda Ziraat Odası Meclisi'nin görüşünü aksatmayan bir açıklamada, SANA ve VITA imalatçısı Ünilever firmasının rakipsiz bir abici durumunda bulunması sebebiyle, pamuk yağ fiyatlarını kendi görüşüne göre tesbit ettiği, bu fiyat üzerinden piyasadan geniş mubayalarda bulunduğu, nitekim geçen yıla nazaran 40 kurus noksanıyla fiyat tesbit etmesinin, pamuk müstahsilcilerini zarara uğrattığı ifade edilmektedir.»

Ünilever pek ufak bir sermayeyle kurulan, fakat 1952-62 yılları arasında Maliyeye 141 milyon İra kazanç bildiren bir firmadır. Bu korkunç kazanç makinesi, kârını daha da arttırmak için, tekel durumundan faydalanarak, üreticinin malını istediği gibi ucuz fiyata kapaabilmektedir. Üreticinin bu büyük tekel karşısında boynu büküktür. Yalnız devlet, Türkiye'de bir de devletin bulunduğu Ünilever tröstüne anlatmalı ve üreticinin aşırı sömürülmesini önlemelidir.

Ünilever'in ikinci bir teşebbüsü, sabun sanayine de girmek, yerli sermayeyle kurulmuş sabun sanayini vermektedir. Millî özel sanayii, sanayicilerimizden çok daha büyük bir titizlikle savunmayı kendine görev bilen YÖN bu yerli sanayii yıkmaya teşebbüsünü iki yıl önce kamu oyuyla duyurmuş ve Ünilever'in oyununu bozmayı başarmıştır. Ne var ki, Ünilever hâlâ işin peşindedir. Fakat öyle görünür ki, Ticaret Bakanlığı yerli sanayii yıkmaktan başka sonuç vermeyecek olan yabancı sermaye teşebbüsünün zararlarını kavramış ve mesleği bu yönden incelediğini Odalar Birliğine bir yazıyla duyurmuştur. Ticaret Bakanlığının bu konuda daha enerjik davranması, Türk sanayicisi ve üreticisini yabancı sermayeye ezdirmemek için derhal harekete geçmesi gerekir.

DIŞARIDA ÇALIŞMA Tasarı görünüşe göre dışarıda

ni memleketimiz müesseselerinde, iş hayatımızda, ekonomi sahalarında açmış buldukları rahnelerin mesuliyeti altındaki şaşkın, hırçın ve çaresizliklerinin delilidir. Partimizin Türk - Sovyet münasebetlerinin sınırını iyi

YABANCI SERMAYE SOYGUNU

7 Şubat tarihli New York Herald Tribune'de ünlü gazeteci Joseph Alsop yazıyor:

Amerikanın dışarıdaki direkt yatırımları yılda 2 milyar dolar civarındadır. Bu yatırımlardan sağlanan yıllık gelir ise yılda 4 milyar dolara ulaşmıştır.

Yurdumuzdaki yabancı sermaye savunucularına ithaf olunur.

komşuluk gerçeği olarak çizmış olduğu ve Türkiye'nin rejim ve emniyeti mevzuundaki hassasiyeti efkârı umumiyeye malumdur. Esasen bu gelişmeyi tahrik eden C.H.P. Hükümeti olduğuna ve komünistlik tehlikesinin nereden geleceği malum olduğuna göre, bu mevzuada kimin ithama muhatap olması lazım geldiğini ve bu ithamın kime yakışacağını söylemeye dahi lüzum yoktur. Maamafih büyük asker merhum Mareşal Çakmak vaktiyle C.H.P. tarafından komünistlikle itham edilmiş ve Türk efkârı umumiyesinde bu ithamı yapanlar nefret ve istihza ile karşılanmıştı.»

Demek ki A.P. sözcüsüne göre, Sovyetler Birliği ile münasebetleri normalleştirmeye çalışmak ve Kıbrıs meselesinde Sovyet desteğini araştırmak dahi, «Komünistlik tehlikesinin nereden geleceği malum bulunduğu için» komünistlik! C. H. P. muhalefete düşerse, komünistlik ithamları daha da artacaktır. Bu sebeple Adalet Bakanı, «cebrî reddeden komünistlik» gibi yeni yeni icatlarla bugünkü karışıklığı sürdürmekten vazgeçmekle, sadece demokrasiye değil, mensup olduğu partiye de büyük hizmet yapacaktır.

Hükümet düşecek mi?

Bu haftanın başında, büyük İstanbul gazetelerinin Ankara bürolarında tartışılan tek konu, muhalefetin hükümeti düşürüp düşüremeyeceği idi. Girişimi her işte zarar ettirip söyleyen eski milletvekili Demirel, bayram öncesi başladığı «Hükümet düşürme» hamlelerini sürdürmüştü. «Hükümetin muhalefete karşı tutumunu bu durumda «Hükümet düşürme» diye manşetler pek ala beklemişlerdi. Gelin görün ki, hiçbir İstanbul Gazetesi haberi önemsemedi. Vietnam haberlerini gazetelerin başına yerleştirmeyi tercih ettiler. Hatta birçok gazete, Demirel'in teşebbüsü ile ilgili habere yer bile vermedi.

Ertesi gün iktidarın başı İsmet İnönü de, sanki İstanbul gazetelerinin yazı işleri müdürleriyle söz birliği etmiş gibi, «Hükümeti düşürme faaliyetlerini takip ediyorum. Merak edilecek bir şey de güldür» deyiverdi. Nitekim Ankara'da hâlâ A.P. nin hükümeti devirmeye gerçekten niyetli olup olmadığı sorulmaktadır. Zira bir hayli zamandır hükümeti düşürme sözü edilmekte, fakat A.P. milletvekillerinden bir kısmı kritik oylamalarda nedense ortadan kaybolmaktadır. Fakat öyle görünür ki A.P. bu sefer işi daha ciddi tutmaktadır: Teşkilat bir an önce iktidar nimetlerine ulaşmayı istemektedir. Sonra «seçimlerden önce A.P. nin iktidara gelmesi, seçim sonrası şokunu hafifletebilecek ve bazı çevreleri bir A.P. iktidarına şimdiden hazırlayacaktır» düşüncesi güç kazanmaktadır. Ayrıca CHP. iktidarı altında seçimlere gitmekten korkulmaktadır.

Son ziyareti, CKMP. ye yapıldı. Demirel'in «Hükümeti düşürme» ekibi, CKMP. de daha olumlu karışıldı. Ahmet Ögüz, teşebbüsün «rejim, memleket ve millet hayrına» sonuçlanacağı kanısındaydı. Böylece hükümeti düşürmek için, muhalefet partilerinin prensipte anlaşmış oldukları. İş, irili tıfaklı bütün muhalefet partilerinin tam kadro Meclise gidip Bütçe oylamasında kırmızı oy pasulalarını sepete atmalarına kaldı.

oysa şiddetle itiraz eden Bölükbaşı ya yapıldı. «Olmeden İnönü'nün bir hükümet görmeye arzusunda olduğunu söyleyen Bölükbaşı, çeşitli pazarlıklardan sonra, Demirel'e güzel bir teminat mektubu verdi ve «Ordu milletindir» nutukları atarak, A.P. safının maneviyatını kuvvetlendirmeye çalıştı. A.P. Eller bayramı ertesi Y.T. P. nin kapısını çaldılar. Hükümetin düşürülmesinde baş rolü, Y.T.P. nin tutumunu oynayacaktır. Oy sayısı itibarıyla, Y.T.P. nin tutumu hükümetin kaderini tayin edilecek nitelikteydi. Ne var ki, Y.T.P. şimdiki kadar A.P. ye ayak uydurmaya istekli görülmemiştir. Daha çok bir bir AP-CHP. koalisyonuna taraftar olduğunu çeşitli vesilelerle belli etmiştir. Y.T.P. bu sefer de Demirel'e karşı fazla sıcak davranmış sayılmaz. A.P. ye hükümeti düşürmek konusunda prensip olarak «evet» diyorlardı, ama sonra hükümet kurmak gerekiyor da. Alican ve arkadaşları, bu noktada «Önce program» diyorlardı. Alican «hükümete katılmak için, hükümet programına geçecek esaslar bakımından üzerinde önemle durduğumuz esaslar mevcuttur. Bu kanaatimi şimdiden ifade edebilhassa fayda görürüm. Bir A.P. hükümetini kayıtsız şartsız destekleyeceğimiz ümidine kimse kendisini kapırmamalıdır» görüşünü savunuyordu. Ne var ki, A.P. ve Y.T.P. programları arasında bir fark yoktur ve esasen bizde hükümet teşkil için programın hiç mi hiç önemi yoktur. Bu sebeple «Program»da ısrarın altında bazı esaslı pazarlıkların yapıldığı düşüncesi yaygındır.

Son ziyareti, CKMP. ye yapıldı. Demirel'in «Hükümeti düşürme» ekibi, CKMP. de daha olumlu karışıldı. Ahmet Ögüz, teşebbüsün «rejim, memleket ve millet hayrına» sonuçlanacağı kanısındaydı. Böylece hükümeti düşürmek için, muhalefet partilerinin prensipte anlaşmış oldukları. İş, irili tıfaklı bütün muhalefet partilerinin tam kadro Meclise gidip Bütçe oylamasında kırmızı oy pasulalarını sepete atmalarına kaldı.

BASBAKANLIK MESELESİ

Ne var ki mesele hükümeti devirmekle bitmemektedir. Devrilenin yerine bir yenisini kurmak gerekecektir. Hükümet kurmak ve sürdürülebilirlik için, A.P. talepleri Meclisteki koltuk sayısını kat kat aşan ufak muhalefet partilerinin kaprisli liderlerine her an taviz verme durumundadır. Bu deveye hendek atılmaya yakın zorlukta bir işler. Her halükârda kurulacak hükümet, son derece istikrarlı olacaktır. Bu durum, hükümeti devirme işahlarını hayli zayıflatmaktadır.

ÖZEL TEŞEBBÜS DEVLETÇİLİĞİ

TURKIYEDE devletçiliğin en kıyasıyla tenkitlere uğradığı zamanlarda bile devletçilikten vazgeçilememesi bir olgudur. Devletçiliği yererek işbaşına geçen Demokrat Parti devletçilik yapmak zorunda kalmıştır. Özel teşebbüse teslim olduğu anlarda bile Halk Partisi devletçilikten uzaklaşmamıştır.

Şu duruma göre Atatürk'ün vazettili devletçiliğin Türkiye'nin toplumsal yapısındaki gereklilik üstüne oturduğu görülmektedir. Sanayinin yarısından çoğu devletin mülkiyetinde olan bir ülkemizdir. Bunun yanı sıra devlet müdahaleciliğinin en yoğun ölçüde uygulandığı bir ülkemizdir. Başka türlü düşünmek Türkiye için zaten imkânsız gibidir.

Düşünülmeli gereken, devletçiliğin uygulanması veya uygulanması değil, devletçiliğin niteliğidir. Elbette toplumsal bir partinin elindeki devletçilikle, özel teşebbüsü bir siyasî partinin elindeki devletçilik aynı değerleri ve aynı karakteri taşımaz.

Bu ayrımı açıklayabilmek için Atatürk'ün devletçiliğine halkçılık ilkesini de katıp halk devletçiliği deyinilme varmak gerekiyor. Halkçı olmayan tek parti devletçiliği, az gelişmiş ülkelerde faşizmin çizgilerini taşıyan bir siyasî yönetimin iktisadi dayanağı olur. Nitekim Halk Partisi iktidarı haktan ayrı düşüğe bu sonuç kendiliğinden belirmiş; devletçilik, halk gözünde anlamını kaybetmiş bir kelime olarak ters yankılara, ters çağrışımlara sebep olmuştur. Özel patron dan daha patron genel müdürler ve işçilere tepeden bakan yönetimler elindeki devlet işletmeleri, kendilerini yalnız merkeze karşı sorumlu saymışlardır. Merkez ise haktan açığa düşmüş bir siyasî organ olduğundan, devletçilik, halk devletçiliği değil bir mutlu azınlığın devletçiliği derekesine düşmüştür.

Kısaca diyebiliriz ki: Devlete sahip çıkmayan halk, devletçiliğine de sahip çıkamamıştır.

Demokrat Parti devletçiliği, Halk Partisinin devletçiliğinden daha koyu renklerle bir gelişme göstermiştir. Oy çoğunluğuna dayanarak işbaşına geçen Demokrat Parti ileri gelenleri, kendi siyasî ve iktisadi güçlerini sürdürmek için devlet işletmelerini birer vasıta gibi kullanmışlardır. Devlet fabrikalarının başına özel teşebbüsü bir iktidarın temsilcileri olarak oturtulan genel müdürler, iktidarın felsefesini gerçekleştirmek yolunda her şeyi gayretli göstermekten geri durmuşlardır. Devlet teşekkülleri yalnız partilerin arpağı gibi kullanılmakla kalmamış, en ufak makamlara adam alırken dahi seçim zamanında işe yarayacak parti müfettişlerinin gözetiminde çalışmışlardır. İktisadi endişeler, siyasî endişelerin gerisinde kalmıştır. Bütün devlet teşekkülleri «devlet eliyle fert zengin etmek» ve «devlet eliyle özel teşebbüs kurdurmak» politikasının bir aracı olarak kullanılmıştır. Yalnız klasik devlet mekanizması değil, bütün iktisadi devlet örgütleri «her mahallede bir milyoner yaratmak» felsefesinin hizmetine koşulmuştur.

Diğer taraftan, yeni hükümetin başkanlığı meselesi de ciddi anlaşmazlıklara yol açabilecek bir niteliktedir. Anayasaya göre, parlamento dışında olduğu için, Demirel Başbakan olamayacaktır. Ufak parti liderlerinin gönlünde ise başbakanlığın yattığı ısrarla söylenmektedir. Bu konuda Alican «Yeni Hükümetin kurulması yönünden Sayın Devlet Başkanının takip edeceği hareket hattının ne olacağını bilmemize imkân yoktur» diyerek meselenin mevcudiyetini belli etmiştir. Ahmet Ögüz ise, «Ana muhalefet partisinin Başbakan adayı olmazsa, Cumhurbaşkanı diğer muhalefet partilerinin genel başkanlarından birini tayin edebilir» sözleriyle gönlünde yatan aslanları ortaya koymuştur. Bu mesele de kolay kolay çözülebileceğe benzememektedir.

İşin garip tarafı, Hükümeti devirmek için bir atla üç nah bulmuş gibi görünen muhalefet safları çoğunlukla Hükümeti devirebileceklerine kendilerinin inanmadıkları itibarıyla vermektedirler. Muhalefet saflarında, herşeyden önce bir İnönü kompleksi vardır. Sibirbaz İnönü'nün yeni bir oyunla muhalefetin tertiplerini bir daha boşa çıkartacağı şüphesi muhalefet saflarında yaygındır. Ayrıca kritik anlarda çıkan çetireli korku verici söylentiler, türlü menfaat oyunları, muhalefet partilerinin birbirlerine karşı olan şikâret güvensizliği meseleyle karışmaktadır. Bu sebeple ticari hayatta giriştiği her işte zarar ettiğini söyleyen Demirel'in bu ilk siyasî macerasının nasıl sonuçlanacağını kestirmek güçtür. Muhalefetin Hükümeti düşürme

Özel teşebbüsü bir siyasî iktidar elinde halk değil, imtiyazlı kişilerin hizmetine peşkes çeken devlet teşekküllerinin halk katlarında yarattığı hoşnutsuzluk tabii sayılmamalıdır. Buna rağmen bugün dahi Türkiye iktisadi hayatın devlet teşekkülleri temelinde dayanması ve her şeyin devlet teşekküllerinden beklenmesi de bir olgudur.

Halk, devletin kendi ellerinde veya ilçelerinde fabrika açmasını beklemektedir. Politikacılar kendi seçim bölgelerinde devletin fabrika açacağını seçmenlerine vaadederek oy kazanmak yolunu bir an için terk etmiş değillerdir. Daha birkaç gün önce Ege tütlüncülerinin kodamanları tütlüncülüğü ihya etmesi için devletten yardım istiyorlardı.

Türkiyede bu garip oyun demokrasi düzeyinde sahneye konmuştur. Aslında herşey devletçidir. Ve devletçilikten vazgeçmek de imkânsızdır. Ama devletçilik anlayışında ayrılık vardır. Özel teşebbüsü devletçiler devlet çarkının özel teşebbüs lehine işlemesini isteler ve devletçiliği kötülerler. Bu kötülerdeki devletçiliğe dayanarak zenginleşmek yolunu kendilerine açmaktan başka bir kaygıları olduğunu iddia etmek pek zordur.

Halk adına bir devletçiliği isteyenler ise bugün bizzat devlet teşekküllerinin başında bulunanlar tarafından da şüphe ile karşılanmaktadır. Çünkü bugün siyasî iktidar örgütünün başında bulunanlar halk yararına değil, özel imtiyazlı yararına bir devletçiliğe angaje olmuş durumdadırlar.

Devlet işletmelerinin başında bulunan genel müdürler bu eğilimi iyi hesap etmek durumundadırlar. Devlet teşekküllerinin yönetim kurullarını dolduran ödenekçiler de bu hesaba için dedirler. Kendileri devlet teşekküllerinden emek yiyen, ama herbiri koyu birer özel teşebbüsü olan bu kişilerin elinde yürütülmek istenen bir devletçilik, elbette pek iyi bildiğiniz çapaçuluk içinde bulunacaktır.

Bir siyasî iktidara, çalışanların değil, patronların hakim olması, devletçiliğe de çalışanların değil patronların hakim olmasıyla sonuçlanır. Patronların devletçiliği ile işçilerin devletçiliği arasında da elbette siyah ile beyaz arasındaki kadar fark bulunacaktır.

Halkçılık anlayışı önce parlamento'nun ve sonra devlet işletmelerinin kapısından içeri girmeye, devletçilik, halkı ezen siyasî iktidara bir büyük çarkı gibi işleyecektir. Devlet teşekküllerini kamulaştırmak için gerekli tedbirleri almadan, halk devlet fabrikalarını kendi fabrikaları olduğunun farkına varamayacak, bu kuruluşları, kendi dışında ve kendisine karşı bir grupun mal mülkü sayacaktır.

İlhan Selçuk

Türkiye'nin dört bir köşesindeki hakim ve savcılara gönderilen broşürde ise ek bir yazı daha vardı ve bunda hakim ve savcılarının buldukları bölgelerin senatör ve milletvekillerine etki ya paraç, mektuplar ve telgraflar yazarak, ödeneklerin sadece yarıyı üyeleri için değil, bütün hakimler için çıkartılmasının telkin olunması isteniyordu. «Ankara Hakimleri» imzasını taşıyan ve adalet organlarımızda ilk işbirliği hareketi olan bu davramız, geride bıraktığımız haftalar içinde oldukça etki gösterdi. Adalet Komisyonunda pek çok milletvekili, seçim bölgelerinde aldıkları mektup ve telgrafların baskısını vicdanlarında hissetmeye başladılar.

Hâkim ve Savcılar sosyal adalet istiyorlar

Hâkim ve savcılar Kanun tasarrufları Meclis Adalet Komisyonunda müzakereleri uzayıp giderken, adalet topluluğu içinde bulunan yarıyı üyelerinin, yürürlüğe giren Danıştay Kanununa örnek göstererek sadece kendi ödeneklerinin artırılmasını sağlayacak bir başka kanun tasarrufları Meclise sevkettirmeleri, hakimlerle savcılara üzdü. Ankara hakim ve savcıları kendi aralarında toplantılar yapıp, haklarını aramak için broşürler bastırdılar. Bu broşürleri senatör ve milletvekillerine postadıkları gibi, Türkiye'nin dört bir köşesine dağılmış hakim ve savcılara da yolladılar.

Parlamente'ya gönderilen broşür de, hakimlik mesleğinin esasının bidayet mahkemeleri olduğu, hal böyle iken üst mahkemeler hakimlerine bir takım farklı muamelelerin yapılmamasının sosyal adaletle uyum düşüncesini ileri sürülerek hakimleri ast ve üst diye ayırtmanın hakincaları belirtiliyordu.

Vergide adalet ve harcamalarda tasarruf sağlanmamasının fiatını devlet personeli ödemektedir ve sosyal adalete aykırı olan bu durum düzeltilmedikçe ödeyecektir.

CHP. Meclisi

Geride bıraktığımız haftanın başında iki gün süre ile toplanan CHP. Parti Meclisi, saatler boyu «seçimler yaklaşıyor, partimiz ne yapacak?» Konusunu tartıştı. Toplantının pazar günü başlayan ilk faslı, Merkez Yürütme Kurulu raporunun okunması ve rapor üzerine de fikirlerin söylenmesi ile geçti. Başbakan İnönü'nün bir has talih geçirdiği için toplantıya katılmadı. Toplantıya yaşlı üye sıfatıyla Şevket Raşit Hatipoğlu başkanlık etti.

Hareketli tartışmalar, ikinci gün özellikle akşam üzeri İnönü'nün de katıldığı toplantıda oldu. İnönü toplantıya gelinceye kadar CHP üyeleri uzun uzun konuşuyorlardı. İnönü geldikten sonra, «Fasamız yorgun, konuşmalar kısa kısa konuşsun» dendi ve gerçekten de kısa kısa konuşuldu.

Parti Meclisi üyelerinden bir kısmı tam bir panik havası içindeydi. Yaklaşan seçimlerde CHP'nin 1954 de olduğu gibi ağır bir yenilgiye uğramasından korkuyorlardı. «Halk aleyhimize, reformları yapmaya kalkışsaksak, itirazlar daha da şiddetlenecek, bunun altından kalkamayız» diyorlardı. İnönü, bir haftadan fazla süren ev içi dinlenmesince rağmen yorgun görünüyordu. Ama buna rağmen toplantı boyunca ne şel davranırdı. O gün bir kazaya uğrayarak kaburga kemiklerinden ufak kırılması olan Parti Meclisi üyesi Nihat Ermi hastahane ziyaret etmiş, Başbakanlıkta da İngiltere Büyükelçisini kabul etmişti. Bunun için toplantıya biraz geç gelmişti. Yorgunluğuna rağmen üyelerin konuşmalarını alıncı bir ifade ile dinledi. Hatta zaman zaman konuşanlara takıldı bile. Mesela Coşkun Kırca bir ara sözlerine «Ben partinin sol kanadına mensup birisi olarak diye başlayınca, «ne zamandan beri?» diye sordu. Bu soru ise Mecliste umumî bir tebessüm u yandırdı.

Üyelerden bir kısmı, AP Genel Başkanına hafif konularda çatmanın yerinde olmadığını söylediler. Süleyman Demirel zaten geçişi kadar açık veriyordu. Bu üçer yakalanır ve sert bir hükümde bulunulursa, Demirel avak ta kalmazdı. Onun için de Genel Merkez devamlı olarak Demireli muhatap almasına lüzum yoktu. Demirel'e hafif-değil, ciddi hücumlar yöneltilmekteydi.

Parti Meclisini izleyen gazeteciler, içeride hep AP'nin küçük partilerle hükümeti düşürmek için hazırlık yapması karşısında takınılacak tavır görüşüldüğünü saadılar ama, bu konu CHP Meclisinde pek ele alınmaya dahi layık bulunmadı. Aksine seçimlere hangi taktikle gidileceği konusu daha çok tartışıldı. Bu ise CHP yöneticilerinin Bütçe Müzakereletti sonucunda hükümetin güven oyu alamamasından pek korkmadıklarını, ya da bu işin bir hükümet işi olarak doğrudan doğruya İsmet İnönü'ye ilgilendirdiğini onun ise nasıl olsa bu işin üstünden geleceğine inandıklarını gösteriyordu.

Parti Meclisinde reformlardan şikâyetçi ilanlara rağmen, sonuçta reformcu bir karara varıldı. CHP Meclislerden reform tasarılarını bu arada bilhassa Toprak Reformu tasarısını hiç bir taviz vermeden ve hattâ CHP grubu içinde «belirebilecek mukavemetleri de yenerek» kanunlaştırmak için çaba gösterecek. Toprak Reformunun dışında Personej, Orman Kanunu gibi kanunlar da süratle çıkarılacaktır. Seçimlere kadar, plânda öngörülen köy hizmetlerinin de süratli bir şekilde yerine getirilmesi kararlaştırıldı. Bunun için devletin bütün imkânları kullandılacaktır.

Reformlar konusunda böylesine kâğıt üzerinde de olsa kesin bir karara varan CHP Meclisinde bir takım üyeler, daha başka konular da tereddütlerini açıklamaktan geri kalmadılar. Mesela Turhan Feyzioğlu, «Memleket nereye gidiyor?» sorusunu ortaya attı. Kuzeyde bir büyük komşumuz vardı. Güneyimizde ise Arap ülkeleri kayınıyordu. Sosyalizm cereyanları çeşitli tandansları ile almış yürümüşü. Bunları etkileri Türkiye'de görülmüyordu. Asım Eren, daha da ileri giderek

«Gençlik nereye sürükleniyor?» di ye sordu «Biz bu memleketi sahip çıkmazsak kim çıkacak?» dedi İslâm ülkeleri arasında bir İslâm federasyonundan söz edildiğini, bunun için Türkiye'nin de alınmak istendiğini, bu faaliyetlere karşı bir cephe alınması gerekliğini belirtti. Gençlik kolları temsilcisi Doğan Araslı ise, Parti Meclisinin bu toplantısında ne yaman bir reform taraflısı olduğunu ortaya koydu. «CHP, reformları gerçekleştirirse iktidarda kalır, yoksa bir data iktidar yüzü göremez» görüşünü savundu.

Senatoda görüşülecek olan Seçim Kanunundaki değişiklik tasarısı ise, şimdiye kadar hep birlikte hareket eden iki kişi arasında ufak da olsa bir görüş ayrılığının ortaya çıkmasına yol açtı. Turhan Feyzioğlu, ortak oy pusulası işinin nereden çıkarıldığını sordu, bunun CHP, ye de ziyan vereceğini, bunun içindir ki Mecliste de bu konudaki muhalefetini belirttiğini söyledi. Coşkun Kırca ise, Feyzioğlu ile aynı fikirde olmadığını belirterek «Ben buna taraftarım, bu un pek çok yolsuzluğu önleyecektir» dedi.

Millî bakıyıcı bir takım küçük partilere bu arada TIP'in ekmeğine de yağ süreceği görüşü, Parti Meclisinde kısaca ortaya atıldı. Cemal Eyüboğlu ise, böyle bir durumdan memnuniyet duyulması gerektiğini, Türkiye'de artık doktrin partilerine de ihtiyaç bulunduğunu söyledi. Kırca konuşurken da hükümetin fazla iktisadî göstermesinin ne dereceye kadar doğru olabileceğini sordu. Bu sorunun cevabını eski Dışişleri Bakanlarından Sarper verdi. Hükümet Kırca konusunda doğru yoldaydı, sağlam yoldaydı. Sovyetlerin son açıklamaları da Kırca konusunda bize kuvvet kazandırmıştı.

Sonra söz 141 ve 142 inci maddelere geldi. Adalet Bakanı, bu maddelerin değiştirilmesi için gerekli her türlü çalışmanın yapıldığını, en geç on güne kadar bu yoldaki tasarının Meclise sevk edileceğini, ancak maddelerin yeni şeklinin henüz formüle edilmediğini söyledi. Cebrî unsurunun maddelere konulup konulmaması da bir süre tartışıldı. İnönü ise, bu konuda İsviçre ve Avusturya'dan uzman hukukçular getirildiğini ama onların da bu husus her memleketin bünyesine göre ayarlanmalıdır dediklerini nakletti «İlim adamlarının da her zaman de dikleri doğru olmuştur» diyerek belki yıllardan beri ilk defa ilim adamlarının pek de lehine olmayan, bir cümle sarfetti.

Parti Meclisi, «reformların gerçekleştirilmesi için çaba göstermek şartıyla, CHP seçimleri kazanacaktır» havası içinde sona erdi.

Takke düstü

Seçim kanununda yapılacak değişiklikler silsilesinde olan ortak oy pusulası bastırılması, seçim tarihinin Ekim 1954'e bırakılması ve nihayet Millî Artık sisteminin gidilmesi konularında AP'nin gösterdiği hırçınlığın sebeplerinden biri daha bu haftanın başında Sahı günü, tasarının Cumhuriyet Senatosundaki görüşülmesi sırasında ortaya çıktı. AP adına konuşan Şeref Kayalar, bakla-ya ağızdan çıkardı: «Demokrasi hıyarlığı peşinde ki AP, meclis parlamentoda Millî Artık sistemi ile de olsa üç beş sol fikrî parlamenterin ortaya çıkmasından korkmuş!

AP, sözcüsü Kayalar, bu konudaki sözleri şudur: «Bu sistemi 1939 yılına kadar taibik etmeye çalışan milletler diktatörlük rejiminin içine düşmüşlerdir. Bizim memleketimizde esasen bir türlü önlenemeyen sol temayüllerin parlamentoda temsil edilip kürsü masumiyetinden istifade etmek suretiyle milletin auzu etmediği bu rejimin propagandasını yapacaklarından dolayı her vatandaş endişe duymalıdır.»

Bu sözlerin temsil ettiği zihniyetin, yani sol fikirlerin hiç bir şekilde söz sahibi edilememiş zihniyetinin bir tek adı vardır: Ser maye diktatörlüğü, yani faşizm. Türk Anayasasına karşı olan bu davranış AP'nin gerçek fikirlerini ne olduğunu ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

Ziya Gökalp ve A. P.'li Profesör Osman Turan

Cumhuriyet Senatosunda Eğitim Bakanlığı Bütçesi görüşülürken, kürsüye Tabii Senatörler Grubu sözcüsü olarak Suphi Karaman çıktı. Karaman aslında şahsî adına söz istemiş, ancak onyedinci sıraya girebilmişti. Altı senatörün konuşmasından sonra bir yeterlik önergesinin verilmesi ve Karaman'ın konuşmama tebliğesi belirlendi. Tabii Senatörler Grubu, arkadaşlarının konuşmasını sağlamak amacıyla hemen orada Karaman'ın sözcüsü tayin ettiler. Karaman kürsüye gelmesi de böylece sağlanmış oldu.

Karaman, sür'atli bir tempoyla konuşmaya başladı:

«Yardamında dinî müesseselerin tamamıyla yıkılmış ve yeni nesillerin dinî tahsil ve terbiyeden mahrum bırakılmış olması; inkılapların manevî kıymetleri nizamında husule geldiği sarsıntı ve nihayet maarif ve üniversitenin saflam bir aydın kütle yetiştirme kudretinde bulunması, şimdiki çok kuvvetli ve ahenkli bir ichtimai bünyeye tevâriis eden Türkiye'yi çok hassas bir duruma düşürmüştür...»

Inkılâbın Tanzimattan beri devam eden normal tekâmül ve garphlaşma yerine, sür'at ve zorlama metotlarını benimsemesi ve ehle ilmin rehberlik ve mürakabesine itibar etmemesi de buhranı şiddetlendirici bir amil olmuştur...

Türk inkılâbı ile Rus ihtilâlinin caedâs olması, İnkılâba çok çeşitli ve kapalı metotlarla fesat unsurların karışmasına ve maneviyat buhranının şiddetlenmesine sebebiyet verdi...

Ciddî san'at ve kültür kabiliyetinden yoksul bulunan solcular edebîsizliği edebiyat haline yetirmeye çalıştılar...

Solcu jüriyle sol veya sola zorlanan eserlere mükâfat, yazarlarına şöhret vesikalatı tertip edildi...

Lâkin, Türk kültürü ve maarifine vurulan en ağır darbe hiç şüphesiz uydurma bir dilin, hükümet kuvvetleriyle mekteplere icbar edilmesi teşkil eder... Bu dünya tarihinde misli görülmemiş bir kültür sübütuna ve manevî barbarlığa delalet ediyordu...

Türkiye'de solcu ve devrimbazların işbirliği sayesinde böyle bir zümre ve kara kuvvet türemiştir ki, artık ilim ve aklın hakimiyet iflâs etmiş, cehalet, safsata ve tahrip modası tahakküm saltanatını kurmuştur...

Kellesiz tehlikede olan Osmanlı Paşalarının düşmana sığındığı, tanzimat inkılâpçılarına ka dar çözülmüş değildir...

Solcular Türkiye'de ilk defa olarak, zavaf bir hükümeti kuvvetli bir millî irade ile çarpırtmak maksadıyla hükümet tarafından gözüktükçe millete karşı saldırmaktadırlar... Sosyal Devlet lâbiri'nin ciddi ve solculara yaramaktan başka bir mânası yoktur. Medeniyet namına medeniyetli, kültürü ve ruhu cehaletin, gasletin ve ihanetin kurbanı olan bu büyük Türk milleti'nin bugünkü buhran atlatması ve kurulması için tarihte bilhüseyin esirgememiş olan Allahın yardımını dilerken hakiki insanlık idealine bağlanan cenâbler hile bu buhrandan Türk milletinin imdadına koşmalıdır... SÖĞÜK DÜŞÜ...

27 Mayıs'ta yaratan Millî Birlikçilerden birinin Cumhuriyet Senatosunda yaptığı bu konuşma, Senatoda bulunan CHP. lileri, AP dışındaki öteki partileri ve bilhassa Bakanlıkların Bütçesinin görüşülmesi dolayısıyla orada hazır bulunan Eğitim Bakanlığı yetkililerini hayret ve dehşete düşürken, bir takım AP. lileri de costurdukça costuruyordu. Doğrusu AP'lilerin keyiflerinde diyecek yoktu. Karaman cümlelerini temaladıkça arada

Ziya Gökalp

«Sosyal devlet isteriz»

Prof. Osman Turan

«Sosyal devlet komünistliktir»

bir AP. sıralarından «bravo, çok doğru» sesleri yükseliyordu. Karşı sıralardan ise hafiften kıpırdanmalar, «Bu ne biçim konuşma?» gibi itiraz sesleri yükselmeye başlamıştı.

Derken Suphi Karaman, 27 Mayıs İhtilâlinin plâncılarından Kurmay Albay Suphi Karaman dakikalarından beri ötüne eğik başını kaldıran bir süre sözlerini yankıların karşısındaki sıralarda oturanların yüzlerinde seyretti. Sonra tane tane şöyle dedi:

«Sayın senatörler, zabıtcılar, sizlere hitan ediyorum. Bu sözler bana ait değildir. Bu sözlerin başına ve sonuna birer tınak işaretini koyun. Bu sözler 1964 Türkiye'sinde benim yaşında, benim neslimden ve belki de benim gibi soldan sağa yazan bir profesörün nesredilmiş kitabından alınmış paragraflardır...»

Senato sıralarında bir dalgalanma oldu. Başından beri kevlifleri verinde olan AP. liler bir duruldular. Tabii Senatörler, kozenjan senatörleri gülümseyip geniş birer nefes aldılar. CHP. liler de biraz rahatladılar ama, gene de profesörün kim olduğunu birden «karamadıklarından tedricinlikleri bütün bütün geçmedi. Kendilerine yakın bir profesör de böyle birseyler yazmış olablirdi. Suphi Karaman bir kere daha elindeki yazılı mektupla okumaya devam etti:

«Hach orduları mukaddes top rak olan Kuduslu İslâmların eminden almak emelyle çarpıştılar Bunda muvaffak olamadılar, ama İslâm medeniyetini zanimet esvası gibi memleketleri götürdüler ve Avrupa'nın ilerlemesine hizmet ettiler. Sosyalizm feminizm gibi idealler peşinde kovanların programı henüz gerçekleşmedi. Gerçekleşmedi ama insanlık sosyal adalete ve kadın hüriyetine doğru geniş adımlar attı. Meşrutiyetin elde edilmesi için çalışanlar ye ni lisan cereyanını önceden tasavvur edip programlarına koy mışlardır, ama biz bunun için çalışıyoruz...»

Meşrutiyet devrinin bir büyük sevabı var ki, bazı günahların muhakkak affettirir. Bu sevap, mahalle mekteplerinin kalkması için yarıdan mücahededir...

Mahalle mektebi denilen sikkular durgun İslâm cemiyetinin bütün karakterlerini temsil eder ve onu gelecek neslin çok küçük çocuklarına aşılama vazifesini görürdü. Çocuk ilk gün den itibaren dünyaya ve ahirete ait okuduklarının mânalarını sor maya alışmamalıdır ki, istibdat kendî rejimine karşı itaatli vatandaşlar yetistirebilsin...

İslâmlık Kureyşin aristokratik hükümeti yerine demokratik bir hükümet tesisine çalışır. Fakirleri ve esirleri himaye ederek bir nevi sosyalizm kurmaya çalışır. Arabistan'ın o zamanki durumuna nazaran inkılâbın mü-

saadesi nisbetinde kadın korudu. Bunun içindir ki, İslâmlık ilk kabul edenler Hazreti Muhammed'in eski arkadaşları ve akrabaları müstesna esirler, fakirler ve kadınlardı. Kureyşin büyükleri cahiliye medeniyetine bağlı oldukları için son dakikaya kadar İslâmlık aleyhinde bulundular. Onun için Avrupalı âlimler Hazreti Muhammed'i demokrasinin, sosyalizmin feminizminin piri gibi görüyorlar. Biz de onun namına Yirminci asırda kadınların giyimine karışmaya kalkıyoruz. Bu acınacak haldir...»

YARIM YUZ YIL GERİ

Suphi Karaman konuşmasının burasında bir kere daha durdu ve etrafını sözdükten sonra şöyle konuştu:

«Sayın Senatörler, zabıtcılar, size de hitap ediyorum. Bu sözler de baxta ait değildir. Bunların da başına ve sonuna birer tınak işaretini koyun. Bu sözler 1910-15 arasında, yani yarım asrı önce Ziya Gökalp tarafından söylenmiş sözlerdir. Birisi eli seneye evvel, birisi Atatürk Türkiyesinde, benim neslimden, belki de benim gibi soldan sağa yazan bir profesör tarafından söylenmiş sözlerdir. Lisan libarîyle, fikir libarîyle muhteva libarîyle ne kadar farklı. Evet Türk Maarifi, Millî Eğitim sistemi eelden bir buhran içindedir. Bunun en iyi örneğini İste ünlerinize sermiş bulunuyoruz, takdir Yüce heyetinizindir...»

Karaman başkaca hiç bir şey söylemeden kürsüden indi ve yerine oturdu. Karaman yerine oturdu ama, Senatoyu da bir meraklı aldı Tanzimattan bu yana yapılan herşeyin, Atatürk devrimleri de dahil kötü olduğunu, Kuruluş Savaşına fesat unsurların karıştığını, Atatürk devrimlerinin bir zorlama olduğu yazıp söyleyen profesör kimdi? O akşam Karamana gelip soranların sayısı hayli kabarmış oldu. Karaman soru sahiplerine, bu işin bir politik konuyu yapmayı istemediği cevabını verdi. Ama ısrar edenler öğrendiler ki, bu profesör, yıllardan beri Bütçe Komisyonarında kendisine Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde bir kürsü ihdas edili mesaj için AP. lilerin ısrarla çalıştıkları ve nihayet önceki yıl bunu sağladıkları bu kere de Üniversite Senatosunun o kürsüye gelip oturmasına bir türlü müsaade etmediği meşhur Osman Turan'dır. Hani şu, AP'nin Morfioncu Genel Başkanı Süleyman Demirelin Genel Başkan olur olmaz kendisine bir numara Genel Başkan Yardımcısı seçtiği AP'nin iki numaralı adamı hâline gelveren Profesör Osman Turan. Karaman rast gele pasalarını seçtiği cümleler ise bu Osman Turan'ın 1964 yılında bastırıldığı «Türkiye'de Komünist Kaynakları» adlı 64 sayfalık, 250 kuruş fiyatlı kitabından alınmıştır...

Otomobil sanayii meselesi

Sanayi Bakanı Muammer Erten, «Devrim» otomobiliyle başlayan binek otomobili sevdasını yeniden alevlendirdi. Bu işin hayli süredir peşinde olan Makine Mühendisleri Odası yöneticileri de bu fırsattan faydalanarak; «otomobil sanayine karşı çabaları vatan haini ilan edeceğiz» gibi çok bilimsel sözlerle süslenen bir Açık Oturum düzenledi. Açık oturumda Sanayi Bakanı görüşünü şöyle açıkladı: «Beş Yıllık Kalkınma Planımız Türkiye'de otomobil endüstrisi kuruluşunu derpiş etmemiş bulunuyor. Bu iş daha ileriki yıllara terkediliyordu. Ancak ben Bakanlığa geldikten sonra bu konuda hazırlanan raporu tetkik ile, 1965 İcra Programı Yüksek Planlamada müzakere edilirken bu mesleği ortaya attım ve Yüksek Planlama 1965 yılı içerisinde Sanayi Bakanlığının bu konuda bir rapor hazırlamasını kararlaştırdım. İşte hazırlıklarımız böyle başladı... Bu Sanayinin rantabl olabilmesi için yıllık istihsalın asgari 20 bin otomobil olması daha önce hazırlanan raporda, şart koşuluyordu.»

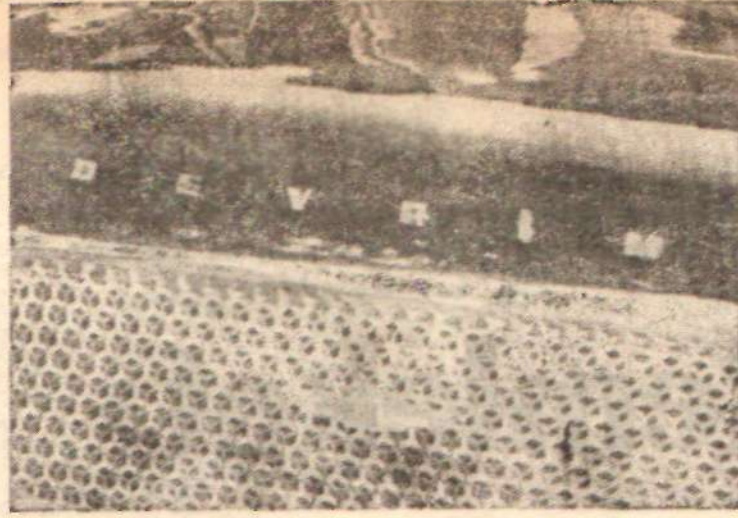
Gerçekten Devlet Planlama Teşkilatı, binek otomobilleri için yeterli talep bulunmadığı, esasen tüketim malları üretimini 'eşvik ederek kit tasarrufları a-

Muammer Erten
«İspanyadaki patolar»

zaltmamak gerektiği görüşünü savunmuş, buna karşılık bir yatırım mali olan kamyon için yeterli talep bulunduğunu, bir kamyon sanayinin memleketimizde kurulabileceğini ileri sürmüştür. Şimdi Sanayi Bakanı, Planın bütünlüğünü bozacağını düşünmeden ve tüketim teşvikin mahzurlarına aldırış etmeden, Türkiye'de 20 bin otomobil için talep olduğunu söyleyebilmektedir. Bakana göre talep, hal rakamlarının üstündedir. Delil? Delil İspanyadır. İspanya'da binek otomobili karşı çok yüksek bir talep vardır. «İspanyanın ekonomik durumuyla bizim durumumuz iş hemen aynıdır. O halde, Türkiye'de yüksek bir binek otomobili talebi mevcuttur.»

Sanayi Bakanı meseleyi bu kadar hafife almaktadır. Bir defa İspanyanın milli geliri bizden çok yüksektir. İspanya turizm ve muhacir gelirleriyle yılda 800 Milyon dolar açıktan kazanç

Otomobil sevdasının ilk eseri: Devrim

sağlamaktadır. Büyük kazançlar mahdut ellerde toplanmakta ve bir mutlu azınlık için yüksek bir otomobil talebi ortaya çıkmaktadır. Faşist Hükümetin görevi de, silah zoruyla gelir dağılımındaki aşırı adaletsizlikleri sürdürmektir. Mutlu azınlık ise elindeki fonları, yatırımlara yöneltmek yerine, binek otomobillerine ve diğer lüks tüketime harcamaktadır. İspanya böyle bir İspanyadır ve böyle bir İspanya olduğu için orada otomobil talebi yüksektir. Halbuki Kalkınma Planı ve Anayasa, İspanyaya benzer bir Türkiye istememektedir. Ekonomik bakımdan da yurdumuz, İspanyanın imkânlarına sahip değildir. Bu sebeple Türkiye'de otomobil talebi, İspanya seviyesinin çok altındadır. Ve bugünkü talep seviyesi de frenlenmelidir. Çocukca delillerle hiç bir Bakanın, Kalkınma Planını altüst etmeye hakkı olmamak gerekir. Prof. Dr. Memduh Yasa'nın dediği gibi «Aksi ispat edilmedikçe, ekonomik hesap ve münasebetlere göre dokunmuş bir yatırım sistemi, iyelerinin ne söyleyeceği önceden belli bir açık oturumda tartışılmaz bir, bu tartışmaya, dahil olduğu hükümet tarafından kabul edilmiş ve sonra da kanunlaşmış bir plan mevcutken bir bakan katılamaz, iki. Yatırımların neveleri, sadece hislere hitabeden ve onu tertip edenlerin elinde istenilen hedeflere yönlendirilecek açık oturumlarda kararlaştırılacaksa, Bakanlar kendi kanaat ve temayüllerine göre yatırım kararları vereceklerse, planlı ekonominin (Dairesi) mevcut olsa bile, kendisinden eser kalmaz.»

Tütün ihracatçıları..

Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin «Tütüncülüğümüz» konusunda hazırladığı bir araştırmada ihracatçıları ilgili şu bilgi veriliyor: «Bugün memleketimizdeki tüccarlar, hakiki tüccar durumunda olmayıp dış alıcıların komisyoncusu halinde çalışmaktadırlar.»

Her mevzuada olduğu gibi tütün mevzuunda da iş gören tüccarlarımız, ticaretin kâr ve zararı ile karşı karşıya kalmamızın mesuliyetini duyabilecek bir hale getirilmeli ve bu suretle kendilerine dış pazarlarda yeni imkânlar aramaları sağlanmalıdır.

Bugün belli başlı rakiplerimiz ihracatlarının yüzde 75 - 80'ini sipariş olarak satarlarken, bizim tüccarlarımız, bunun aksine olarak ancak ihracatlarının yüzde 10'unu siparişli yapabilmektedirler.»

Demek ki rapora göre bizde ihracatçı değil, yabancı monopollerin komisyoncuları vardır. Bu kökü dışarda komisyoncuların görevi tütünümüzü üreticiden mümkün olduğu kadar düşük fiyatla alabilmek ve bu sayede sağlanan ekstra kârı yabancı monopollerle birlikte paylaşmaktır. Bunların tütünümüzü yüksek fiyatla ihraç etmek gibi bir endişesi tabii ki yoktur. Çıkarları, düşük fiyatla ihraç yapmaktır. Yani tütün ihracatçılığı genellikle kökü dışarda zararlı bir faaliyettir. Ne var ki bu kökü dışarda zararlı faaliyet, mukaddes özel teşebbüs hürriyeti adına baştaçı edilmektedir.

Ziraat Odaları Birliğinin raporunda daha başka önemli meselelere yer verilmiş. Bunlardan biri tütün piyasalarının erken açılışıyla ilgili. «Memleketimizde piyasaların geç açılması yüzünden müstahsil kitlesi, mahsulü karşılığı temin edebildiği her türlü krediden dolayı fazla miktarda faiz ödemektedir. Bu arada bilhassa ufak ekiciler tütünlerini, ya tarlada iken mutavassıtlara devretmekte veyahut henevken halinde iken en iyi vasıftaki mahsullerini çok ucuz fiyattan gizlice satarak bir sürü mutavassıtın zuhuruna sebep olmaktadır. Tütün satış piyasalarının geç açılması, gerek gizli gerek alivire satışların doğmasına âmîl olmaktadır. Bu hal tütün müstahsillerinin maddî yönden büyük derecede mutazarrır etmektedir. Piyasanın geç açılması sebebiyle maddî bakımdan sıkışık duruma düşen ekiciler, bir takım araçlar delâletleriyle tütünlerini hakiki değerinden çok aşağı fiyatlarla elden çıkarmaktadırlar. Şöyle ki, aracı, tütünü yüzde alıyor, doksana tüccara veriyor, ekiciye ise yetmişten hesap görüyor.» Rapor, Ege tütün piyasasının Kasım - Aralık ayında açılıp kapanmasını istememektedir. Ne var ki piyasa bu yıl da Kasım'da değil, Şubat ortasında açılmaktadır.

Tütün piyasasının açılışından önce bir basın toplantısı yapan Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkanı Arif Ertunga da bu mesele üzerinde durdu: «Takati düşmüş ekiciyi perişan ederek hükümetleri de müşkül duruma sokan mutavassıtların ortadan kalkması için piyasanın gelecek yıllar daha erken açılması sağlanmalıdır... Bazı fırsatçılar, büyük firmalara satmak için ekicilerden kontrat imzalatılarak bağladıkları tütünlere fazla kâr temini için çalışırlar. Muvaffak olamadıkları takdirde ekiciyi yüzüstü bırakırlar. Bu kabil kapı-kaçtı zihniyetli araçların hareketleri engellenmeli, gerekirse Tekele bunlara ticaret lisansı verilmesinin önüne geçilmelidir.»

Görüldüğü üzere, iç ve dış ticaretteki aksaklıklar, diğer tarım ürünlerinde olduğu gibi tütünde de gerek üreticinin, gerek memleketin büyük zararlarına yol açmaktadır. Bu parazit ticarete son vermek ve tütünde iç ve dış ticareti kooperatiflere ve diğer kamu kuruluşlarına bırakmak zorunludur.

TIP Kocaeli Kongresi

TIP'in Kocaeli II Kongresi, Pazar günü yapıldı. Prof. Sadun

POLİTİKA ve ÖTESİ

BELLİ BİR TIP

Mehmed Kemal

BABASI Çara hizmet etmiş ve Çarlık yıkıldıktan sonra, böyle hizmet edenler gibi kaçıp Türkiye'ye gelmişti. Türkçülüğün halkçılık biçiminde belirlediği zamanlarda düşüncelerini yazma ve söyleme imkânını bulmuştu. Babası, Mustafa Kemal Anadolu hareketini kazandıktan sonra Ankara'ya gelmiş ve Keçiören'e yerleşmişti.

Biz de yazın Keçiören'e çıktık. Oğlunu o zamandan tanırız. Dışarda öğrenimini yaptıktan sonra Ticaret Bakanlığına memur olmuştu. Genel müdür muaviniğine kadar yükseldiğini sanıyordum. Demokrat Parti kurulurken verdiği cefakâr bir dilekçeden Namık Kemal üslubuna bürünerek «İzzet-i İkbâl ile» memuriyetten çekildiğini yazmıştı. Böyle bir dilekçe o zaman için aydın çevrelerde etkili idi. Mustafa Kemalçilik, İnönüçülük, CHP'li olmak gözünde önemli değildi. Bir şeyler olacaktı ve eline fırsat geçmişti. *Bunu kullanyordu. Kurulan partinin üst kademelerinde hemen yer aldı. Fransız ihtilâlini biliyordu. Çevresindeki politikacıların okur yazar olmadığını da keşfetmişti. Edebiyattan geldiği için eli kalem tutuyor, kendini beğendiriyordu.*

Çorum mu, Yozgat mı hapisanelerinin birinden çıktuktan sonra ayağının tozuyla Cebeci Çayırında siyasi nutkunu söyleyen Bülkbaş'ı tanımsa ve:

«— Tam benim aradığım adam» demişti.

Boyu bosu yerinde ve halkı oyalan bir adam ona göre biçilmiş kaftandı. Siyasi ihtirasları için işbirliği yapabildi. Fakat Bülkbaş ve arkadaşları partiden ayrıldıkları zaman, bir daha adlarını bile anmaz oldu.

Milletvekili çıkamayınca avukatlığa başladı ve ilk aldığı dava Ankara nümayişlerini tertipleyenlerin davası oldu. Avukat olarak Ankara Adliyesinden çıkar, Posta Caddesine döner, sanatçıların ve gazetecilerin uğrağı olan meyhaneye gelir. Yine bu davanın oturumlarından birinden çıkmış, yorgun meyhaneye düşmüştü. Talihsizliği dava ve kendisi hakkında konuşulurken gelmiş olmasındaydı.

Masada Şair Orhan Veli de vardı.

Daha oturur oturmaz, masadaki sözünü esirgemeyenlerden biri:

«— Hangi yüzle ve hangi düşünceyle bu masaya oturabiliyorsun?» diye payladı. Anlamıştı ama, kalkmak da ağızına gidiyordu. Şarabını bile içmeden biraz sonra sıvıştı.

Şimdi bir dergide «bildik yüzler» yazıyor. Baktım, İki Orhan Veli!

Oysa, Orhan Veli el kadar «Yaprak» dergisini çıkarırken, şairi takip edenler onun polisleriydi. Başbakan yardımcısıydı ve Orhan'ın onun kurduğu düzenin polisleri adım adım takip ediyorlardı.

Orhan Veli İstanbul Pasta Salonunun yanında Tavukçu Tayfur'un bilmişinde ucuz bir otelde kalırdı. (Şimdi buralar hep yıkıldı.)

Başbakan yardımcısının polisleri otelde de rahatlık vermediler. Buradan çıkıp kümes gibi bir yere sığınmak zorunda kaldı. Ne yapıyordu Orhan Veli? El kadar bir dergi ile düşünce namusu mücadelesi veriyordu. Oteki ise İktidarda «besleme basını» yaratma sevdasında idi ve bu memleketin kâğıtlarını karaborsaya sürenlere dağıtıyordu. Şimdi kendisi beslediği insanların beslemesi halindedir.

Aydın olduğu halde aydınlara boş vermiştir.

Bağlı olduğu kamptaki adamlara:

«— Aydınları mı, kaç oyları var onların? Siz kalabalığa bakın...» diyorlar.

Düştü kalktı, düştü kalktı.

Partisel bir zulüm kanunu olan «Tahkikat komisyonu» nu kurarken, kanunun sözcükleri arasındaydı.

İsmet Paşanın, «Zulüm öyle bir hale getirilir ki ihtilâl meşru olur» gibilerden sözlerine cevap verirken:

«— Paşa, Paşa, hangi ordularınla ihtilâl yapacaksın?» diye Meclis kürsüsünde kükrüyordu. Tabanın sağlama yere bastığını sanan kolay başarıcı, bir gecede toplananlar arasındaydı. Yağlı uzun saçlarıyla siyasi başarının birarada yürütüleceğine inanıyordu. İnancı boşa çıktı.

Takım halinde bir yüksek mahkeme huzuruna çıktıkları zaman salona en geç giren ve bir kenara sığınan oldu. Nasıl da korkuyor, nasıl da titriyordu. Bu halini görünce bilicli zulüm yaptığını ve yaptığını kamsına vardım ister istemez. İpten kazıktan kurjardı kendini. Şimdi sokaktadır. Herhalde besledikleri onu besliyorlar.

Bütün işlerden elini eteğini çekmişcesine işin başladığı yere dönmüş, edebiyat yazıları yazıyor ve ilk isim olarak da «—Kıtlama» ni biliniyorum— Orhan Veli'yi seçiyor. Ülkemize özgür düşünceyi edebiyat kanalıyla girdiğini imandığından, mäsüm sözler söyleyerek yoklama yapıyor. Biraz avans verirse, maskesini atacak, tarihî çehresini gösterecektir. Şimdilik sempati toplama ve şirin görünme gayreti içinde. Adım adım öfeme yaklaştığı bir büyük şairin terekesinden bile yararlanmasını biliyor.

Ama, artık bu tipleri edebiyatımız da, siyasetimiz de, düşüncemiz de çok iyi tanıyor. Tiki postuna bürünerek aslan rolü oynama çağının geçtiğini anlıyacaktır. Anlamazsa anlatanlar çıkacaktır.

Aren, kongre konuşmasında Türkiye'nin geri kalmışlıktan kurtarılması meselesini üzerinde durmuş ve bu maksatla öngörülen köklü reformların ancak sosyal yapının değişmesi sonunda gerçekleştirilebileceğini izah etmiştir. Dış Ticaretin devletleştirilmesi konusuna da değinen Prof. Aren, bazı çevrelerce sürülen «kısmen devletleştirme» görüşünü savunmanın tutarlı bir davranış olmadığını söylemiştir.

Genel Başkan Mehmet Ali Aybar,

emekçilerin politik bir güç olarak örgütlenmesi meselesini tarihimize örnekler vererek izah etmiş ve Ulusal Kurtuluş Savaşımızın anti-emperyalist niteliği üzerinde durmuştur. Aybar, TIP'in çok önemli bir deneye gidişini bildirerek, bu partinin halkı uyarmak ve politik bir güç olarak örgütlemekle, yalnız Türkiye için değil, bütün geri kalmış toplumlar bakımından, toplumculuğun demokratik yollarla kurulabileceğini ispatlamış olacağını söylemiştir.

BASIN İLAN KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'nün

Yeni telefon numaraları:

Santral 27 66 00
27 66 01

(Basın: 1038/8)

BATICILIK, ULUSCULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER : I

Kanada Mac Gill Üniversitesi profesörlerinden Niyazi Berkes, «Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler» başlıklı bu yazı dizisinde «peykçilik batıcılığı» karşısında milliyetçi akımları inceliyor.

«Satılık Memleket»

Şimdiye kadar çok «Satılık ev», «Satılık arsa» ilânı gördüm, fakat «Satılık memleket» ilânı hiç görmemiştim

Niyazi Berkes

Geçenlerde New-York Times gazetesinde gördüğüm çok orijinal bir ilân ulusçuluk ve batıcılık kavramları üzerinde yeni baştan durmamız, bunların anlamlarının bugünkü siyasî ve ekonomik şartlar altında geçirdiği değişimleri tesbit etmemiz ve bugün Türk toplumunun karşılaştığı meselelerle olan ilgilerini yeniden gözden geçirmemiz gerektiğini bana hatırlattı. Sözünü ettiğim ilân İran hükümeti tarafından verilmiş, gazetenin boydan boya bir sayfasını tutuyordu. Aşağıdaki kısmı eminim bizleri de ilgilendirecek. Çevirisi şöyle:

«Yakın Doğu'nun bu demokrasi ve hürriyet kalesi, dünyanın en cazip ve rekabetli pazarlarında biridir. Sermaye yatırımı ve mükemmel kâr yapma emniyetli demokratik kanunlarla ve kuvvetli, istikrarlı bir hükümetçe garantil edilmiştir. Hızla gelişen bu memleket yabancı sermayeyi dâvet ediyor.

Maden ve endüstri alanlarında sermaye yatırımcılarını sonsuz fırsatlar beklemektedir. İlanız el değercenlik tabii kaynakları özünü bekliyor. Yabancı yatırımcıları için her türlü kolaylık sağlanmış, gerekli kanunlar geçirilmiştir. Yabancı yatırımcılar için tam bir gerekli ortamı hazırlanmıştır. Yabancı Sermayeyi Çekme ve Koruma Kanunu ve hükümetin liberal siyaseti yerli yabancı bütün özel teşebbüsün arkasındadır.

Yatırımcılara elverişli şu garantiler sunulmaktadır:

— Şahinşah hazretlerinin ilerici önderliği altında siyasî istikrar.
— Ahenkli bir patron - işçi rejimi. Ayrıca, hükümet fazladan kalifiye işçi yetiştirmeyi sağlamaktadır.
— Her çeşit temettü ve kârları dışarıya çıkarmaya karşı hiç bir engel yoktur.

— Ham madde ve afrika aksamı ithaline karşı önemli gümrük muafiyetleri vardır.

— Yatırımcılara devamlı piyasa vazifesini görececek bir orta sınıf hazırlanmıştır.

— Çok elverişli aşınma değerlendirmesi, belirli vergilerden muafiyetler gibi imtiyazlar sağlanmaktadır.

Şimdiden birçok önemli Amerikan firmaları (isimleri sayılıyor) yatırımlara başlamışlardır. Siz de fazla malumat için Washington'da İran İktisat Misyonuna müracaat ediniz.»

Gözlerimi oğuşturup tekrar tekrar okudum. Şimdiye kadar çok «satılık ev», «satılık arsa» ilânı gördüm, fakat böyle «satılık memleket» ilânı hiç görmemiştim. Bu, çok sevdiğim zarif bir İran mizahı değildi. Belli ki orada «ilerici ve batı medeniyetçisi» özel teşebbüsçüler, bizdeki lerren ileride. Ama, dokuz ay sonra Amerikan gazetelerinde Türkiye için de «satılık memleket» ilânlarının çıkması imkânsız değil. Bay Demirel, batı medeniyetçisi olduğunu, bunun yerli - yabancı ikiz kardeşlerin savunuculuğu olduğunu açıklamıştır. Batı dünyasında da bu, ilericilik ve batıcılık demektir.

BATICILIK VE ULUSCULUK KAVRAMLARININ KARŞILAŞACAGI BUIHRAN

Oyle gözüküyor ki Batı ile ilişkilerimiz, Menderes modeli batıcılığın ötesine giden bir döneme, Sevres dönemine gir-

mek üzeredir. Her Türkün, batıcı ya da ulusçu olduğunu sanan her Türkün, önemini ve anlamını iyi kavraması gereken bir dönem. Bu yeni dönem, dünyanın en kudretli Batı devletlerinin peykçiliği dönemidir artık. Menderes modeli batıcılıkta Türk toplumunun vazifesi batı medeniyetinin dış kale bekçiliği idi. Şimdi batı medeniyetinin dış kaleye ihtiyacı yok. Şimdi bu dış kalelerin bütün kapıları Batı ekonomisinin işletmesine açılacaktır. Bunu garanti edecek hükümetlerin iktidara gelmesi bekleniyor.

Bu yeni dönem Türk toplumuna ve aydınlarına büyük sürprizler hazırlamaktadır. Bunların en önemlilerinden biri yeni bir düşün buhranının gelmesi olacaktır. Bu da batıcılık ve ulusçuluk kavramları üzerinde toplanacaktır. Türk aydını, toplumun batılılaşması meselesini, ulusal varlığını koruma meselesini artık alıştığımız aydın batıcılığı, ırkçı veya dinci ulusçuluğu fikirleri ile savuzamıyacaktır. Batıcılığın da ulusçuluğun da aşındığı olumlu anlamlarından ne kadar uzaklaştığını, ilerleme ve bağımsızlık gibi iki noktada toplanan gerçek anlamlarının nasıl tam ziddi anlamlar taşımakta olduklarını görecektir.

Bu iki kavram etrafında şekillenmiş düşünüşler ve akımlar olaylar tarafından hergün yalanlanmaktadır. Türk aydını yeni bir fikir akımı ve yeni bir toplum görüşü etrafında birleşmek zorunda kalacaktır. Bunda, ulusal bağımsızlık ve toplumsal ilerleme birbirine karşı, birbirinden ayrı batıcılık ve ulusçuluk şeklinde olamayacaktır. Yerlerini yeni bir görüşe verecek onda gerçek amaçlarının yeni ve doğru bir ifadesini aramaları gerekecektir. Bugün batıcılık ulusal varlığı satılığa

çıkarmak, ulusçuluk geleceğe yapılmak anlamlarına gelip dayanmıştır. Dıştan birbirlerine karşıt gibi görünürler; fakat bugünkü şartlar altında birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Özel teşebbüsçü batı medeniyetçisi, aynı zamanda, geleneklerle tinsali olarak çıkıyor ortaya. Bundan sonraki yazılarda görüleceği gibi, başlangıçlarından bu sonuca kadar ikisi de Türk aydınının elinde olayların üstüne çıkamamış tersine, peşinden sürüklendikleri olayların etkisi altında aydınlar ne ulusçuluğun ne de batıcılığın birleştiricilik ve ilerleticilik anlamlarını bulamamışlardır. Bu iki akımın tarihsel eleştirisi bunun bir aydın sorumluluğu davası olduğunu gösterecektir.

Ulusçuluk akımının tarihi, batılılaşma ve batıcılık akımının tarihine bağlıdır. Onun için, bunların oluşumlarını incelerken sözünü ettiğimiz gelişmelerin kaynaklarını batı meselesi ve batıcılık konusu etrafında toplamak gerekecektir. İkisinin de kaynakları Türk toplumunun Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü döneminde batı ile karşılaşmasından başlar. Bu tarihten gözden geçirdiğimiz zaman bu gelişmelerin ta baştan bugüne kadar devam ettiğini, bunun altında da batı ile Türk toplumunun münasebetlerinin başlangıcındaki uygunsuzluk ve karşılıksızlıkların baş rolü oynadığını göreceğiz.

I - PEYKÇİLİK MODELİ BATICILIK

Türkiyenin batı ile politik ve ekonomik münasebetlerinin başlangıçları üç özellik gösterir:

1) Türk toplumunun değişme ve kalkınma işleri, batı devletlerinin siyasî ça-

lışmalarına mütemadiyen karıştırılmıştır. Batıcı işlerine karıştırmadan, hattâ onu kendi modernleşmesi için kullanan toplumlar vardır. Japonya ve Rusya gibi. Hattâ Atatürk devri Türkiyesi gibi. Bu süre müstesna, bizde hep bunun tersi olmuştur.

2) Batıcı anlamının, batıdan etkilenmenin, batıya dönmenin hep tersinelliklerle, zamansızlıklarla, karşılıksızlıklarla dolu bir tarihtir.

3) Batıya dönüşün, içeride toplumsal değişme reformlarının zorunluluklarından kaçınma amacıyla son dakikada kurtuluş yolu olarak batıya «denize düşen yılanın sarılması» cinsinden olması batıcılığın peykçilik modelini kurmuştur.

Bu özellikleri kendinde toplayan ilk dönüş, Türkiyenin dünyanın yeni gidişinden ayrı kalan bir imparatorluk bozuğu haline gelmesi ile başlar. Batılılaşma tarihi onu, batının çok eskidenberi ilgilendiği bir yerde buluyor. On sekizinci yüzyılın başında bu ilgi eskiden de kuvvetli bir hale gelmiştir. Gelişen batı, ekonomik ve siyasî gelişmeleriyle onun her yanını yıkmaya namzet bir duruma gelmiştir.

Bu durum karşısında devlet adamlarının batı anlayışı, batı ile bizim aramızda başlayan karşılıksızlık halinin ilk ipuçlarını bize verir. Bu anlayış iki kelimenin hulâsa ettiği bir anlayıştır. Bu iki kelime «kâfir» ve «frenk» kelimeleridir. İkisi de Türk icadı değil; biri Araplardan, öteki Rumlardan gelme.

FRENK KUFFARI BATISI

«Kâfir» kavramı Osmanlı devletine onaltıncı yüzyıl başlarında dünyayı Müslüman - Kâfir diye ikiye ayıran Arap ortodoksisinin üstün gelmesiyle yerleşti. Bunu, Rumlardan gelen «frenk» kavramı tamamladı. (Bizans ile batı Avrupa katolik hristiyanlığı arasındaki mücadeleler sonucunda Rumlar «Frankoi» dedikleri batılardan nefret ederlerdi. Bugün bile bunun izleri halâ yaşamaktadır. 1870 yıllarında Anadoluda seyahat eden İngiliz yazarı Palgrave «frenk» kelimesinin bir nefret kavramı olarak Müslümanlara Rumlardan geçtiğini görüyor. Meselâ, bir gün Anadoluda bir Rum köyüne varır. Köyün Rum ağası ile görüşecek. Yanındaki rehberi onun Rumca bildiğine aldırmadan içeri şöyle seslenir: «Efendimiz, bir Frenk Köpeği geldi, sizi görmek istiyor. Bu münasebetle Palgrave şöyle der: «Türklerden bağımsızlıklarını almalarına o kadar yardım ettikimiz bu ırkın dilinde biz batıların adımız olarak Frenk Köpeği teriminden başka kelime yoktur.»)

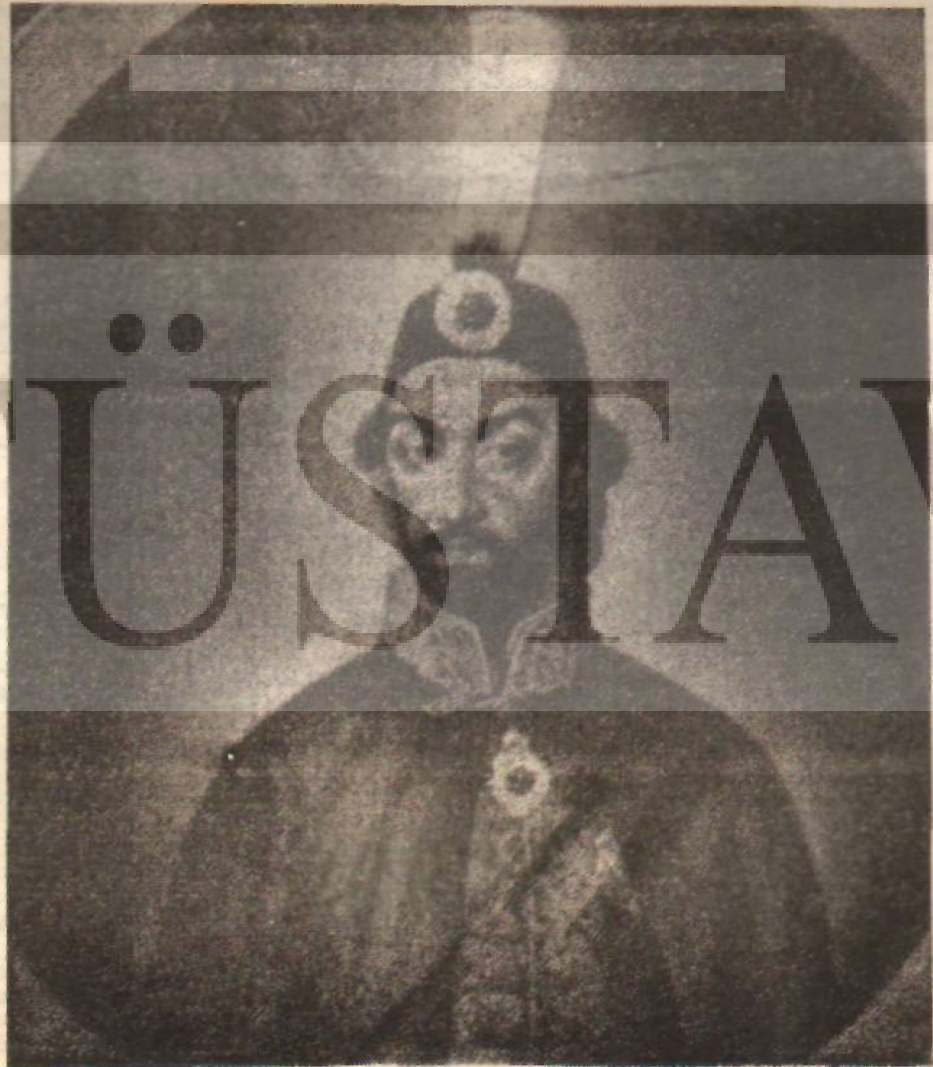
Osmanlı devletinin gerileme devrinde batı demek kesin olarak «frenk kuffarı» demek olmuştur. Devletin mânevî işleri kâfir düşmanlarının, siyasî işleri de frenk düşmanlarının yani Fenerilerin elindedir. Bu iki kavramın geldiği perle yüzünden on sekizinci yüzyıla kadar batı ile hemen bütün ilgiler kesilir. Orada olup biten dinî, teknolojik, ekonomik, bilimsel gelişmelere karşı mutlak bir ilgisizlik vardır. Batının dinî rengi değişmiş, ticaret ve merkantilizm devletleri kurulmuş, siyasî ve ekonomik müesseselerde büyük gelişmeler olmuş, batı kendi dışındaki dünyaya yayılmaya bile başlamıştır.

Orada böyle önemli gelişmeler olan bir dönemde Osmanlı İmparatorluğunun da benzer meseleleri vardı. Çünkü batı Avrupadaki değişiklikleri zorlayan aynı tarihten itibaren bu imparatorluğa da çarpmış; onun da düzenini bozmuş, onu da yeni bir düzene geçmeye zorluyordu. Fakat, batıdaki tersine bütün çabalar yeni bir düzene doğru gelişme şeklinde değil, bozuluştan önceki eski düzene dönme doğru yönelmişti. İrtica yani gericilik ya da muhafazacılık ta onsekizinci yüzyıl başına kadar sürdü.

İşte, uzun süredir zorlandıkları reformları eski düzene dönme şeklinde başaramayacaklarını kavradıkları zamandır ki, devlet adamları nihayet frenkere döndüler döndüler. Bunların eski kâfirlerden farklı olduklarını sezmiş bulduklarını, hatta üstün yanları bulunan bir uygarlıkları olduğunu anladıklarını gösteren alâmetler var. Bunu, ilk döndükleri frenk devletine yani Fransaya bakışlarından anlıyoruz.

FRANSIZ PEYKÇİLİĞİ

O zamanki Fransa'nın yakındakıdaki rolü, şimdiki Amerikanın rolüne benzer bir rolü. Avrupanın da en kudretli devleti idi. Osmanlı devleti çok geçmeden bu devletin bir peyki haline geldi. Kurulan dostluk, diplomatik ve askerî plânlara öteye geçemedi. Amaç, batı uygarlığının yeniliklerini kavrayarak ve bunları uygulamaya yollarını bularak ekonomik ve kültürel hayata yeni bir yön vermek olmadı. Toplumsal reformlar işi bir yana bırakılarak Fransız diplomasisinin isteklerine göre

Köy Öğretmenleri Derneklerinin Örnek Mücadelesi

Bu yazıda, köy öğretmenlerimizin, Bakanlığın haksız bir kararı karşısında nasıl asil ve güçlü bir direniş gösterdiklerini gözleriniz yaşararak okuyacaksınız.

1964 yılının onbirinci ayın onuncu günü, Isparta Şehit Ali İhsan Kalmaz Lisesi Müdürü İbrahim Ahid Öztokat, altında Isparta Valisi Ertuğrul Süer imzası bulunan 694 özel sayılı resmî bir yazı aldı. Yazının metni şöyleydi:

«14-9-1964 tarihinde, Keçiborlu'ya bağlı Senir köyüne izinsiz olarak gittiğiniz tesbit edilmiştir.

1 — Bu seyahat ne maksatla yaptınız? Kimden izin aldınız? Beraberinizde hangi öğretmenler vardı?

2 — Orada nerede misafir kaldınız, ne zaman döndünüz?

Yukarıdaki soruları en kısa zamanda cevaplamanız rica ederim.»

Isparta Valisini, Isparta Lisesinin Müdürüne böyle ciddi ciddi, ama azıcık Anayasamızın gezi hürriyetine de, akıl ve mantığa da aykırı sorular sorduran şey neydi?

Derken Kasım ayının sonunda Isparta Şehit Ali İhsan Kalmaz Lisesi Edebiyat Grubu öğretmenleri Ahmet Aksakal'a yedi gün içinde cevaplandırması emriyle birlikte, Eğitim Bakanlığı değil de «Maarif Vekâleti Disiplin Komisyonu» antetli bir soru listesi geldi. «Gizlidir» kaydı, 4043-36 sayılı ve 21 Kasım 1964 tarihini taşıyan Müsteşar M. Aslantürk imzalı soru listesi şöyleydi:

1 — Derslerinde sınıf seviyesini gözetmediği, müfredat programının dışına çıktığı,

2 — Bakanlıkça uygun görülen ders kitaplarındaki kelimeler yerine, dil devrimciliği adı altında uydurma kelimeleri kullanmaya öğrencileri zorladığı,

3 — Yazılı imtihanlarda, din dersi ve tarih dersinin müfredat programları ile güttüğü eğitim ve öğretim amaçlarını değiştirecek mahiyette ve aşırı cereyanlara zihinlerde zemin hazırlama gayretini anlamama alınabilecek şekilde sorular sorduğu,

4 — Türkçe derslerinde cevap yerine «yanıt», cümle yerine «tümece», Edebiyat Grubu öğretmenini yerine, «Yazın takımı öğretmen» gibi henüz ders kitaplarına girilmemiş kelimeleri kullandığı ve sol fikirler taşıyan kitaplar okuttuğu (Teneke romanı ve Yön gazetesi)

5 — Ders dağıtımında yapılan değişiklik dolayısıyla okul müdürü ile münakaşa ettiği ve «Yeni İnkilâp» adlı mahalli gazetede «Lisemizdeki Boşluklar» başlığı altında seri halinde yazılar yazarak okul müdürünü eğitim felsefesinden ve idarecilik formasyonundan oyksun bir kinse olarak teşhir etmek suretiyle amirine karşı hürmetsiz tavır takındığı,

6 — Öğretmenler Kurulunun idaresi kendisine verilen kültür ve edebiyat kolunu gayesi dışındaki bir takım faaliyetlere sürüklediği ve ilk faaliyet olarak çevredeki «Nurculuk» konusunu ele alıp aleyhinde bir broşür yazmayı karara bağlattığı,

7 — Okul içinde ve dışında öğrencilerle laubalî olduğu ve suç işlemeye istidatlı olan öğrencilerle anlaşarak onları idare aleyhine kışkırttığı,

8 — Öğretmenleri «ilerici» ve «gerici» olarak iki kısma ayırdığı, kendisini ilerici farzederek diğer öğretmenleri beşenmediği, fikirlerini kabul ettirmek için devamlı münakaşalar hatta kavgalar ettiği,

9 — Bitirme imtihanlarında not takdirinde bitarafıktan ayrıldığı, öğrencilere yarınmak maksadıyla bol bol not verdiği.»

TURKÇE SUÇU

Isparta Şehit Ali İhsan Kalmaz Lisesi Edebiyat Grubu öğretme-

ni Ahmet Aksakal, bu gerçekten ilgi çekici sorulara, aynı şekilde ilgi çekici cevaplar vermekten geri kalmamıştır. İşte Aksakal'ın Eğitim Bakanlığına verdiği cevaplardan bazı cümleler:

«Ders kitaplarındaki kelimeler yerine, uydurma kelimeler kullandığım ve bunları zorla öğrencilere öğretmeye çalıştığım iddia ediliyor. Çok gülünç bir iddia doğrusu. 9. paragrafta ise öğrencilere yararlanmak için bol bol not verdiğim iddia ediliyor. Bu iki iddia arasında tam bir çelişki olduğu ortadadır. Bir yerde zorlayıcı öğretmen, diğer bir yerde ise yararlanma yumuşaklığı içinde bol bol veren öğretmen olarak gösteriliyorum. 7. paragrafta ise öğrencilerle kübalî olduğum yazılı. Zorlamayla da laubalilik bağdaşmaz sanıyorum. Ben bunların hangisiniyim?»

... Uydurma kelimeler kullandığım iddiasına gelince: Bir kere bütün ders kitaplarındaki dil aynı yenilik veya eskilikte değildir. Bu yüzden aralarında büyük fark vardır. Orneğin Tahir Nejat Genç'in Dil Bilgisi kitabında kullandığı «ayrı» kelimesi, Nihat Sami Banarlı için uydurmadır. Banarlı'nın kullandığı içtimai kelimesi ise Gencen ve diğerlerine göre eski bir kelimedir, bunun yerine toplumsal kullanılmalıdır. Kitaplar ve kitap yazarları arasında bunun gibi pek çok örnekler bulmak mümkündür. O halde yazarlarımız bu ayrılığı yaparken bizim de bir dil devrimi ile peşmiş bugünkü dil evrimini izlememiz kadar normal bir şey yoktur. Hele bir Türkçe öğretmeni için bu zorunludur da. Bunu bir suçmuş gibi ortaya atmak gülünçtür.

Burada şu noktayı da özellikle belirtmek isterim ki, kullandığım kelimeler ders kitaplarının bazılarında yoksa da, Türk Dil Kurumunun çıkardığı Türkçe Sözlükte vardır. Bunu bilmiyorlarsa kendilerine salık veririm, orada öğretilir.

Uydurma olarak nitelendikleri bazı kelimeleri öğrencilere zorla öğretmeye kalktığım ise iğm yalandır. Böyle bir harekete, yani zorlamaya yaradığım elverişli değildir. Zorlamamın, zorla karşılaştığım olduğuna iyi bileneceğim Bir şeyi öğrenmede istek, ilgi ve sevginin ne denli güçlü olduğunu deneyerek öğrenmiş durumdayım... İnkilâf, ideal, tahakkük, temayül, müessesce gibi kitapta geçen kelimeler yerine gelime ilkö, gerçekleşme, eğitim, yönde-me, kurum gibi kelimeler kullanırım ve öğrencilerime de öğretilim. Bunlar Türkçe sözlükte ve konuşma dilimizde olan kelimelerdir. Ayrıca Bakanlığımızın yabancısı asıllı kelimeler yerine, Türkçe karşılığı bulunan kelimelerin kullanılmasına dair önemli bir genelleme de bulunmaktadırlar.

YAŞAR KEMALIN TENEKESİ

Eğitim Bakanlığının sorularına Ahmet Aksakalın cevapları şöyle devam ediyordu:

«Aşırı cereyanlar denince ne kastediliyor? Ispartada pek yaygın olan Nurculuk mu? Ümmetçilik mi? Turancılık mı? Aşırı solculuk mu? Yoksa bunların hepsi midir? Eğer bunlardan biri ya da birkaçı kastediliyorsa ben orada yokum. Benim zihinlerde hazırlanmaya çalıştığım tek zemin halkçılıktır. Bunun kökü halka, köye, büyük kaynağa yöneliktir.

...Gelelim solcu fikirler taşıyan kitaplar okuttuğum iddiasına: E-İnzide hangi kitapların solculuk hargilerinin ortacılık tekin ettiğini gösteren Milli Eğitim Bakanlığı ya da diğer kurumlarca yapılmış bir liste yoktur. Bu soru-

Ahmet Aksakal

da kastedilen kitaplardan biri ve hem de en tehlikeli görüleni Teneke olsa gerektir. Çünkü müfettişler bu kitabı niçin okuttuğunu ilk tahkikatta sormuşlardı. Bu kitabın okullarımızda okutulmayacağına dair elimizde herhangi bir emir yoktur Okutulacak kitapların neler olacağına dair bir yazı da yoktur. Bu durum karşısında bir Türkçe öğretmeni ne yapar Okuttuğu öğrenci seviyesine uygun göreceği kitapları öğrenicilerine tavsiye eder? Benim yaptığım da budur. Fakat kötü niyet sahipleri hemen bundan kötü bir anlam çıkarmaya ve öğrencilere toprak reformu hakkında bir şeyler sezdirme istediğimi ileri sürdüler. Açık söylüyorum, baştan ben bunları düşünmemiştim. Ama şimdi söylüyorum: Böyle ol sa ne çıkar? Bugün basta Başbakan olmak üzere bütün aydınlar Toprak Reformundan yanadırlar Eğer bunun bir politik yanı varsa ben o yanda değilim. Ama ben millîyetin temelinde hukuk ve ahlakın teri olmasından yanayım. Çin küfü bu memleketi padişaha yiz küfü çarlık göndererek, dalkavukluk yaparak toprak sahibi olmuşları vardır Bu topraklar için öğrenişe bugün topraklıdır. İşte ben bu toprak yoluna, vatan yoluna ölenlerden yanayım. Dalkavuklardan yana değilim.»

NURCULUĞU OVELİM Mİ?

«Nurculuk konusunda bir broşür yayımlatma işini ele alalım, aycıhlımda ileri sürülmektedir. Kültür ve edebiyat kolu yöneticilerimizden biri böyle bir konu y aramızda konuşarak, tartışarak ve oylayarak karar altına aldı. Alınan kararların okul müdürünün onayından sonra uygulamaya konulduğu malumdur. İşte biz de aldığımız bu kararı okul müdürüne sunmaya hazırlanırken, okul müdürü daha kararı görmeden ve benimle konuşmadan bana bir yazı yazdı Görülen lüzum üzerine kültür ve edebiyat kolu yöneticilik görevime son verdim.

Biz kol olarak böyle bir kararı niçin almıştık? Milli Eğitim programında belirtilen amaçlar arasında (toplumsal bakımdan yetişecek çocuk... Türk devrim ilkelerine bağlı... köti şartları düzeltmek için çalışır bir yurttaş olmasını sağlamak) kaydı vardır. Ben Nurculuğu, Türk toplumunun gelişmesinde kötü bir şart olarak kabul ediyorum. Türk toplumunu uyuturuculuk, gericiçilik, Türk devrimlerini kemiricilik olarak kabul ediyorum. Bir toplumun uyuturulması ise ancak komünistlerin işine yarar. Memleketteki gerici hareketlerde komünistlerin parmağı vardır, ben buna inanıyorum. Çünkü komünizm ekmeğe vaad ederek geri toplumlara kolayca girebilir. Bizim kol olarak aldığımız böyle bir karar, Nurculuğun aleyhinde olmanızı şikâyet konusu yapınlar, sanırım ki işin bu yönünü hiç düşünmemekte, fakat yalnızca kendî sandalyeleriyle ilgilennmektedirler. Bunlar davranış-

larıyla nelere âlet olduklarını yazık ki farkedememekte, kimlere hizmet ettiklerini anlayamamaktadırlar. Biz öğretmen olarak çocuklarımızı Merih'in problemlerini çözmek için değil, içinde yaşadıkları toplumun problemlerini çözmeye hazırlamak zorundayız. Bu, okulda başlar, toplumda devam eder. Yazık ki okulumuzda Emniyetçe tesbit edilmiş Narcu öğrenciler vardır. Biz bu çocuklara yardım etmeyeceğiz, onlara gittikleri yolun yanlış olduğunu göstermeyeceğiz de ne yapacağız?»

HALKÇILIGIN BEDELİ

Isparta Lisesinin Edebiyat Grubu öğretmeni Ahmet Aksakal hakkında bu, Bakanlığın ne ilk, ne de son soruşturmadır. Bakanlık camiasına göre Aksakal'ın bir değil binbir suçu vardır. Ustelik bunlar çok eskilere kadar dayanıyordu. Bir kere Ahmet Aksakal, Hasanoğlu Köy Enstitüsünden yetişmişti. Köy enstitülerinin ateşli bir savunucusuydu. Sonra Aksakal, Ispartaya tayininden önce, Konyada öğretmen işem büyük, çok büyük bir suç işlemiştir. YON gazetesinin bildirisine imza koymuştu. İmza koyunca da pek çok öğretmen arkadaşları derhal Milli Emniyet tarafından fişlenmişti. Fişi o günden bu yana kendisini bir gölge gibi takip etmiştir. Ne var ki, Ahmet Aksakal başarılı bir öğretmendir. Şimdiye kadar çeşitli müfettişler gelmişler gitmişler, hakkında Milli Emniyet raporlarına benzer pek çok rapor vermişlerdir ama, bir tek şey hakkında, Aksakal'ın öğretmenlik başarısı hakkında aleyhte bir şey söyleyememişlerdir.

Ahmet Aksakal, sıradan öğretmen değildi. Başarılı ve iddialı bir öğretmendir. Salla başını al maasın havasına girmiyordu. Ispartaya geldikten sonra Göller Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği yöneticileri arasında girmiş, kısa zamanda bu derneğin başkanı, Türkiye Köy Öğretmenleri Dernekleri Federasyonu Yönetim Kurulu üyesi olmuştu. Ispartanın bütün köylerini tek tek dolayırdı. Zaten kendisi Ispartanın Keçiborlu ilçesinin Senir köyündendir. Köy çocuklarına okuma imkânları yaratmak için Ispartada bir dernek kurmuş, bir yurt yaptırmak için geniş kampanya açmıştı. Ne var ki Isparta Valisi, Ispartada öğretmen derneklerinin çeşitli adlar altında ayrı ayrı olmasına karşıydı. Göller Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği ise bölgede etkili çok olan, üyeleri geniş ölçüde etkili bir dernekti. Valli ise daha geldiği gün bu derneğe karşı daldurmuştu. Bunu, derneğin Federasyon genel kurul toplantısında Aksakalın Eğitim Bakanı ile aralarında geçen bir tartışması takip etmişti. Derneğin organı olan aylık eğitim dergisi Demetle Bakanlık Müsteşarı Kodamanoğlunun bir takım oyunlarının açıklanması ise Bakanlık kadrosunu Göller Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneğine karşı iyice kızgın hale getirmişti.

GÖRÜLEN LÜZUM!

Aksakal için Bakanlık müfettişleri mesleki hiç bir kusur bulamadılar. Ama, Orta Öğretim Genel Müdürlüğüne Kemal Yılmazın yerine tayin edilen DP devrimin milletvekili meşhur Ömer Bilmen hocanın oğlu Nasuh Bilmen, minareye küll hazırlamakta usta olduğundan öğretmenler arasında huzuru sağlamak gerekçesiyle «görülen lüzum» kaydıyla kıyamet demeden onun Rize İlçesine tayininde bir sakınca görmedi. Böylece Isparta Valisinin de, Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Kodamanoğlunun da, Bakan Öğretmenler de, Nurculuğun da, perdelerin de ve nihayet Milli Emniyetin de istekleri yerine gelmiş olacaktı.

Ne var ki, istenilen artık istenildiği gibi gerçekleşmiyor. Ahmet Aksakal önce rapor aldı ve Rizeye gitmesini geciktirdi. Bu arada da işe doğrudan doğruya Türkiye Köy Öğretmenleri Dernekleri ve özellikle 700 küssür üyeli Göller Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği karşıtı, Dernek üyeleri Isparta da aralarında yaptıkları bir toplantıda Ahmet Aksakalın tayin edildiği yere gitmesini, müstafi sayılırsa, öğretmenlikten aldığı maaşın kendisine dernek tarafın-

dan ödenmesi kararına vardı. 75 saat süren bir toplantıdan sonra, Eğitim Bakanlığına ateş püskürten bir de bildiri kaleme alındı. «Göndermeyeceğiz» başlıklı bildiri şöyle son buluyordu:

«Doğru söyleyeni dokuz köyden kovartar, onuncu köyde muhtar yaparlarmış. Bu böyle değil. Biz köy çocukları doğuştan muhtar olduğumuzdan birinci köyden gitmeyeceğiz. Birinci köyde muhtar olarak kalmak zorunluğu vardır.» Bildiride ayrıca şöyle deniliyordu:

«Bugün Dernek Başkanı Ahmet Aksakal'ın Rizeye nakli işi daha doğrusu sürgün işi, Ahmet Aksakal'ın köyden çıkmış olması, eğitimin yönünün köye yönelik olmasını istemesi, kendi içinden geldiği tiz ortamın acılarını duyurmaya çalışmasıdır. Bugünkü düzen genelikle değişmekten zararlı çıkacakların elindedir. Ta 1946 da sözü edilen toprak kanunu 19 yıldır buncan çıkmadı. Yirmi yıla bağlanmasında bundandır.

Tapulama kanununda birbirini yiyecekmiş gibi çatışık halinde olan partiler hop diye birleşiverdiler. O da bundandır, değişmek ve değişmemek için. Bunların dışındaki gerçekler uydurma gerçeklerdir. Bugünkü eğitimimizde de durum böyledir. Eğitim herşeyi ile statükodan hizmetindedir. Nakil işi basit bir olay değildir.

Niçin Ahmet Aksakalın ise öğrencilerine okuttuğu Yaşar Kemal Teneke romanı suç sayılıp şikâyet konusu oluyor? Teneke Romanı toprak reformunun sağlam bir gerektiricisidir de ondan.»

ÖRNEK DİRENİŞ

Göller Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneğinin Isparta Genel Merkezi, Yalvaç, Senirkent, Keçiborlu, Şarkı Karaağaç, Eğirdir, Burdur, Bucak, Gelendost, Sütcüler dernek temsilcilerinin nihayet sabırları taşmıştı. Bildirilerinde kararlarını göndermiyoruz başlığının altında şöyle açıkladılar:

«Bugün güçlü olan statükocular, devrimci, toplumsal derneğimizin kişilerinin karşısındadırlar. Derneğimize veya yöneticilerimize aşırı, bozucu, solcu, komünist gibi saldırıları; köye yönelik toplumsal oluşumuzdur. Hareketimizin başında söyleyen bu laflar gerekli sonucu sağlayamayınca nakillerle sürgünlerle meslek dışına alınarak korkutulmak durdurulmak istenilmektedir. Aksakal'ın sürgün işi böyledir. Şimdiye kadar kanlarımızı, canlarımızı, alın terimizi ve iyi niyetlerimizi hep saldırılara karşı kendimizi savunduk. Savunmak bizim için değil haksız olanlar savununlar. Herlemek için saldırılmak gerekmektedir. Bir de şimdiye kadar haksız saldırılar savununlar kendilerini. Halka gitmek zorunluğu vardır. Başka türlü toplumsal evrimin, demokrasinin eylemi yönlü köylüye dönük olmayacaktır.

Bunun ilk örneğini Ahmet Aksakal'ın Rizeye göndermemekle vermiş olacağız. Bu türlü silâhların da para etmediğini anlaşılar. Aldığı aylığı karşılayacağız. Köy kalkınması ve dernekçilik konularında kendisinden daha çok yararlanacağız.»

Göller Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneklerinin bu bildirisine Denizli, Menemen, Acıpayım, Tavşan, Kale, Sarayköy, Buldan, Çal, Çameli Köy Öğretmenleri Dernekleri şu telgrarla katıldılar:

«Ege bölgesi köy öğretmenleri dernekleri olarak toplandı. Bakanlığın haksız olduğuna inanıyoruz. Ahmet Aksakal hakkındaki tasarrufu kabul etmemeyi kararlaştırdık. Isparta öğretmenlerinin bu olay karşısındaki bilinçli direnmelerine bizler de yürekten katılıyoruz. Maddî ve mânevî her türlü yardıma hazır bulunduğumuzu bildirir dâvanızda başarılar dileriz.»

Bu telgrafi daha başkalar da takip etti. Türkiye Köy Öğretmenleri Dernekleri Federasyonu Denizlide olağanüstü bir toplantı yapmaya karar verdi. Cumhurbaşkanı, Eğitim Bakanına, sadece öğretmen derneklerinden değil, Ispartanın köylerinden de telgraflar yağmaya başladı. Böylece Türkiye'de ilk defa bir öğretmenler kuruluşu açılan açığa Bakanlığa karşı savaş açmış oluyordu.

İŞKENCE: Bir Vietnam milliyetçisi dövülüyor.

VIETNAM

Amerikan
saldırısı

Amerikanın Kuzey Vietnam'a saldırması, dış politikayı dikkatle izleyenler için sürpriz olmadı. Johnson'un savaşı genişletmek taahhütlerinin etkisinde kaldığı, Başkanın önceki hafta diğer ülkelerden Vietnam'a göndermek üzere asker istemesinden belli olmuştu.

Son saldırı, Amerikanın Güney'deği Aşa politikasını ilâs etmesi olduğunu göstermektedir. 954 Cenevre anlaşması sonucunda Vietnam Kuzey ve Güney olarak ikiye bölünürken, bölgeden çekilmek zorunda kalan Fransanın yerini doldurmak amacıyla Amerika Güney Vietnam'ın bir çeşit vesayetini üzerine almış ve o zaman, ki hükümete büyük çapta yardım vermişti. Ancak, az gelişmiş bir ülkeyi Amerikanın empoze etmek istediği bir iktisadi düzen içinde kalkındırmanın imkânsızlığı Güney Vietnam'ı sefaletle mahkûm ediyordu. 1954'ten önceki savaşlar süresince köylülerin ele geçirdikleri topraklar kısa zamanda eski derebeylerine iade edildi. Geri kalması bir iktisat döneminde dış menfaatler tarafından zamanla yaratılan bir burjuvazi, ülkenin bütün ticaretini sanayiîle ele geçirdi; voldsuzluklar birbirini izlemeye Amerikanın gıda yardımı bile karaborsada satılmaya başladı.

Güney Vietnam halkının artan hoşnutsuzluğunu önlemek amacı o dönemde moda olan Dulles siyaseti gereğince Amerika başa geçen Diem'i desteklemeye; ne pa hasına olursa olsun kendilerini uygun bir iktisadi ve siyasi düzen: Vietnam'da sürdürmeye ça-

baştı. oYlsuzluklar, hırsızlıklar, istraf ve diktatör Diem, Güney Vietnam halkını nihayet isyana meç etti.

MİLLİ KURTULUŞ
CEPHESİ

Güney Vietnam Millî Kurtuluş Cephesi, Güney Vietnamda bütün partilerin katılacağı seçimleri ve demokrasiyi getirmek, ülkenin tarafsızlığını sağlamak ve ülkedeki yabancı askerleri çıkarmak amacıyla 1960 yılında kuruldu. Batılı haber ajanslarının çoğunun ve yerli basının ısrarla belirttiğinin aksine, bu kuruluş komünist değildir. Kuzey Vietnam tarafından da yönlendirilmemektedir. İçlerinde komünistlerden seçilene kadar 16 değişik ve cemiyetin bulunduğu ortak bir cephe'dir. Yönetim Kurulunda ise tarafsızlar çoğunluktadır. MKC, Mekim büyük ölçüde kendisine yardım etmesiyle kısa zamanda gelişti. Son derece başarılı olarak yürüttüğü gerilla savaşları sayesinde ülkenin önemli bir bölümünü ele geçirdi.

AMERİKANIN DURUMU

Amerika, her yıl Vietnam'a aktığı 700 milyon dolar ve gönderdiği 35 bin askeri müşavirle rağmen MKC ile baş edemiyordu. Güney Vietnam ordusu ise isteksizdi. Askerler en küçük çatışmada silâhı bırakıp kaçıyorlardı. Generaler bir yandan ticarete el atıp, bir yandan kendi aralarında çekişiyorlardı. Şartlar, Amerikayı verolus sebebinin bulunmadığı bir ülkeden çekilmeye zorluyordu.

Amerikan yöneticilerinden ve yazarlarından bazıları az gelişmiş bir ülkenin zorla dahi olsa Amerikan sistemi ile kalkınmayacağı ve bu zorlamanın ülkeye sadece felâket getireceği gerçeğini görerek, Güney Vietnam'dan çekilmek tezini savunmaya başladılar. Ancak, Amerika ekonomisinin iç yapısı, silâh şirketlerinin

baskısı ve ordunun üst kademe-leri, Vietnam'dan çekilmek yerine suvaşı bir bahane yaratarak Kuzey'e sıçratmak amacındaydılar. Bu görüşün kabul edilmesinde en büyük rolü silâh şirketleri oynadı. Amerikanın Vietnam'a verdiği yardımın 500 milyon doları askeri olduğundan ve Amerikan devleti 500 milyon dolarlık silâhı bu şirketlerden satın aldığından, şirketlerin kongredeki güçlü temsilcileri savaşı kuzeye sıçratarak kazançlarını sürdürmek için ellerinden geleni yaptılar ve tezlerini kabul ettirdiler.

SON OLAY

Amerikan uçaklarının Kuzey Vietnamına yaptığı saldırı için gösterilen gerekçe, dünya mizah edebiyetına geçecek niteliktedir. Güney Vietnam vatandaşlarından kurulu bir topluluk, MKC, Güney Vietnamdaki Amerikan fışsine saldırı diye, Amerika Kuzey Vietnamına misillemeye bulunmuştur. Gerekçenin devamı ise şöyle: M. K.C. güney Vietnamlılardan kuru lu olmakla beraber, komünist bir topluluktur ve Kuzeyden yönetilmektedir.

MKC'nin gerçek niteliği, Le Monde gibi namazlı batı gazeteleri tarafından çeşitli makale ve raporlarda belirtilmiştir. Kaldı ki, MKC gerçekten komünist bir kuruluş olsa ve Kuzeyden emir alsa bile, gene de Amerika'ya başka bir ülkeye saldırmasını unazur gösteremez.

NE OLABİLİR?

Amerikanın saldırıyı yapmak için Sovyet Başbakanı Kossigin'in Kuzey Vietnamda bulunduğu zamanı seçmesi, Amerikanın kararını kesinlikle verdiğini ve savaşı büyüteceğini göstermektedir. Ancak, Çin ve Sovyetler Birliği'nin göstereceği tepki, Amerikayı bu karardan kısa zamanda caymaya mecbur edebilir. Batılı müttefiklerinin Kore'de olduğu gibi Amerikayı desteklemeleri, hele asker göndermeleri ise çok uzak ihtimaldir.

Amerika, gerçek bir sebep olmadan Kuzey Vietnam'a saldırmağa diünavı yeniden savaşın eşliğine getirmiştir. Böyle bir savaşa ölecek insanların sorumluluğu, sadece kaybettiği dâvayı silâh zorluğu kazanmak isteyen Amerikaya ait olacaktır.

FRANSA

De Gaulle'ün
son teklifi

De Gaulle'ün uluslararası ticarete altın esasına dönülmesini teklif etmesi, Amerik. ve İngiltereyi hayli sinirlendirdi. Bu teklif

General de Gaulle

değrudan doğruya Amerikan ve İngiliz menfaatlerini sınırlamak amacı güttüğünden, kapitalist ülkelerin er geç kendi aralarında bölünecekleri tezini kuvvetlendirdi.

De Gaulle, uzun bir süreden beri Avrupayı Amerikan hakimiyetinden, Üçüncü Dünyayı ise İngiltere - Saksonların tehdidinden kurtarmak istemekteydi. Bu isteğinin sebebi, Amerikan ve İngiliz üstünlüğünün doğrudan doğruya Fransız çıkarı ile çelişmesidir. De Gaulle, amacını gerçekleştirmek için en can alıcı noktaya, dolar ve sterlin'e hücum etti.

Uluslararası ödemelerde sterlin ve doların aynen altın gibi kullanılması ve ödemelerin üçte birinin bu birimle yapılması özellikle Amerikaya büyük imkân tanımaktadır. Doların kazandığı nitelik bu paranın altın gibi diğer ülkeler tarafından rezerv olarak saklanması sağlanmakta, bu durum özellikle Amerikanın

ÜÇÜNCÜ
DÜNYA
KONUŞUYORBAĞIMSIZLIĞA KAVUŞAN
ÜLKELERDE DEVLET
SEKTÖRÜNÜN DURUMU

E. Muhammed

(Tunuslu Düşünür)

Bağımsızlığa kavuşmakta olan ülkelerdeki devlet kapitalizminin özünü gerektirdiği gibi kavrayabilmek için, bağımsızlığın yeni kavuşmuş olan bu çeşit ülkelerde devlet kapitalizminin çıkış noktasına ve bu kapitalizmin nasıl gerçekleştirmeye başlamış olduğuna göz atmak gereklidir. Bağımsızlığın yeni kavuşmuş ülkelerin bazılarında kapitalist burjuvazi dedikimiz şeye rastlanmaz. Bu çeşit başka ülkelerde ise burjuvazi ancak kapitalizmin tohumlarını ekebilmiştir. Bu ulusal burjuvazi, siyasi iktidarı ele geçirir geçirmez, emperyalizmin kurmasına izin vermediği ekonomik temelli (base'i) gerçekleştirmek için siyasi iktidarı kullanmak ister. Ve bundan ötürü, ilk önce, özel kapitalizme (özel teşebbüse) başvurur. Ama çok geçmeden, ulusal burjuvazinin en bilincilli unsurları bu yolun bir çıkamaz olduğunu farkederler. İşte o zaman devlet kapitalizmine başvurmaktan başka çareleri kalmaz. Bundan ötürü, başlangıçta, devlet kapitalizmi, ulusal burjuvazinin yoksun olduğu ekonomik temelli bu sınıfa sağlayabilecek bir araç (bir çare) olarak düşünülür.

Özellikle bizim yurdumuzda, yani Tunus'da, devletin ekonomik hayata müdahale etmesi, hükümetin yurt kalkınmasını kapitalist olmayan bir gelişmeye yöneltme isteğinden çok, ulusal kapitalizmin cılızlığından ve bu cılızlığı ortadan kaldırma isteğinden doğmuştur. Nitekim Tunus'da, devlet ancak Tunus burjuvazisinin beceremeyeceği işlerin gerçekleştirilmesini üzerine almakta ve ancak bu alanlarda üretim araçlarının sahibi olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık, Tunus burjuvazisinin gelişebileceği alanlarda, sözgelimi tarımda ve ticarete bu burjuvaziyi alabilirdiğine özgür bırakmaktadır.

Ote yandan, bazı Afrika ve Asya ülkelerinde görülen devlet kapitalizmine karşı Amerikan kapitalistlerinin ya da başka yabancı kapitalistlerin gösterdikleri tavır da ilgi çekicidir. Amerikan kapitalistlerinin Afrika ülkelerinde yalnız özel kapitalistlerle (özel teşebbüslerle) yardım etmiş olduklarını ileri sürmek yanlışır. Daha doğrusu, bu iddiaları artık ileri süremeyiz. Amerikan kapitalistleri, bazı ülkelerde, gelişmel için kendisine yardım edilmeye değer bir özel teşebbüs gücünün bulunmadığını görerek, ebbil bir devlet sektörünün ya da devlet iktisadi teşekküllerinin yaratılmasını eleştirmeye yanaşmamaktadırlar. Yeni sömürgeçliği temsilcileri belli bir devlet kapitalizminden ya da belli bir devlet sektöründen kazanç elde edebileceklerini anlamışlardır. Bu bakımdan, ele aldığımız problemi, bu iki yüzünü de göz önünde tutarak incelemeliyiz.

Tunus'da, devlet kapitalizminin belli bir takım yararları olumlu karşıyoruz ama bu, sözü geçen devlet kapitalizminde olumlu yanlardan başka bir şey bulunmadığını ileri sürmelerini düşüncesine katılmamız gerektirmez. Özel teşebbüsçü burjuvazinin bencil davranışları karşısında devlet kapitalizmini tutmak zorunda kalıyorsak bu, devlet kapitalizminin olumsuz yanlarını gözden kaçırmanızı gerektirmez. Bu olumsuz yanlar sistemin kökünde bulunmaktadırlar. Yani, burjuvazinin kendisine bir ekonomik temel sağlamak konusunda duyduğu ihtiyaç ile getirmektedir. Ayrıca, yeni-sömürgeçliğin (neo-colonialisme) etkilerini de gözden kaçırmanızı gerektirir. Bundan ötürü, devlet kapitalizminin ve devlet sektörünün her zaman anti-emperyalist bir özellik taşıdığını ileri süremeyiz. Devlet kapitalizmi, bazı ülkelerde, yeni-sömürgeçlik ile yapılan bir uzlaşma sonunda ortaya çıkmış olabilir.

Ote yandan, devlet kapitalizminin, halk kitlelerinin çalışma şartlarında iyile doğru yönelmiş bir gelişmeyi mutlaka gerçekleştireceğini söylemek de yanlışır. Biz, belli bir takım devlet teşekküllerinde ya da yarı-resmî teşekküllerde emekçilerin, bazı özel teşebbüsçü işletmelerden çok daha ağır bir şekilde sömürüldüğünü gözlerimize gördük.

Bence, asıl önemli olan nokta, bu devlet kapitalizmi karşısında halk kitlelerinin yaptığı demokratik mücadeledir. Ve her şey bu mücadeleye bağlıdır. Başka bir deyişle, her şey, anti-emperyalist mücadeleye yani genel ve ulusal mücadeleye bağlı olduğu kadar, devlet teşebbüslerinde ya da özel teşebbüslerde yerleşmiş olan burjuvaziden, bir takım reformunu ve başka reformları gerçekleştirmeye yol açacak olan bazı emekçi haklarının alınmasını yani emekçiler, işçiler ve köylüler için çok önemli olan bazı hakların (isteklerin) alınmasını sağlayacak olan yurt içi demokratik politik mücadeleye de bağlıdır.

Çeviren: Selâhattin HILAV

nuz ne olur?... Bir senatör ölüp. Orda mahalli seçim yapılmaz. Eyaletin valisi, birini yerine tayin eder, ama ölen senatörün partisinden... Bizde, ama bunun için Ardıçoğlunu ayıplayacak değiliz, ayıplayacak olsak, çok değişik şartlarda yetişmiş başkalarını ayıplarsanız zaten ayıplamışız ne çıkar?... Her devirde aşağı yukarı polemiklerin şiddetinden ezalandırılmıştır. Bir zamanlar Kudretin başyazarıydı; O zamanki yazarlarını bir gözden geçirmenizi tavsiye ederim!...

Politik hayat... yani, millette hükümet arasında aracı... Yani millette kanun arasında aracı, yani millette gaye arasında aracı, yani millette refah arasında aracı. Bir de avukatlar Ardıçoğlu, yani dâvalar arasında aracı, onlarla kanun arasında aracı. Büyük fonksiyonlardı bunlar. Cömert gönlü istiyen, sağlam kafalı istiyen, insanların içine girip çıkma gücünü istiyen fonksiyonlar... Herhalde bu hasletler kendisinde vardır ki, ortaya atılmıştır... Benim için anahtar kaybolmuş adamdır,

yani anlıyamadım... Bulsam o anahtar, gene kaybederim bile bil!

BİRAZ
GÜLÜM SERİLİK

Almanya... Üçüz bir ayın... Karşısında bir adam smoking'i Smoking'i gülüm rızasıyla almamış; Birkaç saniye nihayet bu adamda smoking giydi' derecesine bakıyor kendine; Allah kahretsin «kravat nuars» diye bir hınzır ilâve var aksam yemeyi davet karın altında... Yemek onun serfince veriliyor... O bakan çünkü Türkiye Bakanı... Aynı zamanda ki bölümü sabit ama, iki kanadını oynuyor, her tarafından görülebiliyor kendini illice; Acep kafasından o gençten, yağzdan, anlayışlıca mahkûme, cezaevinde şöyle dikleri hatırına geliyor mu? Simcik memleket kadar uzun bir otomobile binecek O otomobil, onu tî Türkilerden Almanyalara getirmiş sarımsız. Böyle memleket kadar arabalara da yeni smokingler içinde binerken, insan hatırlamaz öyle şeyler. Hatırlar mı? İşte ikinci portrem: Bizî yönelemler serisinden... Vatandaşlarına ferahlık ve güven hissi aşıladığıma eminim!..

Devlet Borçları

Aslan Başer Kafaoglu

Devlet borçları görülmemiş bir hızla artmaktadır. Hızlı artış, özellikle dış borçlarda kendini göstermektedir.

1955 te sadece 968 milyon lira olan dış borç yükü, 1957 de 1 milyar 205 milyon liraya ulaşmıştır. Artış iki yılda yüzde 24.5 gibi oldukça yüksek bir tempodadır. 1958'te Türk parasının değerinin düşürülmesi sebebiyle dış borçlar bir den 2 mîsîlden fazla artarak 3 milyar 837 milyona ulaşmıştır. 1958 den 1960 sonuna kadar ise iki yılda yüzde 30.8 gibi başdördürlü bir hızla artmış, 1960 yılı sonunda devlet borçları 5 milyar 26 milyonu bulmuştur. 1960 tan 1962 sonuna kadar artış yüzde 31.2 ve 1962 sonundan 30 Eylül 1964'e kadar ise artış yüzde 24.4 tür. Tabii ki dış borçlar, yalnız devlet borçlarından ibaret değildir. Kit dövizlerle ödemek zorunda olduğumuz özel sektör borçları da vardır.

Ulusal sınırlarımız dışındaki devlet ve kişilerden aldığımız ve faiziyle beraber dışarıya ödeme zorunda bulunduğumuz toplam dış borçlarımız anapara tutarı 1 milyar 223 milyon dolardır. Bu borçlara ayrıca 279 milyon dolardan fazla faiz ödenecektir. Şu durumda, Türkiye'nin dışarıya döviz olarak ödemek zorunda bulunduğu miktar 1.5 milyar doları veya Türk parasıyla 13.5 milyar lirayı aşmaktadır.

Ayrıca döviz ödemedi, Türk parasıyla ödemek zorunda bulunduğumuz borç tutarı 419 milyon doları anapara ve 215 milyon dolar faiz olmak üzere 635 milyon dolar veya aşağı yukarı 6 milyar Türk lirasıdır.

Şu kısa açıklamadan ortaya çıkan gerçekler şöyle sıralanabilir: 1 — Dış borçların dövizle ödenecek miktarı son üç yıllık ortalama ortalamasından dört kat fazladır. Bu haliyle dış borçların ödenmesinde adeta imkansızlık derecesinde güçlük vardır.

2 — Sözüde yardım şeklinde yapılan bu borç vermelerde faiz, ana paraya göre son derece ağırdır. Faiz dövizle ödenecek borçlarda anaparanın yüzde 22.8 ini, Türk parasıyla ödenecek borçlarda ise, yüzde 51.3'ünü bulmaktadır. Bu durumda bu borçlanmaların yurdum yararına olduğu söz götürür bir konudur. Hele dövizle ödenecek borçların yüzde 40'ü ve Türk parasıyla ödenecek borçların yüzde 15'ten fazlasını ilk beş yılda ödeneceği düşünülürse, faiz yükünün ne kadar ağır olduğu ve bu borçların Türkiye'yi kalındırmaktan çok sömürmeye yarayacağı apaçık ortaya çıkmaktadır.

Gerekçelerden alınan rakamlara göre belli başlı borçların faiz miktarları Tablo: I de gösterilmiştir:

TABLO: 1 — Belli Başlı Borçların Faizleri

Borçun cinsi	1964'teki miktarı (milyon dolar)	Faiz (yüzde)
Amerikan dolar yardımı	191.0	4
Amerikan ayul yardımı	486.7	4
Imp-Exp. Bankası Kredisi	27.2	5.75
DLF ve AID kredileri	215.1	5.75
Alman kredisi	36.7	5.75
O.E.C.D. kredileri	72.8	5.75

Görüldüğü gibi, verilen borçların çok önemli bir kısmının faizi yüzde 575 tir. Normal kredi faizlerinin Amerikada yüzde 2.5 ve Avrupa'da yüzde 4 civarında olduğu düşünülürse, sözüde yardım şeklinde verilen bu borçların gerçek yüzü ortaya çıkmaktadır.

Yetkiler, bozuk mali ve ekonomik duruma bir özet olarak eskiden çok borçlanıldığı ve ağır şartlarla yapılan bu borçlanmaların şimdiki iktidarları zor duruma soktuğunu belirtiyorlar. Bu savunmanın doğru olması için:

TABLO: II

(Rakamlar milyon liradır)	1962 Sonu	1965 gerekçesi rakamı	Fark
Genel Bütçeler borçları	5,038	7,512	+ 2,474
Katma Bütçeler borçları	781	440	- 331
I. Devlet Teşekkülleri borçları	394	655	+ 261
TOPLAM	6,213	8,607	+ 2,394

Demek oluyor ki, 1962 sonundan 30 Eylül 1964'e kadar sadece kamu sektörünün dış borç yükü yüzde 35'ten fazla artmıştır. Bu tempoyla borçlanan bir iktidar, geçmiş iktidarların çok borçlandıktan gerekçesine sığınma hakkını kaybeder.

Borçlanma şartlarına gelince, 1962 den sonra alınan borçların şartlarında bir iyileşme olmakla

a — 1962 den sonra iktidara gelenlerin daha az borçlanmış olmaları,

b — Borçlanmalarda 1962 den sonra elde olunan şartlara daha dikkatli olması gerekir.

DURUM BU MUDUR?

İstatistik yılı (1960-62) na göre (s. 412), 1962 yılı sonunda penel katma bütçelerle İktisadi Devlet Teşekküllerinin dış borç toplamı 6 milyar 589 milyon liradır. Bu borçlarla, 1965 gerekçesinde gösterilen borç durumu Tablo II de görülmektedir.

teraber, bu hususta da çok iyimser davranışlara engel olacak örnekler vardır. 1963 ve 1964 yılı borçlanmalarının içinde yüksek faizli olanlar önemli miktardadır. Üstelik, çok kısa vadeli ve yüksek faizli borçlanmalar vardır. Bu duruma göre, devlet borçlanmalarında şimdiki iktidarlar, öncekilerden daha iyi durumda olduklarını savunamazlar.

Çalışma Meclisinin öğrettikleri:

İŞ GÜVENLİĞİ

Dördüncü Çalışma Meclisi, işverenlerin tutumlarını daha belirli bir şekilde ortaya koymuş tur, işverenlerin tutumu 274 ve 275 sayılı kanunlarda yapılmaması istedikleri değişiklikler sayesinde kolayca anlaşılabilir. Çalışma Meclisinde işverenler genellikle şu konular üzerinde durmuşlardır: 1) İş aktinin feshinde sınırsız bir serbesti, 2) Sendikası işçinin korunması, 3) Grev yasakları sayısının çoğaltılması.

İş aktinin feshinde işverenlerin sınırsız bir serbesti oldukları konusu bu sütünlarda sık sık ele alınmıştır.

Herkesin pek iyi bildiği gibi hürriyetlerin Anayasaya da diğer kanunlarla kabul edilmesi gerçekte bu hürriyetlerin sahiplerine büyük bir hak sağlamaktan uzaktır. Çünkü bir hürriyetten söz edilebilmesi için, onun güvenlik altına alınması şarttır. Çalışmak istediği halde çalışma imkanı bulamayan bir kişi için çalışma hürriyetinin bir anlamı yok demektir. Anayasa ile tanınan bir hürriyetin, hak haline gelebilmesi için bu hürriyetin kullanılabilmesini ve korunmasını sağlayacak kanunî ve maddî şartların gerçekleştirilmesi lazımdır. Okul ve öğretim araçları gibi maddî şartların bulunmadığı ve bu şartların bütün ve tansalara eşit bir hak olarak sağlanmadığı hallerde, öğrenme hürriyetinden söz edilemeyeceği gibi, çalışmak isteyenlere iş sağlanmaması ve kursu olmadıkları halde isten çıkmasını önlenememesi, bu hürriyetin bir hak haline gelmediğini yani çalışma hürriyetinin teminatı olmadığı gösterir.

Halbuki içinde yaşadığımız yüzyılda insanların en çok ihtiyaç oldukları şey çalışma ve dolayısıyla gelir sürekliliğinin güvenliğidir.

Bugün bu güvenliği ve hürriyeti sağlayan haklardan emekçiler yoksun bulunmaktadır.

Liberal-Kapitalist bir ekonomi düzeninin tabii bir sonucu olan «akti serbestisi» emekçilerinden başka gelir kaynağı olmayan milyonlarca insan için güvenlikten yoksun bir çalışma ve toplum düzeni yaratmaktadır. En liberal İleri kapitalist memleketlerde bile «akti serbestisi» çeşitli alanlarda kısıntıya uğramıştır. Bu kısıntı aktin yapılmasından çok borulması sırasında görülmektedir.

Kansatimince sosyal güvenliğin birinci şartı, emekçilerin çalışma güvenliğinin yani gelir sürekliliğinin sağlanmasıdır. Çalışma hayatımızda bugün böyle bir güvenlik yoktur. İşçilerin tazminat karşılığı da olsa iş aktinin «objektif» bir sebep olmadan işverenin iradesi ile feshedilmesi mümkündür. Bu haksızlığı gözönüne alan kanun koyucu işçilerin işveren nezdindeki hak ve menfaatlarını korumakla görevli olan sendika işyeri temsilcilerine böyle bir güvenlik sağlamak istemlidir. 274 sayılı Sendikalar Kanununun 20. maddesine göre, sendika işyeri temsilcilerinin iş aktinini aynı kanunun 19. maddesine göre feshi halinde işveren, mahkemeye suçlu görüldüğü takdirde, temsilcinin iş aktinini feshedildiği tarihte kadar geriye yürütmek şartıyla kendiliğinden yürütülmeye girmesi mümkündür. Söz konusu 19. maddede işverenin sendikayı ve sendikası işçiler arasında çalışma şartları bakımından bir ayırım yapmasını yasaklamakta ve iş şartları dışında işçi teşekküllerinin faaliyetlerine katılmaktan dolayı iş aktininin feshedilemeyeceğini bildirmektedir.

İşçinin ya da temsilcinin işine son verilen sebe olarak onun «sendikal faaliyetlere katılması» ni hiçbir işverenin göstermesi beklenmez. Çünkü bu, onun hem para cezasına hem de tazminat ödemeğe mahkûf olması sonucunu doğurur. Onun için işverenler iş aktinini feshederken ya hiçbir sebep göstermemekte, ya da işçiyi kusur atarak iş aktinini feshetmektedir. Bu şartlar altında işçinin ve sendika işyeri temsilcisinin «sendikal» faaliyetleri yüzünden iş aktinini feshedildiğini isbat etmesi fiilen imkansız hale gelmektedir. Böylece gerçekte, sendika işyeri temsilcilerinin bile iş aktininin feshi önlenememektedir. Aslında bu teminatın bir değer taşınması için işverenin, önce mahkemeye başvurarak sendika işyeri temsilcisinin aktinini feshettirecek haklı sebepler bulunduğunu isbat etmesi usulü kabul edilmelidir. Çünkü sendika işyeri temsilcisinin asıl önemli iş aktinini feshi halinde diğer işçilerden daha yüksek bir tazminata hak kazanmak değil, fakat işyerinde kalarak, temsil ettiği sendika üyelerinin hak ve menfaatlarını korumaktır. Kısacası sendika temsilcisinin bir değer taşıyabilmesi için asıl

olan onun işyerinde bulunmasıdır. İşveren sendika temsilcisinin işyerinden kolayca uzaklaştırıldıktan sonra, sendika temsilcisinin görevini ne getiremeyeceği meydandadır. Tecrübeler göstermiştir ki, işçi hak ve menfaatlerini titizlikle savunma ve koruyucu temsilcileri işyerinde çalıştırmaktansa, onları işyerinden uzaklaştırıp, çalıştırmadan ücretlerini ödemeyi işverenler çok kerre tercih etmektedirler. Böylece kanunun maksadı da teminatın bulunmamasından gerçekleşmemektedir. Aslında yalnız sendika temsilcileri için değil fakat bütün işçiler ve özellikle sendikacılar için atanması gereken bir haklı sendika temsilcilerine bile çok gören işverenler Çalışma Meclisinde bu kısır ve etkisiz teminatın aleyhinde bulunmuşlardır. İşverenlerin bunun için heri sürdükleri delil pek zayıftır. Onlara göre, işyerinden çıkarılan temsilcinin mahkeme kararı ile işine iade edilmesi işyerinde «huzursuzluk» yaratmaktadır. Bu ifade de göstermektedir ki, mahkeme kararı ile haksızlığı ortaya çıksa da işveren sendika temsilcisinin bir daha işyerinde görmek istememektedir. Bu ise, sendika temsilcilerinin iş aktinlerinin «objektif» değil tamamen «keyfi» sebeplerle feshedildiğini göstermektedir.

Çalışma Meclisinde işçiler ve işverenler sendika işyeri temsilcilerinin teminatına ilişkin maddede istedikleri değişiklikleri yapmışlar ve iki taraf da birbirine zıt görüşleri savunduklarından neticede maddenin olduğu gibi kalmaması karar verilmiştir.

Gerek sendikacı ve sendikası işçinin, gerek sendika yerli temsilcilerinin iş aktininin teminatını kanunda aramaktansa toplu iş sözleşmesi düzeninde aramak gerektiğini iddia edenler olabilir. Gerçekten bugün 275 sayılı kanunla taraflar isteklerini pazarlık, grev ve lokavt yolu ile birbirlerine kabul ettirmek imkânına sahip olduklarından sendikaların iş aktinini feshini önleyecek birtakım hükümleri sözleşmelerle kabul ettirmelerinin mümkün bulunduğu düşünülebilir. Teorik olarak bu düşünceleri reddetmek güçtür. Gerçekten sendika kuvvetli ise üyelerinin iş aktinini ve çalışma hürriyetlerini de kanunla değil kendi gücü ile teminata bağlamalıdır.

Bu görüşü işçi sendikaları yönünden ele aldığımız zaman iş aktinini sözleşme ile güvenlik altına alabilecek sendika sayısının bir elin parmaklarını aşmadığını görürüz. Çünkü pazarlık gücü iş aktinini güvenlik altına almasını sağlayacak kadar yüksek olan sendikalar gerek üye sayısı, gerek mali imkânlar bakımından kuvvetli olanlardır. Memleketimizde bu güçte sendikaların sayılarının çoğaltması hayli zaman iltiyacı gösterecektir.

Sendikaların yaptıkları sözleşmelerle iş aktinini güvenlik altına aldıklarını düşünülürse! Sözleşmeye taraf olan işveren bu konudaki hükme rağmen işçiyi ya da sendika temsilcisini isten çikarırca sözleşmeyi bozmuş olacak ve bu takdirde, sendikadan grev hakkı doğacaktır. Sendikamız böyle bir olayda greve gitmeye karar verdiğini, bu grevi ayakta tutacak mali imkânları bulunduğunu ve bütün işçilerin işten çıkarılan bir veya birkaç arkadaşları için grevi göze aldıklarını bir an için kabul edelim. Bunun örneklerine bazı memleketlerde sık sık rastlanmaktadır. Haksız olarak işinden çıkarılan bir arkadaşları işine iade edilmedikçe çalışmaya reddeden işçiler dünyanın her yerinde vardır ve böyle hareketler sendikalarca da desteklenmektedir. Fakat geniş bir işçi kitlesini ilgilendiren konularda bile grevlerin yasaklanması isteyen işverenler ve hükümet böyle bir, ya da birkaç işçinin ve temsilcinin işine iadesini sağlamak amacı ile yapılacak grevlerden memnun mu olacaklardır?

O halde bağliktü şartlar altında, görülmüyor ki, sendika temsilcileri ile sendikacı ve sendikası işçilerin iş aktininin sürekliliğini güven altına almak için toplu iş sözleşmesinden çok kanun yoluna gitmek yalnız işçi sendikalarının değil aynı zamanda işverenlerin de yararınadır.

Dördüncü Çalışma Meclisinde işverenler tarafından üzerinde durulan konulardan sadece birincisine böylece değinerek diğer iki konuyu gelecek yazılarımıza bırakıyoruz.

Adil Aşçıoğlu

SANAT SAYFAMIZ :

YÖN okurları, bu sayıdan itibaren San'ata ayırdığımız sayfalarda bazı değişiklikler olduğunu farkedebileceklerdir. Değişikliğin sebebi, bu sayfaların dü-

zenlenmesinin yeni bir ekip tarafından ele alınmasıdır. Artık, YÖN'ün San'at sayfalarını Fethi Naci, Selâhattin Hilâv ve Edip Cansever hazırlayacak. Yeni ekip, San'at sayfalarının daha çok Kültür ve Eleştiri konularının ağır basacağı bir şekilde düzenlemek arzusunda.

Özel Tiyatrolar

Memet Fuat

Milliyet'deki «Sol Tiyatro Üstüne» başlıklı yazısında şöyle diyor Refik Erduran:

«Geçen hafta gördüğümüz sözde sol eğilimli yazılardan birinde özel tiyatrolarımıza ticarethaneler diye saldırılıyor ve bu topluluklara yardım edilmemesi isteniyordu. İlk bakışta sol düşüncenin devletçilik ilkesine uygun düşer gibi görünen bu isteğin üstün de bir sanayi durulursa, ne kadar ters olduğu anlaşılır. Sosyalizm devlete dayanır ama sosyalistlerin elinde bulunan devlete dayanır. Türk sosyalistleri Türkiye devletinin idaresini bir daha kimseye kaptırmak söz konusu olamayacak kadar sağlamca ele geçirdiklerine mi inanmaktadırlar ki, resmi tiyatroların dışında kalan truplara düşman kesilsinler? Tersine, bugün bile resmi tiyatroların oynamaktan kaçınabilecekleri eserlerin özel topluluklar tarafından oynandığı olmuyor mu? Hele ilerde bir süre Türkiyede iktidar şimdiki kadar çok daha sağcı ellere geçer ve resmi sahneler düpedüz gerici oyunlardan başkasına kapanırsa ilercil tiyatro insanlarımızın gidebileceği tek yer özel topluluklar değil midir? Şimdiden o kapıları da kapatmağa çalışmak kadar canlı örneği olur mu kendi bindiği dab kesmenin?»

Refik Erduran'ın bu sözlerindeki doğruluk payını iyice görebilmek için Asaf Çiyiltepe'nin «Ara Tiyatrosu» nu hatırlamamız, ayrıca devlete bağlı tiyatrolarda oynanan ilercil oyunları, çoğunca, M.hsin Ertuğrul'un sanat karşıtı politikaya ezdirmemek için «*zatta direnişine borçlu olduğumu*» za unutmamamız gerekir. Özel tiyatroları, daha doğrusu «özel tiyatroculuğu» toptan suçlayan yazıların kim olduğunu bilmiyorum... Ama sosyalizm adına böyle bir yazı yazılmışsa, ele aldığı konu üzerinde iyice düşünmeden yazan bir kimsenin kaleminde çıkmış olmalı. Yalnız, şu da var: O yazar belki de toptan bir suçlamaya gitmemiş, bazı özel tiyatroların «ticarethane»liğinden söz etmiştir. Eğer öyleyse, «doğrusu» bu iki görüşün kestiği noktalar da aramak gerekir.

Kapitalist bir düzende, yönetim sosyalistlerin ya da demokrasistlerin özgeçmişine gerekten inanın sanatın «büyük politika»sı ile gündelik «küçük politika»yı birbirine karıştırmamayı bilen bir orta tabaka partisinin elinde değilse, toplumcu sanatın devlet denetlemesindeki tiyatrolarda yer

alamıyacağı, kendi «özel tiyatrolarını» kurmak zorunda kalacağı bir gerçektir.

Ayrıca, sosyalist bir düzende, yönetim, sanatçıyı «övgüculü» durumuna düşürmek isteyen, sanatın bir «yaşama eleştirisi» olduğunu anıyamayan katı sosyalistlerin elindeyse, toplumcu sanatın (verini «toplumcu» ama «sanat» olmayan «sev» e katılmayı) devlet denetlemesindeki tiyatrolar da yer alamıyacağı, kendi «özel tiyatrolarını» (belki de tüm ama önce) kurmak zorunda kalacağı da bir gerçektir.

Demek ki bu iki düzende de «özel tiyatroculuğu» toplumcu sanat adına ünemli bir veri var. Ama bu böyledir diye, bütün özel tiyatroların en üstünde tutulması mı gerekir?

Yasadışı «gelir- gider» düzende her yatırımları ticaret kurallarına uymak zorunda olduğu, bunun dışına çıkılmayacağı biliniyor. Önemli olan, ticaretle sanatın bir arada sürdürülebilirliği denge alanını tutturmak. Bu da belki büyük yatırımlara gitmemek, «küçük özel tiyatro» nite-liğinde ayrılmamakla sağlanabilir. Önce istemez, giderleri karşılamak kavısının öne çıkmasıdır. En iyi niyetli özel tiyatro yöneticileri bile — kurdular tiyatroyu ayakta tutabilmek, borçlarını ödeyebilmek için — bu kaygıya verilirler. Hele işe «ivi niyet» den öte bir «kazanc» sağlama isteği de karıştırsa «ticaret haneler» biçimlenirler.

Bizdeki özel tiyatroları bu ticaret — sanat ilişkisine göre çeşitli yerlere koyabiliriz — ticaretin ta göbeğinde oturanlardan sanata hayli yakın duranlara doğru bir sıralama. Ama büttünlüğe «sanat içi» kalan, «ticaret dışı» bir özel tiyatro düşünülemez. (Bu noktada, amatör tiyatroculuğun önemli iyice beliriyor.)

Yukarıdan beri söylediklerimizi sanatla ilgili başka ticaretlere de uygulayabiliriz: örneğe sinemaya, kitapçılığa, vb.

Refik Erduran'ın yanığı «özel tiyatroculuğun» toplumcu sanat bakımından önemini belirtirken, özel tiyatroların çok çeşitli olduklarını göz önünde tutmamasında, «toptan» bir temize çıkarmaya girişmesinde, «ilerde bir süre Türkiyede iktidar şimdiki kadar çok daha sağcı ellere geçer ve resmi sahneler düpedüz gerici oyunlardan başkasına kapanırsa ilercil tiyatro insanlarımızın gidebileceği tek yer özel topluluklar» olacak elbette, ama bugün kötülünen, etli «ticarethane» niteliğindeki özel ti-

yatrolar değil. Herhalde toplumcu sanat adına kurulacak yeni özel tiyatrolar; o da kurulabilirse. İktidar sağcı ellere değilken «ticarethaneleşmiş» toplulukların, iktidar sağcı ellere geçince birden bire aslan kesilip toplumcu sanat adına ortaya atılacaklarına inanmak çocukluk olur. Ticaret kurallarına yerilmiş özel tiyatrolar «toplumcu sanatı» ancak alıcısının fazla olduğunu sezerlerse kullanırlar, yani onu da «istismar ederler.»

Refik Erduran'ın başka bir yanığı da bugün bazı özel tiyatrolara duyulan öfkeli toplumcu senata uzak kahşları yüzünden du yulduğunu sanması. Oysa, ortada «sanat» olmayınca «toplumcu» — toplumcu değil, ölçütlü kendiliğinden öne çıkıyor, iyice geçerlilik kazanıyor. Ortada «sanat» olsa bu ölçüt pek kullanılmaz, ya da böylesine kaba çizgilerle kullanılmaz.

Bence duyulan kaygılar daha çok sanat adına. Örneğe, «Direk ler Arasında» toplunculuğa uzak kaldığı için değil, sanata uzak kaldığı için kötü. Refik Erduran bu nu iyice anlamak, kendini aldatmamalı boşu boşuna. Özel tiyatro ları savunurken de öyle. «Ticaret-hane» adı toplumcu oyunlar oynuyor diye veremez bir tiyatroya. Ama bir tiyatro, ortada sanat niteliği olan bir oyunun gerektirdiği kaçınılmaz bir durum yokken, «tiyatro oyuncuları» ni mizikhol sanatçıları gibi kullanmaya yönelirse, buna yatırım oynayan ısmarlayıp yazdırma' volunu tutarsa, o tiyatroya «ticarethane» denir.

T. S. ELIOT ÖLDÜ

«Şiir, kullanışlı biçimi ile açıklanamaz. Ama, bir tarih olayının kutlanmasına yarayan, bir bayramı yaşatmaya, bir din törenini süslemeye ya da bir kalabalığı eğlendirmeye hiç de fena değildir. Şiir, zaman zaman insan duyarlığında devrimler yaratır. Doğrusu buna ihtiyac da vardır. Şiir, durmadan pekişen alışılmış değerlendirmeleri ve algılama biçimlerini yakabilir; dünyayı yepyeni bir açıdan gösterebilir, ya da bu dünyayı yeni bir bölümünü a çığa vurabilir...»

T. S. Eliot (1888 - 1965)

«The Use of Poetry and the use of Criticism»den.

Exra Pound'un, 1914 yılında, Harriet Monroe'ya yazdığı bir mektupta, «Şimdiye kadar bir Amerikalıdan aldığım ya da okuduğum en iyi şiiri yazan kimse» diye söz ettiği T.S. Eliot geçen ay yetmiş beş yaşında İngiltere'de öldü. Çağdaş Fransız şiirinin ve özellikle Paul Laforg ve Tristan Corbière'nin etkisinde kalmış olan Eliot, anglo-sakson şiirinde Ezra Pound ve Amy Lowell ile birlikte ilk modernleşme hareketini gerçekleştirmiş ve bu dilin gitirinde gerçek bir devrim ortaya koymuştu. T.S. Eliot'un, Rimbaud, Apollinaire ve yeni yeni gelişen yirminci yüzyıl başlangıcı Fransız çizgisinde orijinal bir yaratış gösterdiğini açık bir belge gibi ortaya koyan ilk şiiri «Prufröck» 1917'de yayınlandı. Dört yıl sonra, en önemli şiir eseri «The Waste Land» («Rak Ülke») çıktı. T.S. Eliot, bu şiir kitabında çağdaş dünyanın bireyi için düşürdüğü yuruluş ve yalnızlığı, şaşkırtıcı im-

T. S. Eliot

geler, usta bir dil kullanışı ve müzik duygusuyla büyük bir başarı göstererek dile getiriyordu. Daha sonra «Poems of Ariels» ve «Four Quartets» yayınlandı. Bu arada çeşitli denemeler yazmış, şiirini ve düşünüşünü açıklamıştı. T.S. Eliot, edebiyatta klasik, politikada kuralcı ve din bakımından katolik olduğunu söylemişti. Şiirinin toplumsal bir yaratış olması gerektiğini kesin olarak savunuyordu. Şiirin hiç olmazsa kitleleri eğlendirmesi gerektiğine inanmıştı. Nite kim kendi sanatının tiyatroya alanına aktarılacak benimsediği dünya görüşüne daha yararlı olabileceğini düşündüğü için piyesler yazdı. Eliot'un bu

davranışı, şiir ile dünya arasındaki ilişkiyi ön plana çıkarması bakımından ayrıca ilgi çekicidir. Ülkemizde, 1950 yıllarında beliren şiir akımından sonra yani aşağı yukarı otuz yıl sonra tanınmağa ve sevilmeğe başlayan büyük şairin, bir çeşit «sanat için sanat» ve «kalkışız şiir» taraftarı gibi anlaşılacak istenmesi de bizim, batılı sanatçıların tutumlarını nasıl anladığımızı göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Eliot her şeyden önce insana - karşı bir düzenin ve bu düzenin doğurduğu hayatın, kişiyi nasıl yozlaştırdığını ve dayanaksız bıraktığını dile getirmiştir. Sanatının öz gücü, çağdaş dünya karşısında takındığı bu haklı tutumla pekişmiş ve evrenleşmiştir. Daha sonra katolikliği ve kuralcılığa bağlanması şu ya da bu biçimde eleştirilebilir; ama asıl unutulmaması gereken, büyük bir şairin dünyayı eleştirdikten sonra yaptığı sandığı bir genel görüşün hizmetine dehşetli adamayı gerekli görmesi ve bundan korkmasıdır.

T.S. Eliot'un şiirleri, çeşitli edebiyat dergilerimizde de basılı olmayan çeviriler halinde yayınlanmış ama kitap halinde henüz toplanmamıştır. «Kokteyl Parti» adlı piyesi Eğitim Bakanlığı yayınları arasında Bülent Ecevit'in çevirisi olarak çıkmıştır. «Sweeney Agonistes» Ülkü Tamer'in, «Denemeler» (bu kitapta Eliot'un beş denemeli vardır) Akşit Göktürk'ün çevirisi olarak DE Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Ayrıca «Dante» adlı çevirisi yakında DE Yayınları tarafından çıkarılacak ve «Baudelaire» adlı denemesi de Yeni Dergi'nin Mart ayı sayısında yayınlanacaktır.

S. H.

SON OTOBÜS

Gece yarısı, son otobüs
Biletçi kesti bileti.
Beni ne kara haber bekliyor evde,
ne rakı ziyafeti.
Beni ayrılık bekliyor.
Yürüyorum ayrılığa korkusuz
ve kedersiz.

İyice yaklaştı bana büyük karanlık.
Dünyayı telâşsız, rahat
seyredebiliyorum artık.

Artık şaşkırtmıyor beni dostun kabeliği,
ellim sıkarken sapladığı bıçak.
Nafle, artık kışkırtmıyor beni düşman.
Geçtim putların ormanından
baltalayarak,
ne de kolay yıkılıyorlardı.

Yeniden vurdum mihenge inandığım şeyleri,
çoğu katıksız çıktı çok şükür.
Ne böylesine ıvıl ıvıl olmuşluğum vardı,
ne böylesine hür.

İyice yaklaştı bana büyük karanlık.
Dünyayı telâşsız, rahat
seyredebiliyorum artık.

Bakınıyorum başımı kaldırıp işten,
karsıma çıkıyor geçmişten,
bir söz,
bir koku

bir el işareti.
Söz dostça,
koku güzel,
el eden sevgilim.

Kederlendirmiyor artık beni hatıraların daveti.
Hatıralardan şikâvetçi değilim.
Hiç bir şeyden şikâvetim yok zaten,
Yüreğimin durum dinlenmeden

kocaman bir diş gibi ağrımamışından bile.

Nâzım Hikmet

YÖN'e ABONE OLUNUZ
ABONE YAZINIZ

OPPENHEIMER OLAYI

Ünlü fizik bilgini Oppenheimer'in kişisel dramı ile ilgili olarak Jean Villar'ın sahneye koyduğu «Oppenheimer Dosyası» adlı oyun Fransa'da günün konusu oldu. Yeni Dergi'nin Şubat sayısında, Dominique Jame'nin, bu konu ile ilgili, «Oppenheimer Olayı» adlı bir yazısının çevirisi yayımlandı. Bu yazıdan bir parçayı okurlarımıza sunuyoruz.

Oppenheimer'in çocukluk yılları her ona hayra bırakıyor. Hiç çocuk olmamış mıydı? Azıcık, Mimar, mesam ya da ozan mı olacağı düşünülürken beklenmedik bir olay onu bilime doğru itti. Büyükbaş Almanya'da ona bir maden koleksiyonu yolladığı zaman Oppenheimer beş yaşındadır. Robert, on bir yaşında New York'un mineraloji kulübüne üye seçilmiştir. (Uyelerin ortalama yaşı altmış.) Çakıllardan sonra kimyaya geçer. Eflatun'u, Sophokles'i ve Homeros'u okur ve Fransızca «sonnet» ler yazar. «Her şeyin üstesinden geliyor, hiçbir profesör onu başarıya ulaştırmaktan hoşlanmaz.» Harvard'da Danteyle matematik, felsefe, Çin'ce ile ilgilenir. Sinavlarını dört yerine üç yıl da verir. Hesabını kitabını yaptık tan sonra fizikte karar kılar. «Arızalı bir otomobili kolaylıkla işler duruma getirebildiğini ama bu işi yapmaktan zevk almadığını» gördük kuramsal fizik seçer. Onu ilgilendiren, olayların «nasıl oldukları değil, «nedenseldikleridir».

Geçelim. Bizim genç bilgin Göttingen, Zurich, Leyde gibi Avrupa üniversitelerini sıradan geçiyor. Lord Rutherford, Dirac, Max Born gibi çağın en ünlü bilginleriyle mektuplaşıyor. Bir James Bond'u okumak için gerekli zamandan daha az bir sürede Louis de Broglie'yi sindiriyor.

Oppenheimer Birleşik Devletlere geri dönüyor. Kaliforniya'da Berkeley Üniversitesine profesör olarak 1942'de atanıyor. Aynı zamanda birleşmiş Milletler'in kurucu üyesi olarak görevlendiriliyor. Bir ay yapması gereken, Göttingen, blakron öğrenciyi kendine çekmek, büyülemek

ve biçimlendirmekle yetiniyor. Deuteron'un bölünmesine kendi adını veriyor. Her şey öğrenmek, sindirmek, uzmanlar çağı olan yüz yılınımla, merak ve bilgisi evrensel iki üç kişiden biri olmak ona yetiyor. Düşünüşünün ısracı (caracteristique) belirtisi de bura dadır. Sonra, en önemlisi, çevresindeki dünyayı görmeye başlıyor birden.

Oppenheimer bunu bir gün kendisi de itiraf edecektir: «Günlük olaylar ile o kadar az ilgileniyordum ki, 1929 krizini birkaç ay sonra, o da tesadüfen öğrendim.» Ama işte politika. Oppenheimer'in her şeyi üstün tuttuğu bilim alanına da el atıyor. Neler oluyor Almanya'da? Yahudi Einstein'ın fizikçinin yanlış olduğunu ve yarı aracı Niels Bohr'un bilim alanında yetkilili kişiyi olamayacağını söyleyen Hitler de kim? Bazı bilginler hapsediliyor. Bazıları ise, bir süre gerçek olmayan bilgileri benimsemeyi ve öğretmeyi kabul etmek şartıyla serbest kalabiliyorlar.

Oppenheimer şaşkın, karşısında bir Macnes evreni buluyor; Nazizm Faşizm, Frankizm onu ilgilendiriyor. Her şeyi anlıyor. Ah! bütün varlığıyla süclüye hak yoluna hizmet edebilse!

1942'de bu fırsat ona veriliyor. Einstein'ın tasarladığı ve atomun askeri amaçlar uğruna parçalanması olan Manhattan Tasarısını başarıya ulaştırmakla görevlendirilen general Leslie Groves, bu iş için en yetkili ve kararlı insan olarak gördüğü Oppenheimer'e başvuruyor. Sonra onu, kendisini bu tasarımı yürütmekle görevlendiren başbakan Roosevelt'e öneriyor, kabul etmesi için baskı yapıyor. Oppenheimer işi hararetle kabul edip sonuna kadar da götürüyor.

Bomba? İyilik mi, kötülük mü? Önemli olan bu değil. Bilgin'in ödevi araştırmak, ilerlemektir. Almanlar, Japnolar onlar da arıyorlar. Atom silahı nasıl olsa gerçekleseceğine göre, bu iş özgür insanlar tarafından yapılmalıdır ve bilimin kazandıracığı zafer, daha birliktir, daha akılcı bir evrene yol açacaktır. Bu söz kamaştırıcı alegori adına Oppenheimer bombayı düvaya değil, yurduna, Birleşmiş Milletler'e değil Birleşik Devletler'e armağan ediyor. Uygun layıcı bilimi küçümsemesine ve salt araştırmaların dışına çıkmayı sevmemesine karşılık, savaş yılları boyunca yalnız bu amacı düşünmekte ve kafasından çıkan türlü türlü parlak düşüncelerin etkisinden kendini kurtaramamaktadır.

Alamogordo, Hiroşima, Nagazaki. Hesapları doğruydular. Kısa süren coşkunluk. Çünkü biraz düşününce—Nazizm'i ezeceliğin ta sarıladı bombasının yalnız Japon savaşının sonunu birkaç hafta öne almaya yaradığını görüyor Oppenheimer. Yalnız bu kadarla kalsa neyse! Zaferin getirdiği, Birleşmiş Milletler'in koruyuculuğu işi altında bir barış değil, sadece soğuk savaştır. Hesaplarda bir yanlışlık mı olmuştu? Tabii ki olmamıştı, ama insanları da hesaba kamak gerekirdi. Oppenheimer'in kendince kurduğu düzeni insanlar bozuyorlardı.

Birleşik Devletler'i ve Sovyet Rusya'yı idare eden insanlar ona iyi niyetli görünmüyordu artık. Hangi hakla dünyanın kaderini de üstleneceklerini iddia edebiliyorlar? 1945'den sonra, birkaç yıl için Oppenheimer'a mesihçe düşüncelere kendini kapırdığına görüyoruz. İlk olarak bilim, bilginler — özellikle bir bilgin — bir savaşın sonu konusunda söz sahibi olmuş, bir savaş etkilemişti. Bilginler ya da bir bilgin, bizi barışa götüren yolu seçmeye de yetkin olamaz mıydı?

Eşit olmasın, gizli ve az çok gerçekçi bir çekişme başlıyordu. Oppenheimer, mantıksız — Şunu

BU İLGİSİZLİK NEDEN ?

Bu yıl başında yayımladığı «Türk Edebiyatı 1965» in başında şöyle diyor Memet Fuat: «Durgunluk, isteksizlik gittikçe daha fazla sarıyor edebiyat alanını. Bir önceki yılın «yakından bakanlara hayli umut veren birtakım edebiyat olayları» bile özenip de bulunamayan şeyler oldu 1964'te.»

Böyle diyor Memet Fuat, böyle diyor ya, geçen yıl «Türk Edebiyatı 1964» e yazdığı önsöz de pek umutlu değildi. Ne var ki daha çok okurlardan yakınıyordu geçen yıl, «Korkunç bir ilgisizlik, bir kopma...» diyordu. Bu yıl, artık okurlardan umudunu kestiğinden midir nedir, bırakmış onları, yazarlardan yakınıyor. Okurların ilgisizliği, anlaşılabilir, bir yıl içinde edebiyat alanını da etkilemiş; bu ilgisizliğe doğrudan doğruya durgunluk, isteksizlik sardıkça sarmış edebiyat alanını. Memet Fuat, bu ilgisizliğe karşı birtakım «Hış! Hış!» yollarından söz açmıştı Türk - Alman Kültür Merkezinde yaptığı o tatlı konuşmada: misafirlere kitap ıkrım etmek gibi, Be-yoğlu'nda çöp arabasıyla kitap satmak gibi... Belki kitap satışına yol açabilir bunlar, kitap satışını artırabilir, ama satışın kitaplar okunur mu, nicedir kesilmez yazar-okur ilişkisi yeniden kurulur mu? Pek umutlu değilim ben.

Yazar-okur ilişkisi, son yıllarda, bir başka alanda kuruldu. Cetin Altan'ın «Atatürk'ün Sosyal Görüşleri» adlı kitabı yayımlandı bir ay olmadı, ikinci baskısından söz ediliyor. Niyazi Berkes'in daha bir - iki ay önce yayımlanan «İki Yüz Yılda Neden Bocalıyoruz» u tükenmek üzere. Plehanov'un «Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri» adlı eseri kapışılıyor. Bunlar, yakından bildiğim üç örnek. Bu örnekleri artırmak çok kolay. Görülen şu: okurlarda, edebiyat eserlerinden düşünce eserlerine doğru bir kayma var. Her meselede durmadan «Ne yapmalı?» diye sorulduğu, bu «ne yapmalı?» lara cevap arandığı günlerde yaşıyoruz. Hızlı bir uyanma ve bilinçlenme günleri, bu günler.

Edebiyata ilgisizliğin temel sebebi, hence, edebiyatın tamamıyla bu oluşun dışında kalmasıdır. Böyle bir ortamda yetişen okurların beklentileri ile şairlerimizin, hikâyecilerimizin, romancılarımızın verdikleri alabildiğine ters yönlere. 27 Mayıs'tan sonra yazarlarımız önce bir şaşkınlık dönemi geçirdiler, sonra, halktan, sosyal ve politik meselelerden uzak kalmayı seçtiler. Çoğunlukla böyle oldu bu. Melih Cevdet'in bir cümlesini hatırlıyorum: «Toplumsal gelişmemiz bugün şir sanatımız kendi olanaklarından daha çok yararlanmaya götürmektedir.»

27 Mayıs sonrasında oldukça özgür havası, gerçekçi yazarlarımızda bile yanlış bir düşünceye yerleşmesine yol açtı. Günün sosyal, politik meselelerini fıkra yazarları, bilim adamları, düşünürler inceliyorlar, tartışıyorlar, halka mal ediyorlardı; sanatçı artık kendi işine bakabiliyordu... Sanki sanatçı ile gazetecinin, bilim adamı-

nın gerçeğe bakışı, gerçeği verişiyi aynı imiş, sanki sanatçı gazetecinin, bilim adamının sosyal, politik meselelerle ilgilenmediği dönemlerde, yalnız böyle dönemlerde, bu meselelerle ilgilenmiş!

Bu yanlış düşünce, yazarlarımızın büyük bir imkânı harcamalarına yol açtı. Yazarlarımızın son yılların getirdiği bilinç ve eylem meselelerine eğilmeleri, ya da geçmiş olayları bu açıdan ele almaları, hem düşünceye dayanan güçlü eserler yaratılmasına yol açacak, hem de yazar - okur ilişkisinin yeniden kurulmasına sağlayacaktır. Olmadı. Bunda belki «Yaprak» döneminin şiire fıkra yazarı anlayışıyla yaklaşmak eğiliminin başarısız sonuçlarının da etkisi oldu. «Aktüel» olana «hazır» bir açıdan bakınca kalıcı bir sanat eseri yaratmak elbette mümkün olmuyordu. O zaman daha düm yazdığımız bir şiirin birden, Fransızca bir sözcükle, «caduce» hale gelliverdiğini görüyordunuz. Oysa aktüel olandan kalıcı bir eser yaratmak elbette mümkündür. Ama burada Sartre'in bir sözünü hatırlamak yerinde olacak: «Bütün gerçekçilik kuramlarında üzümlere gördüğüm, gerçekçi «a priori» tanımlamalarıdır; evet, hepsi böyle yapıyor. Aslında soruları belli, kesin, yararlı bir düzene sokma yolu olan marxçı yöntemlilik (méthodologie) -ki ben şahsen sıkıca bağışım buna- sanat alanında hiçbir gerçeğin, hiçbir anlatımın «a priori» istemez.»

Aktüel, Sartre'in bu sözlerini göz önünde bulundurarak yaklaşmak gerek. Bu da aktüelün özgün bir açıdan görülmesini, değerlendirilmesini gerektirir; sanatçının gerçek bir «birey» olması gerekir. Oysa sanatçılarımız arasında toplumsucu da, bireycisi de pek boldur da, nedense, «birey» yok denecek kadar azdır. «Birey» olmak kaygısını çekenler ise, daha çok, bir kendiliğindenliği yeg tutmakta, sosyal gerçekliğin kalırsın, kokusan yanlarını vererek artistik ve kalıcı olana yakalamaya çalışmaktadırlar. Bu kendiliğindenliğin, eserin sanat değeri bakımından, yararlılığı olduğu açık. Ama bunda bir sanatçı bençilliği yok mu? Hatta bir kolaya kaçma?

Evet, sanatçının okur topluluğunun meselelerinden uzak kalışı edebiyata ilgisizliğin başlıca sebebi, hence, Oteki önemli sebep, Ataç gibi 24 saat edebiyat düşüncesini eleştirmenlerin yokluğu; sanatçının yaptığını açıklayacak, okur çevresini aydınlatacak ve genişletecek çalışmaların yokluğu... Okuru da, sanatçıyı da saran durgunluk, isteksizlik eleştirmenleri de adamakıllı sarmışa benzer.

Fethi Naci

da eklemekten çekinmiyelim — inancaşsız sürdürüldüğü bu çekimlerde güç daruma düşecek ve sonuna da kendini tüketilecektir.

Birçok meslektaş A bombasının Japonya'ya atılmasına karşı koyarken, tarafsız gözlemciler önde bir tonlamaya atıp ile birlikte Japonya'ya ultimatom gönderilmesini önerirken, Oppenheimer işi sonuna kadar götürmekte direnmeyişi. Bununla birlikte, zaferden sonra: «Ben silah fabrikatörü değilim, bilginim.» diyerek istifa eden yine aynı Oppenheimer'dir. Böylece kendi filizli kulesine mi gelecekti? Hayır, Truman'ın atomik sorular danışmanı görevine atanması, kendini hiç nazı çekmeden kabul etti. Atomik Enerji Kurulunda yer aldı. Atomik Danışma Kuruluna başkanlık etti. Savaş ertesinin dünyaya açıldığını (revele) Amerikan imparatorluğunun yüksek aşamadaki üç dört bilgininden biri oldu.

Ama bu arada iyi niyetli de görünmüyorduk. Çünkü gene o günlerde denetleme, silahsızlanma tasarıları öneriyor. H. bombası tasarısına karşı koyuyor. Bunun sonucunda gevresindekileri şüphelendiriyor ve özellikle 1949'da, Sovyetler ilk atom bombalarını patlatırları zaman bu şüpheleri artırıyor. Zaferinin, anlaşmalarının ve hegemonyasının sağladığı barış sürekliliğini sanan Amerika, Sovyetlerin Orta Avrupa'ya el atması, atom tekelinin tekel olmaktan çıkması, Kore Savaşı'nın patlak vermesi ve Çan-Kay-Şek'in Formosa'ya sığınması sonucunda yukarı sundan uyanıyor. Birleşik Devletler, aldatılmış toplumların tepkisini gösteriyor: Bize ihanet edildi! Mac Carthy sahneye çıkıyor. Bilinçli avı başlamıştır. Bu avın en ünlü kurbanlarından biri de, Charles Chaplin'in yanı sıra Oppenheimer olacaktır.

Ustleri ona güvendikleri sırada

Oppenheimer bağlılık ve geniş yüreklilikle Amerikan atomcularının başında görevine devam etmiş ve rahatsız, kural mahakkak ki, onu koruyacaktır. Ya da 1945'ten sonra Bertrand Russell gibi birkaç silahsızlanmadana yana olsaydı, hafif bir insan olarak görülüp temizlik sırasında hesaba katılmayacaktır. Bir insan ve taktikçi olarak Oppenheimer'in yandığı, yolunu açıkça seçmemesinde, karışık geldikten sonra boyun eğmesi de, önerdikten sonra vazgeçmesi de, hükümetinin genel politikasını benimsemesine karşılık, resmi görevinin başında kalmayı kabul etmesindedir. Cumhuriyetçiler, yerini Roosevelt ile Truman'a borçlu olan bir insanın Demokratların hücumuna uğramasına pek kızmıyorlardı. 1954 mevsiminde böyle bir doyaya sahip olan Oppenheimer'in suçlu görülmemesi imkânsızdı.

Ustleri ona güvendikleri sırada Oppenheimer'in H. bombasına karşı olan görüşü, Amiral Lewis Strauss'un görüşünün üstesinden gelmişti. Strauss 1953'de Atom Enerjisi Kurulunun Başkanı oldu. Temmuz'dan başlayarak «gizli belgeler ile Oppenheimer arasında kalıcı bir duvar çekilmesi gerektiği» Başkan Eisenhower'ın inandırıcı. Sonbaharda, Oppenheimer bir şeyden habersiz ve tasasız Avrupa'ya doğru uçuyordu. Fransa'da Andre Malraux ile buluşuyor. İngiltere'de bir sıra konferanslar veriyordu. 21 Aralık 1953'de ise Birleşik Devletler'e dönmüştü. Amiral Lewis Strauss tarafından karşılandığında, ona yolculuğu konusunda bilgi vermiye hazırlanıyor du ki, Amiral sözünü kesip: «Zahmet etmeyin.» dedi. «Bizim asıl öğrenmek istediğimiz sessizce istifa nazı vermeyi mi tercih edersiniz, yoksa bir soruşturma kurulmasını karşısına çıkmayı mı?»

YENİ DERGİ

Yöneten : Memet Fuat

ŞUBAT SAYISINDA: DR. OPPENHEIMER OLAYI

Ayrıca: Jean - Paul Sartre'a gerçekçilik üzerine sorular (Sanat meselelerini derinliğine inceliyen 14 sayfalık bir yazı, Oppenheimer Dosyası adlı oyunu üzerine Jean Villar'a bir konuşma; M. Uygur'un Yahya Kemal'i üzerine Cevdet Kadret'in bir incelemesi; Konur Ertop ile Demir Odül'ün kitap tanıtma yazıları; Cemal Süreya'nın Max Jacob'una yazdığı «Sardane ile Tenora» çevirisi; ve Edip Cansever'in daha yayımlanmadan — adıyla — Fethi Naci'nin makalesine göre ve Yün'e kapak olan şiiri:

CADI AĞACI

Bulduğunuz yerde De Yazarlar'ın satan bir kitapçı - yoksa, Yeni Dergi'ye yazılarınka abone olunuz.

Sayısı 25, aboneliği yıllık 24 lira.

DE. YATINEVE, VILAVET HAN, KAT 2, CAGALOGLU, IST. (YON: 012)

NEZLE VE BÜTÜN AĞRILARA KARŞI

GRİPİN

Avrupacılık oyunu

Hadi kardeşlerim, şimdiden krunuzı değiştirmeye kararlı olalım. Dalmış olduğumuz büyük geceyi sarsıp içinden çıkmalıyız. Yükselmekte olan yeni gün bizi eğilmez, kararlı ve bilgili olarak bulmalı. Düşüncemizi, yaşamazdan önceki inanç ve dostluklarımızı, bir köşeye bırakmanın zamanı geldi. Kısır ilâhiler ve leş kokan taklitçiliklerle zamanımızı kaybetmeyelim. İnsandan söz konusu eden ve her gördüğü yerde, kendi sokaklarında dünyada, kıştırılabildiği her köşede, insanı katleden bu Avrupa'yı terkedelim.

Asırlardır, Avrupa, insanların gelişimini durdurdu, onları kendi hesaplarına, şanına şerefine pay katmak için kölesi yaptı; söze «mânevi macera» adına asırlardır insanlığın büyük çoğunluğunu boğazına sarılmış boğuyor. Bakın bugün ise nasıl atomun parçalanışı gibi manevi parçalanma içinde yüzüyor.

Bunlara rağmen kendi içinde gerçekleştirebilir işler yüzeyinde, başarı kazanmış sayılır.

Avrupa dünyanın yönetimini şevkle, köpeklerle hâs sinsilikle, şiddetle, eline aldı. Bakın anıtların gülgesi ne kadar çok ve yaygın. Avrupa'nın her hareketi uzayın ve düşüncesinin sınırlarını çatlattı, aştı. Avrupa bütün alçak gönüllükleri geri çevirdi, ama bütün insanlığı, sevgi dolu yumuşaklığı da itti.

O ancak insana karşı pıntıca davranabilen, ancak insana karşı dar görüşlü, kardeş katili, yamyam olabildi.

Oysenye kardeşlerim bu Avrupa'yı izlemekten başka yapacak çok daha iyi şeylerimiz olduğunu niye anlamak istemiyorsunuz?

İnsan sözünü ağızdan düşürmeyen bu Avrupa, daima insanlar için kuşkuda olduğunu söyleyen Avrupa'nın başarılarının, insanlığa, ne ölçüsüz acılara mal olduğunu şimdi biliyoruz.

Hadi kardeşlerim, Avrupalıca oyunu son buldu, isterseniz başka oyuncak bulun. Avrupa'yı maymun gibi taklit etme, Avrupa'ya yetişme tutkusundan sıyrılırsak, bugün biz her şeyi yapabilecek güçteyiz. Avrupa bugün öyle ulaşmaz çılgın bir sür'ate erişti ki, bütün yönetimler, düşünceler onun bu düzensiz akışını durduramaz; uçurumlara başdöndürücü hızla yaklaşmasını engelleyemez. İyisi mi gelin, en çabuk taraftan, biz uzaklaşalım.

Bize de bir örnek, bir çeşit şema gerektiği bir gerçektir. Bir çoğumuz için Avrupa örnek olarak çok çekici geliyor. Oysa geride kalan sayfalarda bu taklitçiliğin zararlarını birbir görüldü. Avrupa'nın gerçekleştirdiği şeyler, Avrupa'nın tekniği, düzeni, bizi artık mknatis gibi çekerek şaşırtmamalı.

Avrupa tekniğinin ve düzeninin içinde insanı aradığımızda hep onun inkâr edildiğini, hunharcı cinayetlerin çığını buluyoruz.

İnsanlığın durumu, insanın yapmayı öğördüğü işler, insanın bütününe çoğaltacak olan çalışmalar için insanlar arası işbirliği yepyeni çözüm yolları bekliyor.

Avrupayı taklit etmemeye kararlı olalım, kaslarımızı ve beynimizi yeni yöne doğru güçlendirelim. Avrupa'nın başarıya ulaştıramadığı insanı bütünüyle yaratmağa çalışalım.

Avrupayı suçlamıyoruz

İki asır önce Avrupa'nın sömürgecilerinden biri eski kıtayı yakalamaya karar verdi. Bunda öyle büyük bir başarı kazandı ki, bugün Amerika Birleşik Devletlerinde Avrupa'nın suçları, sakatlıkları, insansızlığı örkütüklü ölçülere erişti.

Kardeşlerim bir üçüncü Avrupa yarat-

Cezayir ihtilâlinin teorisyeni Fanon, bu vazıda, insanca bir dünyaya düzeni kurmayı başaramıyan Batı'nın (emperyalizmin) az gelişmiş ülkelerde örnek alınmasına şiddetle çatıyor ve bütünüyle insanı ancak Batıyı reddeden «Üçüncü Dünya»nın yaratacağını ileri sürüyor:

BATI TAKLİTÇİLİĞİ

Frantz Fanon'dan çeviren: Ali Uzunisa

Bu yazı için söylenecek hiçbir şey yok. Sartre'en da belirttiği gibi, değme batılı düşünür günümüzün insanına bu kadar iyi ışık tutan bir eser yazmamıştır. Buyazı, Fanon'un son sözü. Ölmeden yazdığı «Dünyanın Lânetlileri» adlı kitabın son sözü. Üçüncü Dünya insanların da ilk sözü. Elimizden geldiği kadar bu büyük düşünürün eserlerini değerlendirmeye çalışacağız. İlk kitabı «Ulusal Bilincin Serüvenleri» bu yakında çıkıyor. İkinci kitap olarak hazırladığımız «Ulusal Kültür Üstüne» ve «Coşkunun yüceliği ile zayıflıkları» adlı bölümlerin en yakın bir zamanda okurların eline geçeceğini umuyoruz.

A.U.

madan başka yapacak işimiz yok mu? Bati, Düşüncesinin macerasını yaşamak istedi. Düşünce adına, yani Avrupalı düşünce adına batılılar cinayetlerini doğruladılar, dünyanın beşte dördünü köleleştirmeyle meşrulaştırdılar.

Evet Avrupa düşüncesinin pek garip temelleri var. Bütün Avrupa düşüncesi git-tikçe sarp, verimsiz arazilerde gelişti. Böylece insana rastlamama alışkanlığı yerleşti.

Aralıksız kendi kendine konuşma, git-tikçe müstehçenleşen bir narsizim, beynin çalışmasını bir işkence haline getiren sayıklamaya yol açtı; gerçekler, yaşayan çalışan insanların gerçekleri olacağı yerde kelimeler oldu, çeşitli kelimelerin birleşimi, kelimeler içinde bulunan anlamlardan geri timler yaratılmaya başlandı. Bu narsizim, bu gerçekleri bozmaya Avrupa'lı emekçileri çağırın batılılar olmadı değil.

Genel olarak Avrupa'lı emekçiler bu çağırılara cevap bile vermediler. Avrupa'lı emekçiler Avrupa Düşüncesinin muhteşem serüveniyle ilgili, sorumlu olduklarını sandılar.

Avrupa'nın düşüncesinde, değişiklik devrelerde, insanlığın sorunlarına çözüm yolu bulma öğeleri vardı. Ama Avrupa'lı insanın eylemi kendine düşen büyük görevi gerçekleştiremedi, bu öğelere şiddetle sarılmayı, öğelerin düzenini değiştirmeyi, varlıklarını, nihayet insanlık sorununu çok daha yüksek bir yüzeye getirmeyi ön-yören eylemi başaramadılar.

Bugün Avrupa'nın durgunluğuna şahit oluyoruz. Kaçalım kardeşler, diyalektikğin yavaş yavaş denge mantığı olarak yer değiştirdiği bu hareketsiz gelişimden kaçalım. İnsan sorununu tekrar ele alalım. Beyin gerçekleri sorununu, bağlarının artması gereken bütün insanlığın beyin gelişimini tekrar ele alalım, bildirilerimizi insa-

na yakın kılalım, örülecek ağların çeşidini artıralım.

Hadi kardeşlerim, kuyrukçuluk yapacak kadar vaktimiz yok. Avrupa yapması gereken şeyleri yaptı ve eninde sonunda iyi yaptı, onu suçlamayı bırakalım, ama kesin olarak, artık, bu kadar çok gürlüğü yapmaması için salık verelim. Artık ondan korktuğumuz filân yok, ona özenmeye de boş verelim.

İnsanlık için deri değiştirilelim

Avrupa'nın çözüm yolu getiremediği sorunları çözümlenmesi gereken Üçüncü Dün-

ya şimdi Avrupa'nın karşısında bir dev gibi dikiliyor.

Ama verimden, yoğunlaştırmadan, ritimden söz konusu etmemek gerek artık. Ar? tek tabiata dönüş diye birşey olamaz. İnsanları sakatlayan yolları seçmemek gerekiyor artık, insanların beynini çabucak şaşırtan, tıkayan bir sür'atı denememeliyiz. Artık kaçını yakalayacağız diye insanları itiklemek, onu benliğinden sıyırmak, içtenliğini yıkmak, insanı kırıp saçmak, öldürmek, diye birşey yok.

Yok, biz kimseyi yakalamak isteyiyoruz. Biz sadece geceli gündüzlü yürümek, insanlarla birlikte, bütün insanlarla birlikte yürümek istiyoruz. Kervanımızı çekip azatmak da yok, insanların birbirini tanıyamaz hale gelmesini, her sıranın bir öne-cekini bilememesini, kimsenin yanındakiyle konuşamaz olmasını istemiyoruz.

Avrupa tarafından savunulan yüce sav-arla beraber Avrupa'nın insan sönesi içinle işlediği en iğrenç cinayetleri, insanın görevlerinden en sıhatsız şekilde uzaklaştırılmasını, bütünlüğünün parçalanmasını, bir topluluk çerçevesi içinde ezilmesini, cıtlara ayrılmasını, sınıfların verimli hale getirdikleri kanlı gerilimleri, ırklar arası kileri, köleliği, insanın insanı sömürmesini, ve bir buçuk milyar insanın bir köşeye itilmesiyle yaratılan kansız ırk kırımına besaba katarak, Üçüncü Dünyama, insanın tarihine yeniden başlaması gerekiyor.

Kardeşlerim, Avrupa'dan esinlenerek Devletler, kurumlar, toplumlar yaratarak Avrupa'ya haraç ödemeyelim.

İnsanlık bizden bu karikatür ve müstehçen taklitten çok başka şeyler bekliyor.

Afrika'dan, Amerika'dan yeni bir Avrupa yaratmak istiyorsak, ülkelerimizin geleceğini Avrupa'lara teslim edelim. Aramızdaki en beceriklilerden daha başarılı olmasını bilirler.

İnsanlığın, bir arşın boyu ilerlemesini, Avrupa'nın gösterdiği yüzeyden bir karış yüksek çıkmasını istiyorsak yeni bufuslarımız, icatlarımız olmalıdır.

Halklarımızın bekleyişine cevap vermek istiyorsak Avrupa'dan başka yerde araştırmalar yapmamız gerekiyor.

Hele Avrupa'lıların bekleyişine cevap vermek istiyorsak, ülkelerde yaşatıldığı şekilde bile olsa, kendilerine bile zaman zaman bulantı veren onların toplumlarının düşüncelerinin resmini göndermeyelim.

Avrupa için, bizler için, insanlık için deri değiştirmeye çalışalım, yeni bir insanlığı geliştirelim, yeni bir insanın heykeli ni dikmeye çalışalım kardeşlerim.

Tasarruflarınıza

BOL FAİZ VE

TÜRKİYE zengin ikramiye

EMLAK KREDİ BANKASI

(BASIN: 1664 - A - 268)

FİLİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ FİLİZ

Filiz

ÇAYI

T. C. TEKEL İDARESİ

ÜSTÜN VASIFLI ÇAYLARIN HARMANI İLE HAZIRLANMIŞTIR

(BASIN: 1000)